

Název: Paní Dallowayová

Autor: Wirginia Woolfová

Nakladatelství: Euromedia Group - Odeon, 2004

Květiny obstará sama, řekla paní Dallowayová.

Lucy má dost své práce. Musejí se vysadit dveře, přijdou Rumpelmayerovi chlapi. A pak, pomyslela si Clarissa Dallowayová, takové ráno! – svěží, jako stvořené pro děti na pláži.

Jaká radost! Jako by skočila do vody! Protože tak jí to vždycky připadalo, když s tichým zavráním pantů, které slyší ještě dnes, dokořán otevřela francouzské dveře v Bourtonu a vyrazila ven. Tak svěží, tak klidné, samozřejmě tišší než tady bývalo to časné jitro; jako plesnutí vlny, jako polibek vlny, chladné a štiplavé, a přece (pro osmnáctiletou dívku, kterou tehdy byla) sváteční, když tam u otevřených dveří postávala s pocitem, že se musí přihodit něco strašného, dívala se na květiny, na stromy, od nichž vzlínala pára, a havrani vzlétali a zase přistávali, stála a dívala se, až se ozval Peter Walsh: "Dumáš uprostřed zeleniny?" – tohle že řekl? – "Já mám radši lidi než květák" – bylo to takhle nějak? Nejspíš to prohlásil u snídaně, když si vyšla na terasu – Peter Walsh. Teď někdy se má vrátit z Indie, v červnu v červenci, už přesně neví, ty jeho dopisy jsou příšerně nudné; zato jeho průpovídky, ty si člověk pamatoval; jeho oči, jeho kapesní nůž, jeho úsměv, jeho nabručenost, a když nenávratně zmizely miliony jiných věcí – jak podivné! –, i pár průpovídek jako tuhle o zelenině.

Maličko se zarazila na chodníku a počkala, až přejede dodávka od Durtnallů. Okouzující žena, pomyslel si Scrope Purvis (který ji znal jen tak, jako člověk zná své sousedy ve Westminsteru), je v ní něco ptačího, jakoby sojčího, modrozelená barva, lehkost, živost, i když je jí už přes padesát a od té nemoci hodně pobledla. Trčí tam jako na bidýlku, vůbec ho nevnímá, narovnaná jako podle pravítka čeká, až bude moct přejít.

Když totiž člověk žije ve Westminsteru – kolik už je to? přes dvacet let – pociťuje i uprostřed všeho toho dopravního ruchu, nebo když se v noci probudí, Clarissa to ví jistě, takové zvláštní ticho, nebo snad vážnost, nepopsatelnou pauzu, napětí (ale to by se možná dalo přičíst srdci, které, jak jí řekli, oslabila chřipka), než se ozvou údery Big Benu. Tak! Právě se rozezněl. Nejdřív trochu jako upozornění, zpěvně, pak celá, neodvolatelně. Olověné kruhy se rozplývaly ve vzduchu. Jak jsme pošetilí, napadlo ji, když přecházela Victoria Street. Jenom nebe ví, proč to člověk tak miluje, jak to vidí, vytváří si to, obklopuje se tím, boří to a každým okamžikem znovu vytváří. Ale i ty nejhorší cuchty, ti nejubožejší z ubožáků sedící na prahu (pití je jejich zkáza) dělají totéž – nedá se tomu zamezit, ani kdyby na to vyšel zákon, tím si byla naprosto jistá – právě z téhož důvodu: milují život. V očích lidí, v rytmu, v dupotu i trmácení, v rachotu a vřavě těch povozů, automobilů, omnibusů, dodávek, nosičů reklam šourajících se a náhle se otáčejících, těch dechovek, flašinetů, v tom triumfu a cinkotu a podivném bzučení nějakého aeroplánu nad hlavou bylo to, co milovala: život, Londýn, tento okamžik v červnu.

Červen byl totiž právě v polovině. Válka skončila, jen ne pro takové nebožáky jako paní Foxcroftová, které to včera na vyslanectví mohlo srdce utrhnout, protože toho sympatického hochu zabili a starý

zámeček teď případně bratranci; nebo pro lady Bexboroughovou, která prý při zahajování dobročinného bazaru držela v ruce telegram, z něhož se dozvěděla, že její milý John také zahynul; nicméně je to za nimi, díkybohu je to za nimi. Je červen. Král s královnou se už vrátili do paláce. A odevšad, byť bylo ještě časně, se ozývalo tlučení, klapala kopyta klusajících poníků, ťukaly kriketové pátky; kriket, dostihy v Ascotu, Ranelaghu a všechno to ostatní, zahalené jemnou pavučinou šedomodrého rána, které je s postupem dne vypustí, na jejich trávníky a hřiště postaví poskakující poníky, jejichž přední nohy jen tepnou o zem a zase vyletí do vzduchu, ty vířící mladíky, smějící se dívky v průsvitném mušelínu, které protančily celou noc, a teď už venčí své směšné chundelaté psíky; a už teď, v tuto hodinu, rozvážené staré dámy vyrážely v automobilech vyřizovat cosi tajuplného a prodavači už ve výlohách rovnali a leštili šperky s diamanty, nádherné staré smaragdově zelené brože z osmnáctého století, aby nalákali Američany (ale člověk musí šetřit, nenakupovat pro Elizabeth tak zbrkle), a jí také se to všechno strašně líbilo, milovala to se směšnou a vytrvalou vášní, byla toho součástí, neboť její předkové sloužili jako dvořané za časů králů Jiřích, a také ona se chystala toho večera zažehnout a rozzářit, uspořádat večírek. Ale jak zvláštní pocit, když vešla do parku: to ticho, ten mlžný opar, to bzučení, pomalu plující šťastné kachny, sotva vylíhnutí ptáci brodíci se mělčinou; a kdo to tamhle jde, zády k vládním budovám, nese se jaksepatří, třímá diplomatku s královským emblémem, kdo jiný než Hugh Whitbread, její starý přítel Hugh – ten úžasný Hugh!

"Přeju dobré ráno, Clarisso!" pozdravil Hugh poněkud nadneseně, protože se přece znali už od dětství. "Kam máš namířeno?"

"Hrozně ráda chodím po Londýně," odpověděla paní Dallowayová. "Vážně, je to lepší než procházet se někde na venkově."

Právě přijeli do města – bohužel – za doktory. Jiní sem jezdili do galerie, nebo do opery nebo aby vyvedli dcery do společnosti; Whitbreadovi běhali po doktorech. Už bezpočtukrát navštívila Clarissa Evelyn Whitbreadovou v sanatoriu. Evelyn je zase nemocná? Evelyn se značně necítí ve své kůži, řekl na to Hugh a celým svým poněkud podsaditým, dobře stavěným, mužným, nesmírně hezkým a dokonale oděným tělem (chodil vždycky až příliš vybraně oblečený, ale nejspíš kvůli tomu místečku u dvora musel) jí sděloval, že jeho žena trpí nějakým vnitřním neduhem, nic vážného, což by Clarissa Dallowayová jako dávná přítelkyně měla chápat, aniž by po něm vyžadovala podrobnosti. Ano, ovšem; to je ale otrava; a v tu chvíli měla velice sesterský pocit, ale zároveň jako by jí začal vadit její klobouk. Ne zrovna nejpříhodnější klobouk na tuhle časnou ranní hodinu. Když si to Hugh hnal kolem a s přehnaným gestem smekal, ujišťoval ji, že vypadá na osmnáct, a jistěže přijde dnes večer na její večírek, Evelyn ani jinak nedá, jenom možná o maličko později, protože jednoho z Jimových kluků musí vzít na slavnost v paláci – vedle Hughu si vždycky připadala trošičku nedooblečená, jako školačka; ale vždycky ho měla ráda, zčásti proto, že se znali odjakživa, svým způsobem to byl dobrý člověk, i když Richarda dováděl skoro k šílenství, a pokud jde o Petera Walshe, ten jí až do dneška neodpustil, že je jí Hugh sympatický.

Pamatovala si, jak v Bourtonu docházelo k jedné scéně za druhou – Peter zuřil a Hugh se s ním samozřejmě v žádném ohledu nemohl rovnat, ale přesto to nebyl takový blbec, jakého z něj Peter dělal, nebyl to žádný nekňuba. Když po něm jeho stará matka chtěla, aby nechal střílení nebo aby ji vzal do Bathu, bez řečí to udělal; byl skutečně nesobecký, a pokud jde o to, co říkal Peter, že nemá srdce ani mozek, nic než způsoby a vychování anglického džentlmena, to byl zase její drahý Peter ve

svém nejhorším vydání; jistě, Hugh dovedl být nesnesitelný, dovedl být nemožný, ale na procházce v takovém ránu jako je dneska, byl roztomilý.

(Červen už vylákal ven všechny lístky na stromech. Matky v Pimlicu kojily svá děťátka. Královská flotila a ministerstvo námořnictva si vyměňovaly zprávy. Arlington Street a Piccadilly jako by přímo drásaly vzduch v parku a horoucně a zářivě čeřily jeho listí na vlnách té božské vitality, kterou Clarissa milovala. Tančit, jezdit na koni, jak tohle všechno zbožňovala!)

Mohli totiž být od sebe třeba stovky let, ona a Peter; jaktěživo nenapsala jediný dopis a ty jeho byly suché jako troud; ale zničehonic ji napadlo: Kdyby tu teď se mnou byl, co by asi řekl? – některé dny, některé jevy jí vracely jeho obraz klidně, bez té dávné zatrpklosti, což možná byla odměna za to, že jí lidé nebyli lhostejní; vracely se jí uprostřed Parku svatého Jakuba v krásném ránu – skutečně. Přitom Peter, ať byl sebekrásnější den a stromy a tráva a ta holčička v růžovém – Peter nikdy nic takového nevnímal. Nasadil si brýle, když mu řekla; podíval se. Jeho zajímal stav světa – Wagner, Popeova poezie, věčná povaha lidí a chyby Clarissiny duše. Jak ji plísnil! Jak se hádali! Jednou si vezme ministerského předsedu a bude vítat hosty na horní podestě; dokonalá hostitelka, řekl o ní (kvůli tomu si doma v ložnici poplakala), má všechny předpoklady stát se dokonalou hostitelkou, tvrdil.

A tak se s ním co chvíli hádala v Parku sv. Jakuba, co chvíli se ujišťovala, že udělala dobře – taky že ano –, že si ho nevzala. Neboť v manželství je zapotřebí trocha tolerance, trocha nezávislosti mezi těmi dvěma, kteří tráví den za dnem společně v jednom domě, což poskytoval Richard jí a ona jemu. (Kde je například dnes ráno? V nějakém výboru, nikdy se neptala, kvůli čemu.) Ale s Peterem člověk musel všechno sdílet; všechno se muselo rozebírat. A to bylo nesnesitelné, a když došlo k té scéně v zahrádce u fontány, musela se s ním rozejít, nebo by se byli zničili, zničili by se navzájem, byla o tom přesvědčená; třebaže si v sobě léta nosila jako šíp, který se jí zabodl do srdce, ten smutek, to utrpení; a pak ta hrůza, když jí kdosi na koncertě řekl, že si vzal ženu, kterou potkal na lodi do Indie! Na to všechno se nedá zapomenout! Že je chladná, bez srdce, prudérní, to jí řekl. Nikdy prý nechápala, jak mu na ní záleží. Ale ty Indky nejspíš ano - hloupoučké, hezoučké, vyzáblé hlupinky. A ona ho litovala zbytečně. Je totiž úplně šťastný, ujišťoval ji – naprosto šťastný, třebaže neuskutečnil nic z toho, o čem mluvili; celý jeho život byl jeden neúspěch. Pořád ji to ještě štvalo.

Došla k bráně parku. Chvíli postála a pozorovala omnibusy na Piccadilly.

Teď už neříkala o nikom na světě, že je takový nebo makový. Cítila se velmi mladě; zároveň nevýslovně staře. Všim projížděla jako nůž; zároveň zůstávala vně, pouze přihlížela. Jak sledovala taxíky, ovládl ji neutuchající pocit, že je kdesi daleko, daleko, předaleko na moři a sama; vřdycky měla pocit, že je velmi, velmi nebezpečné prožít třeba jen jediný den. Ne že by si připadala chytrá nebo nějak výjimečná. Nedokázala si představit, jak vůbec prošla životem s těmi útržky znalostí, které jim vstúpila Fräulein Danielsová. Neznala nic, neuměla jazyky, neznala historii; i knížku si teď přečetla sotvakdy, kromě pár odstavců memoárů večer v posteli; a přece ji to nesmírně zajímalo, tohle všechno; projíždějící taxíky; ale neřekla by o Peterovi, neřekla by ani o sobě, že je taková nebo maková.

Její jediná přednost spočívá v tom, že dovede odhadnout lidi téměř instinktivně, říkala si, jak šla dál. Když jste ji zavřeli s někým do místnosti, buď se naježila jako kočka, nebo začala příst. Devonshire House, Bath House, dům s porcelánovým papouškem, všechna ta sídla viděla kdysi slavnostně rozsvícená, a pamatovala si Sylvii, Freda, Sally Setonovou –

takové spousty lidí a jak protančili celou noc; a vozy se kodrcaly kolem cestou na trh; a oni pak jeli domů přes park. Vzpomínala, jak jednou hodila šilink do jezírka Serpentine. Ale každý přece vzpomíná; jí se ale zamlouvala přítomnost, tohle, tady, co má před očima; ta tlustá dáma v taxíku. Co na tom sejde, říkala si, zatímco kráčela k Bond Street, že nevyhnutelně jednou sama skončí; všechno tohle půjde dál bez ní; vadí jí to? – nebo ji naopak utěšuje víra, že smrtí sice vše skončí, ale že tak nějak v ulicích Londýna, v proudu i běhu věcí, tuhle i tamhle přežívá ona sama, přežívá i Peter, žijí jeden v druhém, pevně věřila, že sama je třeba součástí stromů u nich doma; toho domu, i když byl už ošklivý a chátral; součástí lidí, s nimiž se nikdy nesetkala; prostírala se jako mlžný opar mezi lidmi, které znala nejlíp a kteří ji pozvedali na svých větvích, tak jak vídala stromy zvedat mlhu, ale rozprostíral se tak daleko, ten její život, ona sama. Na co se rozpomínala, když se dívala do výlohy Hatchardova obchodu? Co se to snažila vylovit z paměti? Jaký obraz bílého úsvitu na venkově, jak četla ve vystavené otevřené knize:

Neboj se už žáru léta,

neboj se už krutých zim.

Tenhle pozdní věk zkušenosti světa v nich všech, ve všech mužích a ženách, zplodil plnou studnu slz. Slzy a smutek, odvalu a výdrž, dokonale vzpřímené a stoické držení těla. Pomyslete například na tu ženu, již obdivovala nejvíc, na lady Bexboroughovou, jak zahajovala ten dobročinný bazar.

Ležely tam rozevřené Jorrokovy veselé výlety, Cesta pana Sponge a Paměti od paní Asquithové a Lovy v Nigérii. Takových knih, ale žádná, co by se vysloveně hodila, aby ji donesla Evelyn Whitbreadové do sanatoria. Nic, co by ji mohlo pobavit a dokázat tu nevýslovně vysušenou ženušku přinutit, aby se zatvářila aspoň trochu srdečně, až Clarissa vejde a než se dají do obvyklého nekonečného hovoru o ženských neduzích. Jak moc jí na tom záleží – aby se lidé zatvářili potěšeně, když vejde, pomyslela si Clarissa, otočila se a vracela se k Bond Street, podrážděná, protože je hloupé mít postranní důvody pro to, co děláte. Mnohem raději by patřila k těm lidem jako Richard, kteří dělali věci kvůli těm věcem, zatímco ona, říkala si, když čekala, až bude moct přejít, z poloviny nedělá věci prostě, ne pro ně samé; ale proto, aby si lidé mysleli to či ono; věděla, že je to naprostá blbost (a to už policista zvedl ruku), protože tím nikdy nikoho ani na okamžik neošálila. Kdyby tak mohla svůj život žít znovu! pomyslela si, když vstoupila do vozovky, mohla by dokonce i vypadat jinak!

Zprvée by měla tmavé vlasy jako lady Bexboroughová, pleť jako vyčiněnou kůži a krásné oči. Byla by, jako lady Bexboroughová, mírná a majestátní; spíš mohutnější postavy; zajímala by se o politiku jako muž; měla by venkovské sídlo a byla by velice vážená, velice upřímná. A místo toho měla postavu jako nudli; směšný drobný obličejík se špičatým nosem jako nějaký pták. Pravda, nesla se zpříma a měla hezké ruce a nohy a oblékala se dobře, když uvážíme, jak málo utratila. Teď jí ale často to tělo, jež jí patřilo (zastavila se, aby se podívala na holandský obrázek), to tělo se všemi svými vlastnostmi připadalo nicotné – dočista nicotné. Měla takový prapodivný pocit, že je neviditelná, neviděna, neznámá; teď, když už ji nečekala ani svatba, ani děti, ale pouze tohle udivující a poněkud vážné posouvání vpřed spolu se všemi ostatními, nahoru po Bond Street, protože je paní Dallowayová – už ani ne Clarissa –, protože je žena Richarda Dallowaye.

Bond Street ji fascinovala, Bond Street časně ráno v tomhle ročním období, s vlajícími prapory, s obchody; žádný přepych, žádné pozlátko; jeden štůček tvídu v obchodě, kde si její otec kupoval obleky padesát let, pár šňůrek perel, losos na kusu ledu.

"To je vše," říkala si, když nahlížela do výlohy rybárny. "To je vše," opakovala si, když se na chvíli zastavila u výlohy rukavičkářství, kde jste před válkou mohli koupit téměř dokonalé rukavice. A strýc William vždycky říkal, že dáma se pozná podle střevíců a rukavic. Jednou ráno uprostřed války se otočil na posteli. "Mám toho tak akorát," prohlásil a umřel. Rukavice a boty. Měla vášeň pro rukavice, ale její vlastní dceři, její Elizabeth, na nich nezáleželo ani v nejmenším.

Ani v nejmenším, říkala si, zatímco kráčela po Bond Street do obchodu, kde si zamlouvala květiny, pokaždé když pořádala večírek. Elizabeth ze všeho nejvíc záleží na jejím psu. Dnes ráno páchl celý dům dehtem. Nicméně lepší chudák Grizzle než slečna Kilmanová; lepší psinka a dehet a všechno to kolem než trčet zavřená v zatuchlém pokoji s modlitební knížkou! Cokoli jiného je lepší, dodala málem. Ale třeba je to jen takové období, jak tvrdí Richard, všechny dívky prožívají něco takového. Třeba když se zamilují. Ale proč do slečny Kilmanové? která si jistě prošla peklem – to musí člověk vzít v úvahu, a která Richardovi připadá velmi schopná, historii má v malíčku. Prostě ty dvě jsou věčně spolu a Elizabeth, její vlastní dcera, chodí k přijímání; a jak se obléká, jak se chová k lidem, kteří přijdou k nim na oběd, to je jí úplně jedno. Ze zkušenosti ví, že náboženská extáze z lidí dělá necity (boj za věc též); otupí jejich city, slečna Kilmanová by totiž udělala cokoli pro Rusy, hladověla kvůli Rakušanům, ale v soukromí vlastně lidi týrá, oblečená v tom svém zeleném pršiplášti. Nosí ten kabát rok po roce; potí se; nikdy není v pokoji déle než pět minut, aniž vám dá znát svou nadřazenost, vaši méněcennost; jak je chudá, jak vy jste bohatá, jak žije v nějaké díře bez polštářku, bez postele nebo koberečku nebo čehokoli jiného, jak celá její duše prorezivěla tou křivdou, která se v ní usadila, jak ji vyhodili za války ze školy – chudinku zatrpklou, smolařku jednu! Ji jste nemohli nenávidět, ale tu její představu o sobě, která nepochybně časem zbytněla mnohým, co už nebyla slečna Kilmanová, tu ano: stala se jedním z těch příznaků, s kterými člověk zápasí v noci; jedním z těch strašidel, co nad vás postaví obkročmo a vysají vám půlku veškeré krve, pánovitá a krutá; kdyby se svět úplně změnil a Clarissa nebyla taková, jaká je, nepochybně by slečnu Kilmanovou milovala. Ovšem na tomto světě ne. To ne.

Drásalo ji ovšem, že se v ní pohybuje tenhle brutální netvor! že slyší, jak praskají větvičky a cítí, jak se kopyta zarývají do hlubin toho listím obtíženého lesa, do její duše; už nikdy nebude tak docela spokojená, nebude mít pocit bezpečí, protože v kteroukoli chvíli se ten netvor může pohnout, ta nenávisť, která jí zvláště od té nemoci vnuká pocit, že ji cosi drásá, bolí v páteři, působí jí fyzickou bolest a veškeré potěšení – z krásy, přátelství, z toho, že je člověku dobře a že je milován a dělá z domova radostný přístav – to potěšení se chvěje, jako by jí skutečně nějaký netvor podrýval kořeny, jako by celý ten pocit spokojenosti nebyl ničím jiným než sebeláskou! tahle nenávisť!

Nesmysl, nesmysl! křičela sama na sebe, když strčila do lítaček Mulberryho květinářství.

Vešla lehce, vysoká, vzpřímená, a už ji vítala slečna Pymová s obličejem jako knoflík a s rukama věčně červenýma, jako by se máčely v chladné vodě spolu s květinami.

Byly tam květiny: orlíčky, hrachory, kytice šeříku a karafiáty, spousta karafiátů. Byly tam růže, byly tam iris. Á, ano – vdechovala sladkou vůni v té pozemské zahradě, jak tam stála a mluvila se slečnou Pymovou, která jí nabízela pomoc a již připadala laskavá, protože laskavá byla už před léty; velmi laskavá, ale letos jí připadala starší, jak tam otáčela hlavou ze strany na stranu mezi těmi iris a

růžemi a příkypujícími trsy šeříku, s očima polozavřenýma, vdechujíc po té vřavě na ulici sladkou vůni, skvostný chlad. A pak, jak otevřela oči, jak svěže vypadaly růže, jako prádlo s volánky zrovna z prádelny, růže naskládané na proutěných podnosech; temné a upjaté rudé karafiáty, s hlavičkami vzpřímenými; a všechny ty hrachory roztahující se v kulatých vázách, fialové, sněhově bílé, bledé – jako by byl večer a dívky v mušelinových šatech vyšly ven natrhat hrachory a růže poté, co nádherný letní den s téměř tmavomodrou oblohou, s orlíčky, karafiáty a kalami skončil; byla to chvíle mezi šestou a sedmou, kdy každá květina – růže, karafiáty, iris, šeřík – září; bílá, fialová, červená, tmavě oranžová; každá květina jako by sama žhnula, něžně a čistě na mlžném záhoně; jak milovala ty šedobílé mūrky, které poletovaly sem a tam, nad otočným a pupalkami!

A když začala se slečnou Pymovou chodit od jedné vázy k druhé a vybírat si, říkala si, nesmysl, nesmysl, stále tišeji, jako by tahle krása, tahle vůně a barvy a to, že jí má slečna Pymová ráda, že jí důvěřuje, byly jakousi vlnou, kterou se nechala oblévat a nechala ji překonávat tu nenávist, toho netvora, překonávat to vše; a jí to pozvedalo výš a výš až – ach! venku se ozval výstřel z pistole!

"Ta nešťastná auta," povzdechla si slečna Pymová a šla vyhlédnout ven. Vrátila se s omluvným úsměvem a rukama plnými hrachorů, jako by za ta auta, za ty pneumatiky aut, nějak mohla.

Ten prudký výbuch, kvůli kterému paní Dallowayová nadskočila a slečna Pymová šla pohlédnout z výlohy a omluvit se, zazněl od automobilu, který zastavil u chodníku přesně naproti Mulberryho výkladu. Kolemjdoucí, kteří se samosebou zastavili a zírali, měli právě tak čas zahlédnout tvář té největší důležitosti na čalounění barvy holubičí šedi, než mužská ruka zatáhla roletu a nebylo už vidět nic než čtvereček holubičí šedi.

Přesto se okamžitě rozletěly dohady odprostředka Bond Street až na Oxford Street na jedné straně a k Atkinsonově parfumerii na straně opačné, neviditelně, neslyšitelně, jako obláček, rychlý a prostírající se jako závoj na kopci, a pak skutečně jako by dosedly s náhlou střízlivostí a nehybností mraku na tváře, které se ještě vteřinu předtím jevily jako naprosto rozhárané. Teď je však svým křídlem ovanulo tajemství: zaslechli hlas autority, objevila se nábožná úcta, s očima pevně zavázanými a rty rozevřenými dokořán. Nikdo však nevěděl, čí tvář to spatřili. Patřila principi waleskému, královně či ministerskému předsedovi? Čí tvář to byla? Nikdo nevěděl.

Edgar J. Watkiss s kusem olověného potrubí omotaným kolem paže pronesl nahlas a samozřejmě humorně: "Bourák ministerského předsedy, prosím."

Septimus Warren Smith, který v tu chvíli nemohl přejít, ho uslyšel.

Septimus Warren Smith, asi tak třicetiletý, bledý, s nosem jako zoban, v hnědých botách a obnošeném svrchníku, s oříškovými očima, s ustrašeným výrazem, ze kterého se ustraší i ti, kdo ho vůbec neznají. Svět pozvedl svůj bič: kam dopadne?

Všechno se zastavilo. Hluk motorů zněl jako puls nepravdělně tepající celým tělem. Slunce bylo najednou až nezvykle horké, protože to auto zastavilo před výkladní skříní Mulberryho květinářství; staré dámy nahoře v omnibusech roztáhly černé slunečníky; tu se s lehkým plesknutím rozevřel zelený, tam červený. Paní Dallowayová, která přistoupila k výloze s náručí plnou hrachorů, vyhlédla ven a v její růžové tváři se zračil otazník. Všichni se dívali na to auto. Septimus se díval. Kluci na kolech seskočili. Vozidla se hromadila. A to auto tam stálo, se zataženými roletami a s podivným

stromovitým vzorem na nich, říkal si Septimus, a tohle postupné stahování všeho do jednoho středu před jeho očima, jako by nějaká hrůza téměř vyplula na povrch a chystala se vybuchnout plamenem, ho děsilo. Svět se kymácel a chvěl, hrozil, že zničehonic vzplane. To já tady stojím v cestě, pomyslel si. Nedívají se snad na něj, neukazují si na něj? nespočívá tam snad celou svou vahou, uvězněný v chodníku, za jakýmsi účelem? Ale za jakým?

"Pojďme, Septime," oslovila ho jeho manželka, drobná žena s velkýma očima v nažloutlém zašpičatělém obličejí. Italka.

Ale ani Lucrezia nemohla oči odtrhnout od toho auta a vzoru se stromy na roletách. Je tam uvnitř královna – královna, která jede nakupovat?

Šofér, který cosi otevřel, čímsi zatočil a cosi zase zavřel, nastoupil do kabiny.

"Pojďme," opakovala Lucrezia.

Ovšem její manžel – byli svoji tak čtyři pět let – poskočil, lekl se a řekl: "No dobře!" tak zlostně, jako by ho od něčeho vyrušila.

Lidé si toho museli všimnout; lidé to určitě vidí. Lidé, myslela si, když pohlížela na dav civějící na automobil; Angličani, s těmi jejich dětmi a koňmi a oblékáním, které svým způsobem obdivovala; ale teď to byli "lidé", protože Septimus pohrozil "Zabiju se." Taková hrozná věc! Co když ho někdo slyšel? Pohlédla na kolemstojící. Pomoc! Pomoc! chtělo se jí zakřičet na řeznické pomocníky a ženy. Pomoc! Ještě loni na podzim stáli se Septimem na nábřeží Temže pod jedním kabátem, Septimus četl noviny, místo aby mluvil, ona mu je vytrhla a do očí se smála tomu starci, který je viděl! Ale selhání člověk tají. Musí ho odvést někam do parku.

"Přejdeme na druhou stranu," řekla mu.

Měla právo na jeho rámě, i když v něm nebyl cit. Nabídl jí, která byla tak prostá, tak bezprostřední – bylo jí teprve čtyřicet a neměla v Anglii žádné přátele, opustila kvůli němu Itálii –, nabídl jí pouhou kost.

Automobil se staženými roletami, budící dojem neproniknutelného odstupu, pokračoval směrem k Piccadilly, stále ještě provázen upřenými pohledy, stále ještě vzrušující tváře po obou stranách ulice týmž tajemným uctivým vzdechem, ač nikdo nevěděl, zda pro královnu, prince či ministerského předsedu. Tu tvář zahlédli pouze tři lidé, a jen na pár vteřin. Ani na pohlaví se neshodli. Ovšem nebylo pochyb, že uvnitř seděla velikost; velikost neviděna projížděla po Bond Street, pouze na vzdálenost paže od obyčejných lidí, kteří třeba teď poprvé a naposled stáli na doslech Její Výsosti královny anglické, toho přetrvávajícího symbolu státu, který bude v povědomí zvědavých archeologů, až jednou budou prosévat trosky času, až z Londýna zbude jen trávou zarostlá pěšina a ze všech těch, kdo spěchají po chodníku toho středečního rána, zůstanou jen kosti s nějakým tím snubním prstýnkem či zlatými korunkami nesčetných zkažených zubů přimíšenými do toho prachu. Ta tvář z auta bude povědomá.

Patrně královna, pomyslela si paní Dallowayová, když s květinami vycházela od Mulberryho. Královna. A na vteřinku se zatvářila nesmírně důstojně, jak tam stála u květinářství ve slunečním

světla, zatímco auto projíždělo krokem kolem, se zataženými roletami. Královna jede kamsi do nemocnice, královna jede zahajovat dobročinný bazar, pomyslela si Clarissa.

Na tuhle denní dobu byl nával v ulicích strašlivý. Co se děje? Kriket, dostihy v Ascotu či pólo v Hurlinghamu, co je to, přemítala, protože ulice byla zatarasená. Příslušníci britské střední třídy sedící po stranách v horních patrech omnibusů s balíčky a deštníky, ano, dokonce v kožesinových límcích v tomhle počasí, jsou, říkala si, směšnější než cokoli si v tu chvíli člověk dovede představit; a sama královna se nemůže hnout, královna nemůže projet. Clarissa zůstala stát na jedné straně Brook Street; sir John Buckhurst, ten starý soudce, na druhé, auto mezi nimi (sir John vymáhal právo už celá dlouhá léta a líbily se mu dobře oblečené ženy), když se šofér jen nepatrně vyklonil, řekl či ukázal cosi policistovi, ten zasalutoval, zvedl paži, škulbl hlavou a odvelel omnibus ke straně, aby auto mohlo projet. Pomalu a velice tiše se sunulo vpřed.

Clarissa hádala, Clarissa to samozřejmě věděla; spatřila v ruce lokaje cosi bílého, magického, kulatého, kotouček se jménem – královny, prince z Walesu, ministerského předsedy? – který si mocí svého lesku propálil cestu vpřed (Clarissa viděla, jak se auto zmenšuje a mizí), aby zazářil mezi svícny, blysknavými hvězdami řádů, napřímenými hruděmi pod emblémy s dubovým listem, Hughem Whitbreadem a jeho kolegy z řad anglických džentlmenů toho večera v Buckinghamském paláci. A Clarissa také pořádá večírek. Trochu upjatě se napřímila; bude tedy stát na horní podestě a vítat hosty.

Auto zmizelo, ale zanechalo za sebou mírné zčeření, které se neslo z rukavičkářství do obchodů s klobouky a krejčovství po obou stranách Bond Street. Třicet vteřin se všechny hlavy naklonily stejným směrem – k oknu. Vybírajíce si rukavice – měly by být k lokti či nad něj, citronově žluté či bleděšedé? –, dámy se pozastavily; než dozněla ta věta, cosi se stalo. Cosi tak malicherného v jednotlivých případech, že žádný měřicí přístroj, byť byl schopen přenášet otřesy půdy z Číny, nemohl zaregistrovat jeho zachvění; a přesto to bylo ve své plnosti až úžasné a ve svém všeobecném dopadu emocionální; neboť ve všech těch kloboučnictvích a krejčovstvích se lidé navzájem si cizí na sebe podívali a pomysleli na mrtvé, na vlajku, na impérium. V hospodě v postranní uličce jakýsi člověk z kolonie urážel rod Windsorů, což vedlo k hádce, rozbitým půllitřům a všeobecnému pozdvižení, které se projevilo podivnou ozvěnou v uších dívek kupujících si na druhé straně ulice bílé spodní prádlo prošívané čistě bílou pentlí do výbavy. Neboť když to povrchní vzrušení z projíždějícího auta zapadlo do podvědomí, dotklo se čehosi velmi hlubokého.

Auto proplouvalo po Piccadilly, pak zahrulo do ulice Sv. Jakuba. Vysocí muži, muži statného vzezření, dobře oblečení muži ve fracích a bílých náprsenkách, s vlasy uhlaženými dozadu, z důvodů, které těžko určit, stáli v půlkruhovém okně Whiteova podniku s rukama za krovkami fraků, vyhlíželi ven, instinktivně vnímali tu projíždějící velikost, a padl na ně bledý odlesk té nesmrtelné velikosti, tak jako dopadl na Clarissu Dallowayovou. Okamžitě se ještě víc napřímili, připazili a zdáli se připraveni následovat svého panovníka, pokud by bylo třeba, až k hlavním kanonům, jako kdysi jejich předci. Bílé náprsenky a stolky v pozadí pokryté výtisky Tatlera a sifony se sodovkou jako by to uznávaly; jako by vyjadřovaly vlnící se obilí a panská sídla Anglie a odrážely jemné hučení kol automobilů stejně jako zdi šeptacího ochozu u sv. Pavla odrážejí jednotlivé hlasy, a ty pak nabývají na hlasitosti a síle, kterou jim dodá katedrála. Moll Prattová s květinami na chodníku přála tomu drahému chlapci jen vše dobré (určitě to byl princ waleský) a byla by odhodila hodnotu džbánu piva – kytici růží – na ulici Sv. Jakuba z čiré lehkomyšlnosti a opovržení chudobou, kdyby si nebyla vědoma oka strážníka, jež na ní

spočinulo, a tím brzdilo projev loajálnosti staré Irky. Hlídky u Paláce sv. Jakuba salutovaly; policista královny Alexandry byl spokojen.

Mezitím se u bran Buckinghamského paláce shromáždil hlouček lidí. Ochable, a přece s důvěrou čekali, samí chudí; dívali se na sám Palác s třepotající se vlajkou; u rozevláté Viktorie obdivovali její kaskády tekoucí vody, její pelargonie; z automobilů na Mallu vybírali nejdřív tenhle, pak tamten; pro nic za nic věnovali city obyčejným lidem, kteří si prostě vyjeli; poté zas odvolávali své pocty, aby se nevyplýtvaly, zatímco projede tohle či ono auto; a celou tu dobu si nechávali v žilách hromadit dohady a dráždit nervy ve stehnech při pomýšlení, že se na ně dívá člen královské rodiny; královna se uklání; princ saltuje; při pomýšlení na nebeský život, který je Bohem dán králům; na podkoní a hluboká pukrlátka, na královnin starý pokojíček pro panenky, na princeznu Mary, která se vdala za Angličana, a prince – ach! princ! který se prý úžasně podobá králi Edwardovi, ale je o tolik štíhlejší. Princ bydlel v Paláci sv. Jakuba, ale mohl by třeba jet navštívit matku.

Tolik soudila Sarah Bletchleyová s dítětem v náruči a pohupovala se na nohou, jako by byla u sebe doma v Pimlicu, ale očima provrtávala Mall, zatímco Emily Coatesová přejížděla zrakem po nesčetných oknech paláce a myslela na služky, ty nesčetné služky, ložnice, ty nesčetné ložnice. Tu se přidal postarší pán s aberdeenským teriérem, tu nějací nezaměstnaní, a dav sílil. Drobnému panu Bowleymu, který bydlel v hotelu Albany a hlubiny života ho nijak nevzrušovaly, ovšem něco takového – chudé ženy čekající na královnu, až pojede kolem – chudé ženy, roztomilé dětičky, sirotci, vdovy, válka – ho náhle, nepatříčně, sentimentálně dokázalo vyburcovat, až se mu dokonce – ale ale – objevily v očích slzy. Teplý vánek, který povíval řídkými stromy na Mallu a proháněl se kolem bronzových hrdinů, pozvedl vlajku v britské hrudi pana Bowleyho a on pozdvihl svůj klobouk, jak auto zabočilo na Mall, a držel jej vysoko nad hlavou, když se blížilo k nim; nechť se ty chudé matky z Pimlica k němu přimknou, napřímil se. Auto dorazilo až sem.

Paní Coatesová se náhle zadívala na oblohu. Do uší davu se zlověstně zaryl zvuk aeroplánu. Blížil se k nim nad stromy a zanechával za sebou bílý dým, který se vlnil a kroutil, vlastně cosi psal! kreslil na obloze písmena! Všichni vzhledli.

Aeroplán se spustil prudce dolů, pak vyletěl zase rovnou vzhůru, vykroužil smyčku, přidal rychlost, klesl, a zase stoupl, a ať dělal, co dělal, za ním se třepotala hustá načeřená dráha bílého kouře, který se na obloze vlnil a skládal v písmena. Ale co je to za písmena? Že by C? E, pak L. Jenom chvíličky vydržela v klidu; pak se pohnula a rozplynula, zmizela z oblohy a aeroplán vyrazil dál a znovu, na dalším kousku oblohy začal psát K, E a snad Y?

"Glaxo," šeptla paní Coatesová stísněným, bázlivým hlasem, s pohledem upřeným vzhůru, a její děťátko, které jí celé bílé nehybně leželo v náruči, také obrátilo oči v sloup.

"Kreemo," zamumlala paní Bletchleyová jako náměsíčná. S kloboukem naprosto nehybně spočívajícím v napřažené ruce pan Bowley také upíral zrak vzhůru. A všude dál na Mallu lidé stáli a dívali se na oblohu. Jak se dívali, celý svět naprosto ztichl a letka racků křížovala oblohu, nejdřív jeden v čele, pak další a v tom neobyčejném tichu, v té bledosti a v té čistotě hodiny odbíjely jedenáctou a úderu zvonu doznívaly až nahoře mezi racky.

Letadlo se otočilo a zrychlilo, provádělo smyčky přesně tam, kde se mu zachtělo, rychle, volně, jako bruslař–

"To je E," řekla paní Bletchleyová–

nebo tanečnice–

"Je to karamela," zašeptal pan Bowley–

(a auto zajelo do bran a nikdo se na ně ani nepodíval), zatímco letadlo nechalo kouření, vyrazilo pryč, kouř se vytrácel a spojoval s širokými bílými shluky mraků.

Zmizelo; octlo se za mraky. Neslyšně. Mraky, k nimž se připojila písmena E, G nebo L, se pohybovaly volně, jako by měly přeletět ze západu na východ s nějakým veledůležitým úkolem, který nikdy nebude odtajněn, a přece to tak určitě bylo – veledůležitý úkol. Pak náhle, tak jako vyjede vlak z tunelu, letadlo znovu vyrazilo z mraků a ten zvuk se zavrtával do uší všech lidí na Mallu, v Green Parku, na Piccadilly, v Regent Street a v Regent's Parku a sloup kouře se točil, a pak klesl, vznesl se vzhůru a psal jedno písmeno za druhým – ale jaké slovo to psal?

Lucrezia Warren Smithová, která seděla vedle manžela na lavičce v Regent's Parku, vzhlédla.

"Podívej, podívej, Septime!" vykřikla. Neboť pan doktor Holmes ji nabádal, aby se snažila u manžela (jemuž nic vážného vlastně nechybí, jenom není trochu ve své kůži) vzbuzovat zájem o věci kolem.

Aha, pomyslel si Septimus, když vzhlédl, dávají mi signál. Tedy ne nějakými určitými slovy; aspoň zatím ten jazyk neumí číst; ale bylo to jasné, ta krása, ta skvostná krása, a slzy mu vhrkly do očí, jak se díval a slova na obloze slábla a rozplývala se a ve své nevyčerpatelné dobročinnosti a smavé dobrotivosti mu posílala jeden za druhým tvary nepředstavitelné krásy, jen tak, navždy, jen aby se podíval, tak krásné, a ještě! Slzy se mu kutálely po tvářích.

Šlo o karamely; reklama na karamely, prozradila Rezii jakási chuť. Společně začaly dávat dohromady slovo k... a... r...

"Ká... er..." řekla ta chuť a Septimus ji slyšel, jak to vyslovila blízko jeho ucha, hlubokým, měkkým hlasem, jako jemné varhany, ale trochu drsně, jako když kobylka cvrčí, a jemu to tak slastně drhlo po páteři a do mozku mu to vysílalo zvukové vlny, které se s otřesem lámaly. To je vskutku báječný objev – že lidský hlas v určitých atmosférických podmínkách (neboť člověk musí především uvažovat vědecky) může oživit stromy! Rezia mu vlídně položila ruku na koleno, taková tíha, byl tím obtížen, ani se nemohl pohnout, nebo to vzrušení z jilmů, které se dmuly a zase klesaly, dmuly a klesaly a všechny listy jim svítily a barva řídla a zase houstla od modré až po zelenou duté vlny, jako chocholy na koňských hlavách, péra na dámských kloboucích, tak pyšně se dmuly a klesaly, tak skvěle, že by z toho zešílel. Ale nezešílí. Zavře oči; nechce se už dívat.

Ale kynuly mu; listy ožily, stromy ožily. A listy byly miliony vláken propojeny s jeho tělem tam na lavičce a ovívaly je; když se větev natáhla, on učinil něco podobného. Vrabci vzlétající s třepotáním křídel a padající do hrbolatých fontán se také stali součástí toho vzoru; modrobílá zamřížovaná černými větvemi. Zvuky utvářely promyšlenou harmonii; prostory mezi nimi byly tak významné jako ty zvuky. Zakřičelo dítě. Někde v dálce zahoukalo auto. A všechno dohromady to znamenalo zrod nového náboženství –

"Septime!" řekla Rezia. Prudce sebou trhl. Lidé si toho museli všimnout.

"Jdu se projít k fontáně a zpátky," oznámila mu.

Nemohla to totiž už vydržet. Ať si třeba doktor Holmes říká, že mu nic nechybí. To by byla radši, kdyby byl mrtvý! Nevydržela vedle něj sedět, když tak zíral do prázdna a neviděl ji, a jí pak všechno připadalo hrozné; obloha a strom, děti, které si hrály, tahaly vozíky, pískaly na písťalky, padaly na zem; všichni byli hrozní. A on ne a ne se zabít, a ona to nemohla nikomu vypovědět. "Septimus je přepracovaný" – dalo se říct, ale nanejvýš vlastní matce. Z lásky se člověk stává osamělým, pomyslela si. Neměla komu to vypovědět, teď už ani Septimovi, a když se ohlédla, uviděla ho, jak tam sedí sám v tom obnošeném svrchníku na lavičce, celý shrbený a jen zírá. Když muž řekne, že se zabije, je to zbabělost, ale Septimus bojoval; byl statečný; teď už to ovšem není ten Septimus. Oblékla si krajkový límec. Vzala si nový klobouk, a on si toho ani nevšiml, byl spokojený bez ní. Ji nečinilo šťastnou bez něj nic! Nic! Je to sobec. To muži bývají. Protože není nemocný. Pan doktor Holmes říkal, že mu nic nechybí. Natáhla ruku před sebe. Podívejte! Snubní prstýnek jí klouže z prstu – tolik zhubla. To ona trpí – ale nemá to komu říct.

Daleko je Itálie s bílými domy a pokojem, kde seděla její sestra a vyráběla klobouky, a ulice byly každý večer plné lidí, chodili, hlasitě se smáli, nebyli jen tak napůl živí jako lidi tady, zachumlaní v invalidních křeslech, s pohledem upřeným na pár ošklivých kytek v květináčích!

"Přála bych vám vidět milánské zahrady," řekla nahlas. Ale komu?

Nikdo tam nebyl. Její slova se rozplynula. Jako rachejtle, jejíž jiskry se proderou do noci a podvolí se jí, nastane tma, pohltí obrysy domů a věží; obrysy ponurých strání změkknou a propadnou se do ní. Ale třebaže zmizí, noc je jich plná; oloupeny o barvu, bez oken, existují s větším důrazem, vydávají to, co přímé denní světlo nedokáže přenést – trápení a napětí ve věcech shromážděných tam v temnotě; choulících se k sobě v temnotě; zbavených úlevy, kterou přináší úsvit, když zbledí a zšednou zdi, objeví se každé okno, mlžný opar z polí se zvedne a ukáže červenohnědé krávy, jak se mírumilovně pasou, všechno je opět vystaveno očím; znovu to existuje. Jsem sama, jsem sama! vykřikla u fontány (zírala při tom na toho Inda s křížem), třeba jako o půlnoci, kdy mizí všechny hranice, země se vrací ke své dávné podobě, jak ji zahalenou mraky viděli Římané, když sem připluli a kopce ještě neměly jména a řeky se ubíraly neznámo kam – takovou tmou pociťovala, když tu náhle, jako by vznikl nový šelf a ona na něm stála, si uvědomila, že je jeho žena, vzali se před léty v Miláně, jeho žena, a nikdy, nikdy na něj neřekne, že je šílený! Jak se otočila, ten šelf se zřítíl; a ona padala dolů, dolů. Protože on je pryč, pomyslela si – zmizel, šel se zabít, jak vyhrožoval –, šel se vrhnout pod nějaký vůz! Ale ne, byl na svém místě; pořád ještě seděl sám na lavičce, v tom svém ošumělém svrchníku, s nohama křížem, zíral před sebe a nahlas mluvil.

Lidé nesmějí kácet stromy. Bůh existuje. (Takové objevy si poznamenával na zadní stranu obálek.) Změňte svět. Nikdo nezabíjí z nenávisti. Ať to vejde ve známost (zapsal si to). Čekal. Naslouchal. Vrabčák usazený na zábradlí naproti němu cvrlikal Septime, Septime, čtyřikrát nebo pětkrát za sebou a pokračoval dál, vyluzoval noty a znovu pronikavě vyzpěvoval řeckými slovy, že zločin neexistuje, a když se k němu přidal další vrabec, zpívali pronikavými, protáhlými tóny řecká slova, od stromů na lukách života za řekou, kde chodí mrtví, zpívali, že smrt neexistuje.

Tady byla jeho ruka; tam ti mrtví. Za zábradlím proti němu se začalo rýsovat cosi bílého. Ale on se tam neodvažoval podívat. Za zábradlím se objevil Evans!

"Co to povídáš?" zeptala se náhle Rezia a usedla vedle něj.

Zas ho vyrušila! Pořád ho ruší.

Pryč od lidí – musejí uniknout pryč od lidí, řekl (a vyskočil), pryč, tamhle, kde je ta lavička pod stromem a dlouhý svah parku jako kus zelené látky s modrým baldachýnem a růžovým kouřem vysoko nad ním, a pak val vzdálených roztroušených domů, zahalený dýmem, dopravní ruch hučel v kruhu, a vpravo nějaká hnědá zvířata natahovala krky přes ohrazení zoo, štěkala a vyla. Tam si sedli pod strom.

"Podívej," prosila ho a ukazovala na bandu malých kluků, kteří si nesli kriketové kolíky a jeden z nich se šoural, otočil se na patě a zase se šoural, jako by hrál klauna v kabaretu.

"Podívej," úpěnlivě ho vybízela, protože doktor Holmes jí řekl, aby ho přiměla všímat si skutečných věcí, chodit do kabaretu, hrát kriket – to je ono, řekl pan doktor, hraje se to pěkně venku, je to hra jako dělaná pro jejího muže.

"Podívej," opakovala.

Podívej, kázal mu neviditelný, hlas, který k němu teď promlouval, k němu, největšímu člověku, k Septimovi, který nedávno opustil život pro smrt, k Pánu, který přišel obnovit společnost, který ležel jako příkrývka, sněhový příkrov ničený pouze slucem, navždycky celistvý, navždycky trpící, obětní beránek, věčný trpitel, ale on to nechce, zaúpěl, a mávnutím ruky zaháněl od sebe to věčné utrpení, to věčné osamění.

"Podívej," opakovala, protože venku nesmí nahlas mluvit sám se sebou.

"Tak se přece podívej," žadonila. Ale na co se měl dívat? Na pár ovcí. To bylo vše.

Kudy se dostane na stanici metra Regent's Park – mohli by jí říct, kudy se jde na stanici metra Regent's Park – ptala se Maisie Johnsonová. Přijela z Edinburku teprve před dvěma dny.

"Tudy ne – tamhle tudy!" vykřikla Rezia a mávala rukou, aby už šla, aby snad nezahlédla Septima.

Vypadají oba potrhle, pomyslela si Maisie Johnsonová. Všechno tu vypadá hodně potrhle. Octla se poprvé v Londýně, měla dostat místo u strýce v Leadenhall Street, a jak teď šla dopoledne přes Regent's Park, ti dva na lavičce ji pěkně vylekali; ta mladá žena vypadala jako cizinka, ten muž jako blázen; jestli se jednou dočká stáří, určitě nezapomene a znovu se jí vynoří z paměti, jak šla přes Regent's Park toho pěkného letního rána před padesáti lety. Bylo jí totiž teprve devatenáct a konečně si prosadila, že mohla jet do Londýna; a teď vidí, jak je to potrhle, tihle dva, kterých se zeptala na cestu, a jak sebou ta dívka cukla a šklubla rukou a ten muž – připadal jí děsně divný; možná se hádali; třeba se navždycky rozcházel; něco se chystá, to jí bylo jasné; a teď všichni tihle lidé (vrátila se na hlavní cestu), kamenné nádrže, nepřirozené květiny, staříci a stařenky, většinou invalidi v kolečkových křeslech – po Edinburku jí všichni připadali tak podivní! A jak se Maisie Johnsonová zařadila do toho jemně se šourajícího, do prázdna zírajícího, vánkem ovívaného společenství – přičaplych veverek čistících si kožich, gejířů vrabců vrhajících se na drobečky, psů očichávajících zábradlí a jeden druhého, zatímco je obléval jemný teplý vzduch a propůjčoval tomu upřenému, lhostejnému výrazu, s nímž přijímali život, cosi zvláštního a chlácholivého – Maisie Johnsonová jasně cítila, že musí vykřiknout ach! (Ten mladík na lavičce ji docela vyděsil. Něco se chystá, to věděla.)

Hrůza! Hrůza! chtělo se jí vykřiknout. (Opustila svou rodinu; varovali ji před tím.)

Proč nezůstala doma? vykřikla a zmáčkla kouli železného zábradlí.

Ta holka, pomyslela si paní Dempsterová (schovávala kůrky pro veverka a často obědvala v Regent's Parku), co ta ví o životě; a říkala si, že člověk přece musí trochu něco vydržet, někdy trochu povolit a moc od života nečekat. Percy pije. No, je lepší mít syna, řekla si paní Dempsterová. Užila si své, to ano, a při pohledu na tuhle dívku se musela usmát. Vdáš se, pomyslela si, vždyť jsi dost hezká, a pak poznáš, co je to život. Vaření a tak dál. Každý mužský má něco. Ale jestli bych si byla vybrala stejně, kdybych to mohla vědět předem? tázala se v duchu paní Dempsterová, měla velkou chuť se Maisii Johnsonové s něčím svěřit; pocítit na vrásčité, ochablé staré tváři účastný polibek. Měla těžký život, říkala si paní Dempsterová. Co všechno mu obětovala! Růže, postavu, také nohy. (Stáhla si sukni, aby nebylo vidět oteklé kotníky.)

Růže, pomyslela si zatrpkle. To jsou kecy, děvenko. Když se to vezme kolem a kolem – člověk jí, pije, spí s mužským, někdy je dobře, někdy hůř, život není jen růžová zahrada, a navíc, povím vám, Carrie Dempsterová by neměnila s žádnou paničkou v Kentish Townu! Ale žadonila o soucit. Za ty ztracené růže. O soucit si říkala Maisii Johnsonové, jak tam stála u záhonů hyacintů.

Ale ten aeroplán! Nepřála si snad paní Dempsterová odjakživa cestovat do cizích krajů? Měla synovce, misionáře. Letadlo vylétlo vzhůru a vystřelilo vpřed. V Margate si vždycky vyjela kousek na moře, pravda, ne moc daleko od břehu, ale ženské, které se bály vody, nesnášela. Smýklo sebou a propadlo se. Žaludek měla až v krku. A zase vzhůru. Letí s ním šikovný mladík, hádala paní Dempsterová, a letadlo se vzdalovalo, rychle mizelo, letělo dál a dál; vzneslo se nad Greenwich a všechny ty stěžně; letělo nad malým ostrůvkem šedých kostelů, nad Sv. Pavlem a všemi ostatními, až se po obou stranách Londýna rozprostírala pole a temně hnědé lesy, kde drze hopkali podnikaví drozdi, rychle se rozhlédli a popadli hlemýžďe, krunýřkem ťukli o kámen, jednou, dvakrát, třikrát.

Letadlo letělo dál a dál, až z něj zbyla pouhá jasná jiskérka, touha, soustředění; symbol (tak to aspoň připadalo panu Bentleymu, který houževnatě váloval svůj pruh trávníku v Greenwichi) ducha člověka, jeho odhodlanosti, pomyslel si pan Bentley, když se rozháněl kolem cedru, dostat se ze sebe, za svůj dům, pomocí myšlení, Einsteina, spekulace, matematiky, mendelovské teorie – letadlo se řítilo pryč.

Pak, zatímco nějaký ošuntělý, nevýrazný muž s koženým vakem postával na schodech katedrály Sv. Pavla a váhal, protože uvnitř čekal balzám, skvělé uvítání, tolik hrobek s korouhvemi, coby připomínkami vítězství ne nad vojsky, říkal si, ale nad tím úmorným duchem hledání pravdy, kvůli kterému jsem v tuto chvíli bez zaměstnání, a navíc, katedrála nabízí společnost, říkal si, zve vás, abyste se stali členy spolku; patří k němu slavní muži, umírali za něj mučedníci; proč nevejít dovnitř, říkal si, a nepoložit tenhle kožený vak nabitý pamflety před oltář, kříž, symbol čehosi, co se povzneslo až za hledání a pátrání a psaní a stalo se netělesným, přízračným duchem – proč nejít dovnitř? říkal si, a zatímco váhal, letadlo přeletělo nad Ludgate Circus.

Bylo to podivné; neozvalo se nic. Přes hluk dopravy nebylo slyšet vůbec nic. Zdálo se, že ho nikdo neřídí, že letí rychle o své svobodné vůli. A nyní kroužilo vzhůru a ještě dál, jako stoupající extáze, čirá rozkoš, zezadu se vyvalil bílý dým a kroutil se a proplétal, vytvářel písmena K, A, R.

"Na co se to dívají?" zeptala se Clarissa Dallowayová služky, která otevřela dveře.

Hala domu byla chladná jako hrobka. Paní Dallowayová zvedla ruku k očím, a jak služka dovřela dveře a ona uslyšela zašustění Lucyiných sukni, měla pocit jeptišky, která opustila svět a cítí, jak se kolem ní ukládají povědomé závoje a reakce na dávnou víru. Kuchařka si pískala v kuchyni. Uslyšela cvakání psacího stoje. Byl to její život, a když sehnula hlavu nad stolem v hale, sklonila se pod tím vlivem, cítila se požehnaná a očištěná, a když brala do ruky zápisník s telefonickým vzkazem, říkala si, že tyhle okamžiky jsou poupata na stromě života, květy tmy to jsou, myslela si (jako by nějaká krásná růže vykvetla jen pro její oči); ani na chvíli nevěřila v Boha; ale tím spíš, myslela si, jak brala ten zápisník, musí člověk v každodenním životě oplácet sluhům, ano, i psům a kanárkům, a hlavně Richardovi, jejímu manželovi, na kterém to všechno stojí – ty radostné zvuky, zelená světla, kuchařka, která si dokonce píská, neboť paní Whistlerová je Irka a píská si celý den –, člověk musí oplácet z tohoto tajného zásobníku skvostných okamžiků, říkala si, když zvedla blok, zatímco Lucy stála vedle ní a snažila se jí vysvětlit, jak–

"Pan Dalloway, madam –" Na zápisníku u telefonu Clarissa četla: "Lady Brutonová si přeje vědět, zda s ní pan Dalloway dnes poobědvá."

"Pan Dalloway mi řekl, madam, abych vám vyřídila, že bude na oběd mimo dům."

"Ale ne!" vypustila z úst Clarissa a Lucy s ní sdílela zklamání (ale ne tu bolest); pocítila, jak se ti dva shodnou; pochopila narážku; pomyslela si, jak lepší lidé milují; svou vlastní budoucnost si pozlatila klidem; a když vzala slunečník od paní Dallowayové, chopila se ho jako posvátné zbraně, kterou bohyně odloží, když si čestně vedla na válečném poli, a umístila ho do stojanu na deštníky.

"Neboj se už," řekla Clarissa. Neboj se už žáru léta; neboť otřes z toho, že lady Brutonová pozvala Richarda na oběd bez ní způsobil, že okamžik, v němž stála, se rozechvěl, jako když rostlina na říčním dně pocítí náraz vesla nořícího se do vody a zachvěje se: tak se rozhoupala, tak se zachvěla ona sama.

Millicent Brutonová, jejíž společenské obědy jsou prý neobyčejně zábavné, ji nepozvala. Žádná vulgární žárlivost se nemohla postavit mezi ni a Richarda. Ale bála se času samého a ve tváři lady Brutonové četla, jako by to byl ciferník vytesaný do lhostejného kamene, jak se život vytrácí; jak rok od roku ubývá jejího dílu; jak málo je ten zbytek ještě schopen se natáhnout a vstřebat jako v mládí barvy, soli, tóny existence, tak, že naplnila místnost, jakmile do ní vešla, a často, když se váhavě na okamžik zastavila na prahu svého salonu, pocítila to skvostné napětí, jako třeba pocítí skokan, než se vrhne do vody, zatímco moře pod ním ztmavne a opět se zaleskne, a vlny, které hrozí zlomením, ale pouze jemně si tříští povrch, se valí a zahalují a vytvářejí krustu už jen tím, že chalupy s perlou převrátí.

Vrátila zápisník na stůl v hale. Pomalu vykročila po schodech, s rukou na zábradlí, jako by opustila večírek, kde jí tu tenhle přítel, tu zas jiný oplácel pohledy, mluvil s ní; zavřela dveře, vyšla ven a stála tam sama, jediná postava proti strašlivé noci, nebo spíš, abychom byli přesní, proti upřenému pohledu tohoto věčného červeného dopoledne; pro některé hebkého jako zářivé okvětní lístky růží, to věděla a sama pocítila; ale když postála u otevřeného okna na schodišti, jímž bylo slyšet, jak pleskají rolety, jak štěkají psi, pomyslela si, a náhle si připadala scvrklá, stará, s plochými ňadry, že to vrzání, pískání a kvetení venku, za oknem jdou mimo její tělo a mozek, které jí nyní vypověděly službu, protože lady Brutonová, jejíž obědy jsou prý výjimečně zábavné, ji nepozvala.

Jako jeptiška, která se uchýlí do ústraní, nebo dítě objevující taje věže kráčela nahoru, zastavila se u okna, vešla do koupelny. Bylo tam zelené linoleum a kapal kohoutek. Samo srdce Života zelo prázdnotou; podkrovní pokojík. Ženy musejí odložit drahé šaty. V poledne se musejí vysvléknout. Jehlicí probodla jehelníček a žlutý klobouk s pérem odložila na postel. Prostěradlo bylo čisté, pevně natažené v širokém bílém pruhu z jedné strany na druhou. Její postel bude užší a užší. Svíčka už z poloviny ohořela a ona přečetla velkou část Memoárů barona Marbota. Pozdě v noci četla o ústupu od Moskvy. Poslanci totiž zasedají dlouho do noci a Richard trval na tom, že ona po té dlouhé nemoci musí spát nerušeně. A jí vlastně víc bavilo číst si o ústupu od Moskvy. A on to věděl. Takže spala v podkroví; na úzké posteli; a jak tam ležela a četla, protože měla špatný spánek, nedokázala rozptýlit myšlenku na panenství, které si podržela, přestože porodila dítě, a jež se na ni lepilo jako prostěradlo. Jako dívka bývala rozkošná, ale přišel okamžik – například u řeky za lesem v Clievedenu –, kdy ho zklamala, snad se v ní vzpříčil ten chladný duch. A pak v Cařihradu a znovu a znovu. Chápala, co jí chybí. Nebyla to krása ani intelekt. Nedostávalo se jí čehosi úplně uvnitř, co prolíná vším; čehosi vřelého, co rozbíjí povrch a čeří chladný styk muže a ženy, nebo žen pospolu. Tohle totiž nejasně vnímala. Opovrhovala tím, měla skrupule, které bůhví kde sebrala nebo jí je seslala Příroda (která vždycky moudře ví, co a jak); přesto někdy nedokázala odolat kouzlu ženy, ne dívky, ženy, která se jí doznávala, což se stávalo často, k nějakému poklesku, nějaké pošetilosti. A jestli to byl soucit, jejich krása anebo to, že sama byla starší, či nějaká náhoda – jako neznatelná vůně, či housle ozývající se od vedle (síla zvuků je někdy tak zvláštní) – v takových okamžicích nepochybně cítila, co cítí muži. Jenom na okamžik, ale stačilo to. Byl to náhlý objev, dotek barvy, jako uzardění, které se člověk snaží potlačit, a pak, když se rozprostře, podvolí se mu, vrhne se až na samý okraj a tam se chvěje a cítí, jak se svět přibližuje, bobtná nějakým udivujícím významem, nějakým tlakem vytržení, jež trhá jeho tenkou pokožku a tryská a s neobyčejnou úlevou zalévá praskliny a boláky. Tehdy, na chvíličku, uviděla poznání; zápalku hořící v krokusu; vnitřní význam téměř vyjádřený. Ale to blízké se zase stáhlo; tvrdé změklo. Bylo to pryč – ta chvílka. S takovými okamžiky (také u žen) kontrastovala (když položila klobouk) postel a baron Marbot a zpola shořelá svíčka. Jak tam ležela a bděla, zavržala podlaha; osvětlený dům náhle potemněl, a když zvedla hlavu, právě uslyšela cvaknutí kliky, kterou co nejjemněji pustil Richard, jenž se vykradl nahoru jen v ponožkách a pak, velice často, upustil ohřívací láhev a zaklel! To se nasmála!

Ale otázka lásky (přemýšlela, když odložila kabát), to, že se dokáže zamilovat do ženy. Vezměte třeba Sally Setonovou; její vztah k Sally Setonové kdysi dávno. Nebyla to nakonec láska?

Seděla na podlaze – takhle poprvé uviděla Sally –, seděla na podlaze, pažemi si objímala kolena a kouřila cigaretu. Kde to mohlo být? U Manningů? U Kinloch-Jonesů? Na nějakém večírku (kde, tím už si není jista), protože si přesně pamatovala, že se toho muže, se kterým tam byla, zeptala "Kdopak je tohle?" A on jí odpověděl a vysvětlil, že Sallyini rodiče spolu nevycházejí (jak ji to šokovalo – že se něčí rodiče mohou hádat!). Ale celý ten večer nespustila ze Sally oči. Vynikala tou neobyčejnou krásou, kterou Clarissa nejméně obdivovala: bruneta s velkýma očima, a navíc měla vlastnost, kterou druhým, protože sama ji postrádala, Clarissa vždycky záviděla – jakousi nevázaností, jako by mohla dělat cokoli, říkat cokoli; vlastnost, kterou se mnohem častěji vyznačují cizinky než Angličanky. Sally vždycky tvrdila, že má v žilách francouzskou krev, nějaký její předek se zapletl s Marií Antoinettou, usekli mu hlavu a zbyl po něm rubínový prsten. To léto, kdy přijela na návštěvu do Bourtonu, tam nakráčela zcela nečekaně, v kapse ani penci, jednou večer po jídle a tetu Helenu natolik vyvedla z míry, že jí to nikdy neodpustila. U nich doma se zase nějak hrozně pohádali. A ona ten večer doslova neměla ani penci – zastavila brož, aby k nim vůbec došla. Celá rozrušená utekla z domova. Proseděla pak celou noc a povídaly si. Právě Sally jí poprvé dala pocítit, že si v Bourtonu žije jako v bavlnce.

Nevěděla nic o sexu – nic o společenských problémech. Jednou viděla starce, který upadl na poli a byl mrtvý –, viděla krávy hned poté, co porodily telátka. Teta ovšem nikdy neměla ráda debaty (když jí Sally dala číst Williama Morrisa, musel být zabalený v hnědém papíře). Tak tam seděly celé hodiny a povídaly si v jejím pokoji v podkroví, mluvily o životě, o tom, jak změní svět. Měly v úmyslu založit spolek za zrušení soukromého vlastnictví, a dokonce sepsaly dopis, ale neodeslaly ho. Ty nápady dostávala samozřejmě Sally – ale ona sama se brzy nadchla stejně –, v posteli četly Platóna před snídaní; četly Morrisa; dokola četly Shelleyho.

Sally na ni úžasně působila – talentem, osobností. Například způsob, jakým se chovala ke květinám. V Bourtonu všdycky měli nenápadité vázičky rozestavené po celém stole. Sally šla ven, natrhala proskurníky, jiřiny – všemožné druhy květin, které se nikdy nekombinovaly –, uřezala jim hlavičky a nechala je plavat na vodě v miskách. Působilo to zvláště – když přišli všichni k večeři při západu slunce. (Teta Helena si samozřejmě myslela, že zacházet takhle s květinami je zločin.) Pak si Sally zapomněla houbu na mytí a běžela po chodbě nahá. Ta bručavá stará služka, Ellen Atkinsová, chodila a nadávala – "Co kdyby ji takhle uviděl někdo z pánů?" Dovedla lidi šokovat. Papá tvrdil, že je nepořádná.

Když se ohlédne zpět, zvláštní byla čistota a poctivost jejího vztahu k Sally, úplně něco jiného než vztah k muži. Byl naprosto nezištný a kromě toho se vyznačoval čímsi, co může existovat jenom mezi ženami, mezi ženami, které zrovna dospěly. Z její strany byl ochranný; pramenil z pocitu spolčenosti, tušení čehosi, co je musí rozdělit (o manželství mluvily všdycky jako o katastrofě), které vedly k této rytířskosti, ochrannému pocitu, jenž byl daleko silnější u ní než u Sally. V těch dobách byla Sally totiž dočista ztřeštěná; dělala naprosté blbosti, jen aby se předvedla; jezdila na kole po parapetu terasy; kouřila doutníky. Byla směšná – hodně směšná. Ale to kouzlo převážilo, alespoň pro ni, takže si pamatuje, jak stála ve své ložnici v podkroví, v ruce držela ohřívadlo do postele a říkala si nahlas "Ona je tady pod tou střechou... Ona je tady pod tou střechou!"

Ne, teď už jí ta slova neříkala vůbec nic. Nedokázala vyvolat ani ozvěnu toho dávného citu. Ale pamatovala si, že jí vzrušením naskakovala husí kůže, že si česala vlasy v jakési extázi (teď se jí ten dávný pocit pomalu vracel, jak si vyťahovala vlásenky, odkládala je na toaletní stolek a začala si pročesávat vlasy), zatímco havrani vzlétali a zase přistávali v růžovém večerním světle, a ona se oblékla a sešla dolů a přecházela halu s pocitem "Umřít v tuhle chvíli, umřel bych rád a na vrcholu štěstí". Takový to byl pocit, Othello, a ona to rozhodně pociťovala tak silně, jak Shakespeare chtěl, aby to cítil Othello, a jenom proto, že sešla dolů k večeři v bílých šatech a měla se setkat se Sally Setonovou!

Ta měla na sobě růžový organtýn – je to možné? V každém případě vypadala, jako by celá zářila, jako nějaký pták nebo vzdušná bublina, která sem zalétla a na chvíli se zachytila na ostružině. Ale když je člověk zamilovaný (a co jiného to bylo než zamilování), nic mu nepřijde podivnější než úplná lhostejnost ostatních. Teta Helena se po večeři prostě vzdálila, papá četl noviny. Možná tam byl Peter Walsh a stará slečna Cummingsová; zcela jistě Joseph Breitkopf, protože ten přijížděl každé léto, chudák starý, celé týdny tam pobýval a předstíral, že ji učí německy, ale ve skutečnosti hrál na klavír a zpíval Brahmsa, aniž měl na to hlas.

A tohle vše působilo pouze jako pozadí pro Sally. Stála u krbu a povídala, tím krásným hlasem, který zněl jako pohazení, a papá, jehož začala přitahovat i proti jeho vůli (nikdy se nesmířil s tím, že jí jednou půjčil knihu a našel ji promáčenou na terase), když ona najednou řekla: "Přece je škoda sedět uvnitř!" a všichni vyšli na terasu a korzovali. Peter Walsh a Joseph Breitkopf pokračovali v

hovoru o Wagnerovi. Ona a Sally zůstaly trochu pozadu. Když procházely kolem kamenné vázy s květinami, přišel ten nejskvostnější okamžik celého jejího života. Sally se zastavila; utrhla květinu; políbila ji na rty. Jako by se celý svět otočil vzhůru nohama! Ostatní zmizeli; byla tam sama se Sally. A ona měla pocit, jako by právě dostala dárek, zabalený, s tím, že si ho má schovat a nedívat se na něj – diamant, cosi nesmírně cenného, pěkně zabaleného, co, jak korzovaly (sem a tam, sem a tam), otevřela nebo ta záře prožhnula ven, to zjevení, ten nábožný pocit! – když potkaly starého Josepha a Petera, a ten se zeptal:

"Díváte se na hvězdy?"

Jako by člověk ve tmě narazil hlavou do žulové zdi! Bylo to otřesné; bylo to hrůzné!

Nešlo o ni. Cítila jen to, že Sally už zase někdo trhá na kusy, ubližuje jí; pocítila jeho nevraživost; jeho žárlivost; jeho odhodlání vládat se do jejich paktu. To všechno uviděla, tak jako člověk zahlédne krajinu ve světle blesku – a Sally (nikdy ji snad neobdivovala víc!) se vznešeně ubírala dál, jako by se jí to ani nedotklo. Zasmála se. Přiměla starého Josepha, aby jí říkal jména hvězd, což rád učinil s veškerou vážností. Stála tam; naslouchala jim. Poslouchala jména těch hvězd.

"Taková hrůza!" řekla si pro sebe, jako by celou dobu byla tušila, že je něco vyruší, ztrpčí jí ten okamžik štěstí.

Ovšem později byla Peteru Walshovi za leccos vděčná. Kdykoli na něj pomyslela, z nějakého důvodu jí přišla na mysl jakási jejich hádka – možná proto, že jí tak záleželo na jeho dobrém mínění. Dlužila mu slova "sentimentální", "civilizovaný"; vkrádala se jí do hlavy každý den života, jako by ji chránil. Kniha byla sentimentální; sentimentální postoj k životu. Možná i ona je "sentimentální", když přemýšlí o minulosti. Co ho asi napadne, říkala si, až se vrátí?

Že zestárla? Řekne, že zestárla, nebo na něm uvidí, že si to myslí, až se vrátí? Je to pravda. Od té nemoci skoro zešedivěla. Jak pokládala brož na stůl, pocítila náhlou křeč, jako by, zatímco takhle přemítala, ledové drápy dostaly příležitost se v ní zachytit. Není ještě stará. Nedávno oslavila jednapadesátku. Má před sebou ještě měsíce a měsíce do dalších narozenin. Červen, červenec, srpen! Všechny zatím jsou skoro celé a Clarissa, jako by se chystala chytit padající kapku (přešla k toaletnímu stolku), ponořila se do samého nitra okamžiku, zachytila ho tak – ten okamžik tohoto červnového dopoledne, který nese otisk všech těch jiných dopolední –, když znovu uviděla zrcadlo, toaletní stolek a všechny ty lahvičky, v jednom bodě sebrala celé své já (když se podívala do zrcadla) a uviděla ten křehký růžový obličej ženy, která se chystala večer uspořádat večírek: Clarissy Dallowayové; sebe samé.

Bezpočtu už spatřila svou tvář, a vždycky tak téměř nepostřehnutelně najpatou! Když se podívala do zrcadla, našpulila rty. Její tvář tím zešpičatěla. To byla ona – špičatá, jako šipka, rozhodná. To byla ona, když nějaké úsilí, nějaká výzva zvenčí, aby byla sama sebou, sloučila její části, o nichž jen ona sama věděla, jak jsou odlišné, jak neslučitelné a pouze pro svět sestavené do jediného středu, jednoho diamantu, jedné ženy, která sedí ve svém salonu a stává se místem setkání, v nudných životech možná září, možná útočištěm osamělých; pomáhala mladým, kteří jí za to byli vděční; snažila se vždycky být stejná, nikdy neukázat své jiné stránky – chyby, žárlivost, marnivost, podezřívavost, jako teď, kdy ji lady Brutonová nepozvala na oběd; což, říkala si (a naposled prohrábala vlasy), je naprosto ubohé! Tak – kde má ty šaty?

Večerní šaty visely ve skříni. Clarissa zabořila ruku do té hebkosti, vytáhla zelené šaty a donesla si je k oknu. Byly roztržené. Někdo jí přišlápl sukni. Na večírku na vyslanectví ucítila, jak nahoře mezi sklady povolují. V umělém osvětlení zelená svítila, ale teď na slunci zmatněla. Správi je. Služky mají dost svého běhání. Oblékne si je dneska večer. Vezme si hedvábičko, nůžky a – co ještě? – náprstek, samozřejmě, dolů do salonu, protože musí taky psát a dohlédnout, aby vůbec všechno bylo víceméně v pořádku.

Podivné, pomyslela si, když se zastavila na odpočívadle a poskládala ten diamantový tvar, tu jednoditou osobu, jak paní pozná ten pravý okamžik, tu náladu, která panuje v domě! Nepatrné zvuky se nesly spirálovitě po schodech; šustění mopu; ťukání; klepání; zvuk, s jakým se otvíraly domovní dveře; hlas, který opakoval vzkaz v suterénu; cinkání stříbra na tácu; vyčištěného stříbra na večírek. Všechno se točilo kolem večírku.

(A Lucy, která vešla do salonu s podnosem před sebou, stavěla obrovské svícný na krbovou římsu, stříbrnou truhličku doprostřed, křišťálového delfína otočila k hodinám. Přijdou; postojí; budou mluvit tím roztomilým tónem, který ona dokáže napodobit, dámy a páni. Z nich ze všech je její paní ta nejkrásnější – paní stříbra, prostírání, porcelánu, neboť slunce, stříbro, dveře vysazené z pantů, Rumpelmayerovi chlapi, to vše jí dodávalo pocit jakéhosi výdobytku, když pokládala perořízek na vykládaný stolek. Pohleďte! Pohleďte! oslovila své dávné přítelkyně v pekařství, když poprvé sloužila v Caterhamu, a zadívala se do zrcadla. Byla lady Angelou doprovázející princeznu Mary, když vešla paní Dallowayová.)

"Lucy," oslovila ji, "to stříbro vypadá moc pěkně!"

"A jak," začala a otočila křišťálového delfína, aby stál rovně, "jak se vám včera večer líbila ta hra?" "Ále, holky musely odejít před koncem!" odpověděla. "Musely být doma v deset!" dodala. "Takže nevědí, jak to dopadlo," řekla. "To je ale velká smůla," řekla na to paní (protože její služky se mohly vrátit později, když si řekly). "To je velká škoda," řekla zase, sebrala olýsalý polštářek z prostředka pohovky, předala ho Lucy do náruče a s mírným postrčením vykřikla:

"Odnes to! Dej to paní Walkerové, že se poroučím! Odnes to!" křičela.

A Lucy se zastavila u dveří, polštářek v náruči, a zeptala se, velice stydlivě a trochu při tom zrůžověla, jestli by nemohla pomoci se správkou těch šatů?

Má přece už tak dost co na práci, odvětila paní Dallowayová, má dost svého, aby jí ještě přidávala.

"Ale děkuju, Lucy, děkuju ti," dodala paní Dallowayová, děkuju ti, děkuju, pokračovala dál (a posadila se na pohovku se šaty na klíně, s nůžkami, s hedvábičkem), děkuju, děkuju, říkala dál z pocitu vděčnosti ke služebnictvu vůbec, za to, že jí všichni pomáhají, aby byla taková, taková, jakou chtěla být, hodná, velkorysá. Služky ji měly rády. Takže co s těmi šaty – kde je to roztržené? A teď navléknout jehlu. Jsou to její oblíbené šaty, šila je Sally Parkerová, skoro poslední, které kdy udělala, bohužel, protože Sally už je v důchodu, bydlí v Ealingu, jestli někdy najdu chvíli, pomyslela si Clarissa (ale to už se jí asi nikdy nepošťestí), pojedu ji do Ealingu navštívit. Protože Sally je někdo, říkala si Clarissa, opravdová umělkyně. Hlavou se jí honilo leccos, ale přesto její šaty nikdy nebyly uhozené. Mohly jste si je obléct do Hatfieldu i do Buckinghamského paláce. Měla je na sobě v Hatfieldu i v Buckinghamském paláci.

Zmocnil se jí klid, pokoj, spokojenost, jak jehla táhla hladce hedvábí až ke kratičké pauze, nabrala zelené sklady a lehce je upevnila k pásku. Tak se za letního dne sbírají vlny, převáží se a padají; sbírají se a padají; a celý svět jako by říkal "to je vše" se stále větším důrazem, až i to srdce v těle, které leží na slunci na pláži, řekne: to je vše. Neboj se už, říká srdce. Neboj se už, říká srdce a svěří své břímh nějakému moři, které sborem vzdychá za všechny smutky a zase se obnovuje, začíná, sbírá, nechá padat. A tělo samo naslouchá prolétající včelce; lomící se vlně; štěkajícímu psu, štěkajícímu a štěkajícímu daleko odsud.

"Probůh, někdo zvoní!" vykřikla Clarissa a zarazila jehlu. Vzrušeně naslouchala.

"Paní Dallowayová mě přijme," říkal jakýsi postarší muž v hale. "Ale ano, přijme mě," opakoval a velice vlídně odstrčil Lucy a svižně vyběhl nahoru. "Ano, ano, ano," mumlal si, jak běžel nahoru. "Přijme mě. Po pěti letech v Indii mě Clarissa přijme."

"Kdo to může – co to může," ptala se paní Dallowayová (říkala si, že je to hrůza, když člověka vyruší v jedenáct dopoledne v den, kdy chystá večírek), jak uslyšela kroky na schodech. Uslyšela ruku na dveřích. Pokusila se schovat šaty, jako panna, když chrání své panenství, ctí soukromí. Mosazná klika se pohnula. Otevřely se dveře a vstoupil – na okamžik si nemohla vzpomenout, jak se jmenuje! Tak byla překvapená, že ho vidí, tak ráda, tak se ostýchala, tak ji to překvapilo, že k ní nečekaně to dopoledne přišel Peter Walsh! (Nečetla jeho dopis.)

"Tak jak se máš?" ptal se Peter Walsh a celý se klepal; vzal obě její ruce do svých; obě ruce jí políbil. Zestárla, pomyslel si, když si sedal. To jí ale nebudu povídat, pomyslel si, protože zestárla. Dívá se na mě, pomyslel si, a náhle se octl v rozpacích, třebaže jí políbil obě ruce. Strčil ruku do kapsy, vyndal velký kapesní nůž a povytáhl čepel.

Je úplně stejný, říkala si Clarissa; stejně záhadný pohled, stejný kostkovaný oblek; jeho tvář je trošku pomačkaná, trošku pohublá, sušší, možná, ale vypadá ohromně a navlas stejně.

"To je nádhera, že tě zase vidím!" vykřikla. Vytáhl nůž. To je celý on, říkala si.

Přijel do města teprve včera, vysvětloval; bude muset hned zase jet na venkov; a jak se všichni mají – co Richard? Elizabeth?

"A co je tohle?" zeptal se a nožem ukázal na zelené šaty.

Je moc dobře oblečený, říkala si Clarissa; ale mě vždycky kritizuje.

Zašívá si šaty; zašívá si šaty jako obyčejně, pomyslel si; tady takhle seděla celou tu dobu, co jsem byl v Indii; zašívala si šaty; hrála si; chodila na večírky; běhala do Sněmovny a zpátky a tak dále, říkal si, a stále víc ho to dráždilo, stále víc rozčilovalo, protože nic na světě není pro ženu tak špatné jako manželství, říkal si; a politika a manžel konzervativec, jako ten obdivuhodný Richard. Tak to je, tak to je, říkal si a s cvaknutím zavřel nůž.

"Richard se má moc dobře. Richard zasedá v nějakém výboru," říkala Clarissa.

A rozevřela nůžky a řekla, jestli mu nevadí, že jenom dodělá to, co zašívala na šatech, protože večer pořádají večírek.

"Na který tě nepozvu," řekla. "Můj milý Petere!" řekla.

Ale znělo to rozkošně, jak řekla – můj milý Petere! Vskutku, všechno to bylo tak rozkošné – stříbro, křesla; tak rozkošné.

Proč ho nepozve na večírek? zeptal se.

Je okouzující, je prostě okouzující, říkala si Clarissa. Teď si vzpomínám, jak přišerné bylo rozhodnout se, že si ho nevezmu – a proč jsem se tak rozhodla – ptala se sama sebe, to strašné léto tehdy.

"Je to tak zvláštní, žes přišel zrovna dneska dopoledne!" vykřikla a složila ruce, jednu na druhou na šaty na klíně.

"Vzpomínáš si, jak v Bourtonu pleskaly rolety?"

"Ano, pleskaly," odpověděl; a vzpomněl si, jak sám snídal s jejím otcem; který už umřel; a on Clarisse ani nenapsal. Ale stejně nikdy moc dobře nevycházel se starým Parrym, tím hašteřivým, pajdavým starcem, Clarissiným otcem Justinem Parrym.

"Často mi přijde líto, že jsem líp nevycházel s tvým otcem," řekl.

"Ale on nikdy neměl rád nikoho, kdo – naše přátele," odpověděla Clarissa; a byla by si jazyk ukousla, že takhle Peterovi připomněla, že se s ní kdysi chtěl oženit.

Jistěže jsem chtěl, pomyslel si Peter; taky mi to málem zlomilo srdce, pomyslel si; a přemohl ho jeho vlastní zármutek, který vyplul jako měsíc, přišerně krásný odleskem zapadlého dne, když se na něj dívali z terasy. Tehdy jsem byl vůbec nejvíc nešťastný, říkal si. A jako by opravdu seděl tam na terase, maličko se posunul ke Clarisse; natáhl ruku; zvedl ji; nechal ji klesnout. Visel tam nad nimi, ten měsíc. Ona také jako by seděla s ním na té terase, v měsíčním světle.

"Teď to má Herbert," vysvětlila. "Už tam vůbec nejezdím," dodala.

A pak, jako se to stává na terase v měsíčním světle, když se jeden člověk zastydí, že už ho to nudí, a přesto, protože ten druhý sedí mlčky, velmi tiše a smutně se dívá na měsíc, nechce promluvit, přešlápne, odkašle si, povšimne si litinové voluty na noze stolu, pohne lístkem, ale neříká nic – tak se zachoval Peter Walsh právě teď. Protože proč se takhle vracet k minulosti? říkal si. Proč chce, aby na to znovu myslel? Proč ho chce nechat trpět, když už ho tehdy tak pekelně mučila? Proč?

"Pamatuješ na jezero?" vyhrkla pod tlakem citu, který se zmocnil jejího srdce, sevřel jí hrdlo a křečovitě stáhl rty, jak pronesla to slovo. Protože byla dítětem, které chlebem krmilo kachny, mezi oběma rodiči, a zároveň dospělou ženou, jež přicházela k rodičům, kteří stáli u jezera, a držela v náručí svůj život, jenž rostl a rostl, jak se k nim blížila, až se z něj stal celý život, hotový život, který položila vedle nich a řekla: "Tohle jsem z něj udělala! Tohle!" A co z něj udělala? No, co? – šije a sedí tu dnes dopoledne s Peterem.

Podívala se na Petera Walshe; její pohled, pronikuvší vším tím časem a citem, k němu s pochybami dosáhl; plačtivě se na něm usadil; a pak se zvedl a odtřepotal pryč, tak jako se pták dotkne větve, zvedne se a odtřepotá. Docela prostě si osušila oči.

"Ano," řekl Peter. "Ano, ano, ano," řekl, protože vyzdvihla na povrch cosi, co ho rozhodně bolelo. Přestaň! Přestaň! chtělo se mu křičet. Není přece starý; jeho život není u konce, to rozhodně ne. Vždyť mu bylo nedávno teprve padesát. Mám jí to říct, uvažoval, nebo ne? Rád by se z toho všeho vypovídal. Ale ona je tak chladná, pomyslel si; jak šije, drží nůžky; Daisy by vedle Clarissy vypadala obyčejně. A řekne si, že jsem to nikam nedotáhl, což je podle nich pravda, pomyslel si; podle Dallowayových. Ano, o tom vůbec nepochybuje; nedotáhl to nikam, ve srovnání s tímhle vším – vykládaným stolkem, perořízkem na podložce, delfínem a svícny, potahy křesel a starými cennými anglickými barevnými grafikami – on to nikam nedotáhl! Nesnáším to sebeuspokojení, pomyslel si; všechno to udělal Richard, ne Clarissa; krom toho, že si ho vzala. (V tu chvíli vešla do místnosti Lucy, přinesla stříbro, další stříbro, ale připadala mu okouzlující, štíhlá, půvabná, jak se sehnula, aby to tu složila.) A takhle to tu chodí pořád! říkal si, týden po týdnu, Clarissin život; zatímco já – pomyslel si; a okamžitě jako by se všechno rozběhlo od něj do všech stran; cesty; vyjížďky; hádky; dobrodružství; partičky bridže; milostné poměry; práce; práce, práce! a zcela otevřeně vytáhl nůž – ten starý nůž s kostěnou rukojetí, který měl celých těch třicet let, Clarissa by to mohla odpřisáhnout – a sevřel ho v pěsti.

To je zvláštní zvyk, pomyslela si Clarissa; vždycky si hrál s nožem. Taky vždycky v člověku vyvolával pocit, že je frivolní; že má prázdnou hlavu; že je pouhá pošetilá žvanilka, jak říkával. Ovšem je to tak, přiznala si, a jak opět zvedla jehlu, povolala k sobě, jako královna, jejíž strážce usnuly a nechaly ji nechráněnou (tahle návštěva ji hodně překvapila – vyvedla ji z míry), takže kdokoli může vejít a podívat se na ni, tam, kde leží, pod šípkovým keřem, povolala si na pomoc věci, které udělala; věci, které měla ráda; svého manžela, Elizabeth, sebe samu, kterou Peter teď už sotva znal, zkrátka všechno, aby se kolem ní shromáždilo a odrazilo nepříteli.

"No a co všechno se přihodilo tobě?" zeptala se. Než začne bitva, koně vždycky hrabou kopytem; pohazují hlavou; světlo se jim leskne na bocích; šije se ohýbají. Tak Peter Walsh a Clarissa, jak seděli vedle sebe na modré pohovce, jeden druhého vyzývali. Jeho síly se v něm vzájemně dráždily a zmítaly. Posbíral všechno možné; chválu; kariéru v Oxfordu; své manželství, o kterém ona neví vůbec nic; jak miloval; a vůbec dělal, co mohl.

"Miliony věcí!" vykřikl a pobízen shromážděnými vojsky, která se teď vrhala tu tam a tu zase jinam a dodávala mu pocit děsivý, ale zároveň ohromně radostný, jako by ho nesli na ramenou lidé, které už neviděl, pozvedl ruce k čelu.

Clarissa se ještě víc napřímila, zatajila dech.

"Jsem zamilovaný," oznámil, ovšem ne jí, ale komusi, kdo se vznášel ve tmě, takže jste se ho nemohli dotknout, ale museli jste položit svou girlandu do trávy ve tmě.

"Zamilovaný," opakoval, nyní poněkud suše Clarisse Dallowayové; "zamilovaný do jedné dívky v Indii." Umístil svou girlandu. Clarissa si o tom může myslet, co chce.

"Zamilovaný!" řekla. Že on se v tomhle věku pod tím svým motýlkem ještě nechá vysávat tím netvorem! Šije mu pohubla; ruce má červené – hbitě vnímala očima –, a je o šest měsíců starší než já! v srdci ovšem pocítila, nicméně, je zamilovaný. To mu nikdo nevezme, cítila, je zamilovaný.

Ovšem ten nezdolný egoismus, jenž vždycky dohoní šiky stojící proti němu, ta řeka, která říká dál, dál, dál; i když třeba nemáme žádný cíl, přiznává, přesto dál, dál; ten nezdolný egoismus jí zbarvil

tváře; dodal jí mladistvý zjev; zrůžověla; oči jí zářily, jak tam seděla s šaty na klíně, s jehlou u zeleného hedvábí, trošku se chvěla. Je zamilovaný! Ne do ní. Samozřejmě do nějaké mladší ženy.

"A kdo je to?" zeptala se.

Teď je potřeba tu sochu snést z výše a postavit mezi ně.

"Bohužel je vdaná," řekl, "manželka majora v indické armádě."

A jak ji takhle směšně předváděl Clarisse, usmál se zvláště ironicky sladkým úsměvem.

(Nicméně je zamilovaný, říkala si Clarissa.)

"Ona má," pokračoval celkem věcně, "dvě malé děti: chlapečka a holčičku – a já jsem přijel, abych se poradil se svým právníkem ohledně rozvodu."

Tak to je! pomyslel si. Dělej si s tím, co chceš, Clarisso! Tak to je! A vteřinu po vteřině mu připadlo, že manželka majora v indické armádě (jeho Daisy) a její dvě malé děti jsou čím dál rozkošnější, jak se na ně Clarissa dívá; jako by podpálil šedou kuličku na talíři a v čerstvém, mořem prosoleném vzduchu jejich důvěrného vztahu (protože jistým způsobem mu nikdo nerozuměl líp, necítil s ním víc než Clarissa) – jejich skvostně důvěrného vztahu –

jako by vyrostl krásný strom.

Lichotí mu; obluzuje ho, říkala si Clarissa; vytvořila si tu ženu, manželku majora v indické armádě, třemi zářezy nože. Taková škoda! Takové bláznovství! Celý život se Peter nechal takhle balamutit; nejdřív ho vyhodili z Oxfordu; pak si vzal dívku, která s ním jela na lodi do Indie; a teď je tu manželka majora indické armády – bohudíky, že si ho Clarissa odmítla vzít! Nicméně, je zamilovaný; její starý přítel, její drahý Peter, je zamilovaný.

"Ale co hodláš dělat?" zeptala se. Jeho advokáti, Hooper a Grateley z Lincoln's Inn, to udělají za něj. A doslova si krouhal nehty kapesním nožem.

Proboha živého, nech už ten nůž na pokoji! křičela v duchu v tom nutkavém podráždění; ta jeho pošetilá nekonvenčnost, jeho slabost; že nemá ani nejmenší ponětí o citech jiných lidí, to ji rozčilovalo, tím ji vždycky rozčiloval; a teď v tomhle věku, není blázen?!

Já to všechno vím, říkal si Peter; vím, kdo všechno se postaví proti mně, říkal si a přejížděl prstem po ostří nože, Clarissa a Dalloway a všichni ti ostatní; ale já Clarisse ukážu – a pak ho k jeho naprostému překvapení náhle ty nezvladatelné síly rozhodily a on se dal do pláče; plakal; plakal bezostyšně, seděl tam na pohovce a slzy mu stékaly po tvářích.

A Clarissa se nahnula, vzala ho za ruku, přitáhla si ho k sobě a políbila ho – vlastně pocítila jeho tvář na své, dřív než mohla zapudit to bojovné potřásání stříbrnými chocholy, které se jí vzedmulo v hrudi, jako když se tráva pampy rozvíří tropickou vichřicí, a jakmile to pominulo, držela ho za ruku, hladila mu koleno a pak, když se opřela zády, měla pocit zvláštního uvolnění a bezstarostnosti, najednou jí jako bleskem napadlo: kdybych si ho byla vzala, mohla jsem mít takovou radost každý den!

Pro ni to skončilo. Prostěradlo je napnuté a postel úzká. Odešla nahoru do věže sama a nechala je sbírat ostružiny na slunci. Dveře se zavřely a mezi prachem z opadané omítky a svinčíkem z ptačích hnízd, se to všechno zdálo tak daleko a zvuky sem doléhaly jen slabě a chladně (kdysi na Leith Hillu, vzpomněla si) a křičela Richarde! Richarde! jako když se spáček v noci vyleká a natáhne ve tmě ruku pro pomoc. Obědvá s lady Brutonovou, znovu si vzpomněla. Opustil mě; už navždycky zůstanu sama, pomyslela si a složila ruce v klíně.

Peter Walsh vstal a přešel k oknu, stál zády k ní a velkým kapesníkem si otíral obličej. Zdálo se, že se ovládl, vypadal suše a bezútěšně, hubené lopatky mu mírně zvedaly kabát; zprudka se vysmrkal. Vezmi mě s sebou, pomyslela si Clarissa impulsivně, jako by se vzápětí vydával na nějakou slavnou plavbu; a pak, v příštím okamžiku, pocítila, jako by těch pět dějství hry, která byla velmi vzrušující a dojemná, skončilo a ona v nich prožila celý svůj život a utekla a žila s Peterem, a všechno to teď bylo pryč.

Nastal čas se pohnout, a tak jako si žena sbírá věci, plášť, rukavice, divadelní kukátko a chystá se vyjít z divadla na ulici, zvedla se z pohovky a popošla k Peterovi.

Je to strašně podivné, pomyslel si, jak pořád má tu moc, když se k němu s cinkáním a šustěním přibližuje, jak pořád má tu moc, když přechází přes pokoj, způsobit, že měsíc, který si ošklivil, zase vyjde na oblohu nad terasou v Bourtonu.

"Pověz mi," začal a popadl ji za ramena. "Jsi šťastná, Clarisso? Je Richard—"

Otevřely se dveře.

"Á, moje Elizabeth," řekla rozechvěle, možná až teatrálně Clarissa.

"Dobrý den," pozdravila Elizabeth a blížila se k nim.

Zvonění Big Benu ohlašující půl se mezi nimi rozlehlo s neobyčejnou silou, jako by se silný, lhostejný, bezohledný mladík rozháněl činkami sem a tam.

"Nazdar, Elizabeth!" vykřikl Peter, vrazil si kapesník do kapsy, rychle se vrátil k ní, řekl "Sbohem, Clarisso", aniž se na ni podíval, a spěšně opustil pokoj, seběhl dolů a otevřel domovní dveře.

"Petere! Petere!" volala Clarissa a vyběhla za ním na podestu. "Můj večírek dneska večer! Nezapomeň na večírek!" křičela, protože musela pozvednout hlas nad rámus zvenčí, a její hlas utápějící se v dopravním ruchu a vyzvánění všech hodin, volal: "Nezapomeň na večírek dneska večer!" a zněl křehce a tence a velice daleko, když Peter Walsh zavřel dveře.

Nezapomeň na večírek, nezapomeň na večírek, říkal si Peter Walsh, když šel po ulici a rytmicky si to pro sebe opakoval, do taktu s tokem zvonů, přímým a neúhybným zvoněním Big Benu ohlašujícím půl. (Olověné kruhy se rozplývaly ve vzduchu.) Ach, tyhle večírky, říkal si; Clarissiny večírky. Proč pořádá tyhle večírky? přemýšlel. Ne že by za to mohla ona nebo snad tenhle šašek ve fraku s bílým karafiátem v klopě, který se k němu blížil. Jen jediný člověk na světě mohl být jako on, zamilovaný. A tady je, ten šťastlivec, odráží se ve výloze výrobce aut na Victoria Street. Nechal za sebou celou Indii: planiny, hory, epidemie cholery; okrsek dvakrát tak velký co Irsko; těch rozhodnutí, ke kterým musel dospět sám – on, Peter Walsh, který teď byl poprvé v životě opravdu zamilovaný. Clarissa zatvrdla,

řikal si; navíc je, jak tušil, kapánek sentimentální, a díval se přitom na ta skvělá auta, která jsou schopna ujet – kolik že kilometrů na kolik litrů? Měl slabost pro stroje; zavedl ve svém okrsku pluh, objednal kolečka z Anglie, ale kuliové je nechtěli používat, o tom všem nemá Clarissa ani ponětí.

To, jak řekla "Á, moje Elizabeth!" – to ho naštvalo. Proč ne prostě "Á, Elizabeth!?" Cítil v tom neupřímnost. A Elizabeth to taky neměla ráda. (Stále ještě poslední záchvěvy toho vyzvánějího hlasu rozechvívaly vzduch kolem; půl; bylo ještě brzy; pořád teprve půl dvanácté.) On mladým lidem rozuměl; měl je rád. Už jako dívka měla v sobě Clarissa jakousi bázlivost, která se ve středním věku změnila v konvenčnost, a pak je po všem, je po všem, říkal si a díval se poněkud unaveně do hlubin za sklem a přemýšlel, jestli ji snad naštvál tím, že přišel v tuhle hodinu; náhle ho zaplavil stud nad tím, jak pošetile se choval; plakal; vyléval si city; řekl jí všechno, jako obvykle, jako obvykle.

Když mrak přeletí přes slunce, na Londýn padne ticho; a padne taky na mysl. Úsilí ustane. Čas se plácá na stožáru. Tu se zastavíme; postojíme. Jedině pevná kostra zvyku drží lidskou schránku pohromadě. Tam, kde není nic, říkal si Peter Walsh pro sebe; a měl pocit vykotlanosti, naprosté prázdnoty uvnitř. Stál tam a říkal si, Clarissa mě odmítla.

Á, řekl zvon u Svaté Markéty, jako hostitelka, která vejde do salonu přesně s úderem celé a zjistí, že hosté už tam jsou. Nejdou pozdě. Ne, je přesně půl dvanácté, říká. Přesto, třebaže má naprostou pravdu, její hlas, protože je to hlas hostitelky, nechce vnucovat svou individualitu. Jakýsi zármutek z minulosti ho drží; jakási starost o přítomnost. Je půl dvanácté, říká, a zvon od Svaté Markéty vklouzne do zákoutí srdce a hrouží se do jednoho zazvonění po druhém, jako cosi živého, co se chce svěřit, rozptýlit, rozkošně se zachvět a být v klidu – jako Clarissa sama, říkal si Peter Walsh, která schází dolů s úderem celé, od hlavy k patě v bílém. Je to Clarissa sama, říkal si s hlubokým citem, a neuvěřitelně jasná, a přece matoucí vzpomínka na ni, jako by tenhle zvon vstoupil do pokoje tehdy před lety, kde seděli v nějakém velmi důvěrném okamžiku, a přešel od jednoho k druhému a zase odešel, jako včela s medem, obtížený tím okamžikem. Ale jaký pokoj to byl? Jaký okamžik? A proč byl tak nesmírně šťastný, když ten zvon zvonil? Pak, jak zvon od Markéty dozníval, pomyslel si, Byla nemocná, a ten zvuk vyjádřil malátnost a utrpení. Něco se srdcem, vzpomněl si; a pak náhle ten poslední úder zazněl tak hlasitě, že připomněl umíráček, který překvapí uprostřed života, Clarissa padá tam, kde stála, v salonu. Ne! Ne! vykřikl. Není mrtvá! Nejsem starý, křičel a rázoval si to po Whitehallu, jako by se mu tam mocně, nekonečně valila v ústrety jeho budoucnost.

Není starý ani usedlý nebo vyschlý, ani trochu. A pokud jde o to, co o něm budou říkat – Dallowayovi, Whitbreadovi a celý ten jejich spolek, je mu to úplně fuk – úplně fuk (byť je pravda, že někdy se bude muset zeptat Richarda, jestli by mu nepomohl sehnat místo). Jak tak rázoval a zíral před sebe, zamračil se na sochu vévody z Cambridge. Vyhodili ho z Oxfordu – to je pravda. Byl socialista, v jistém smyslu to nikam nedotáhl – taky pravda. Přesto, říkal si, budoucnost civilizace spočívá v rukou takových mladíků; mladíků, jako býval on, před třiceti lety; mladíků, kteří milují abstraktní zásady, nechávají si posílat knihy z Londýna až na nějaký vrcholek Himalájí, čtou vědecké publikace, čtou filosofii. Budoucnost leží v rukou takových mladíků, říkal si.

Za ním se ozvalo pleskání podobné pleskání listů v lese, spolu s šustěním a pravidelným dusáním, které když ho předhonoilo, bubnovalo jeho myšlením, přesně do rytmu, nahoru po Whitehallu, aniž si to uvědomoval. Chlapci v uniformách, nesli pušky a pochodovali s očima upřenýma vpřed, pochodovali a pohybovali pažemi jako stroje, na tvářích výraz podobný nápisu kolem soklu sochy velebícímu povinnost, vděčnost, věrnost a lásku k Anglii.

Jsou, pomyslel si Peter Walsh, a srovnal s nimi krok, opravdu dobře vycvičení. Ale nevypadali nijak zvlášť urostle. Povětšinou hubení, šestnáctiletí kluci, kteří budou třeba už zítra postávat za mísami rýže a kostkami mýdla na pultu. Nyní, aniž se mísila se smyslovou rozkoší či denními starostmi, zračila se jim ve tvářích vážnost věnce, který přenášeli od Finsbury Pavement k prázdnému hrobu. Složili slib. Doprava v ulicích to respektovala, dodávky zastavily.

Nestačím jim, pomyslel si Peter Walsh, jak pochodovali po Whitehallu, a už ho také míjeli, pochodovali dál, kolem něj, kolem každého jiného, neochvějným krokem, jako by jediná vůle pohybovala jednotně nohama a pažemi, a život, se vši svou rozmanitostí, svou sdílností, ležel pod kameny památníků a věnců a pouhou kázní byl omámen do ztuhlé mrtvoly s upřeným pohledem. Člověk to musí respektovat, říkal si. Tady jdou, říkal si Peter Walsh, který se zastavil na kraji chodníku; a všechny ty sochy vysoce postavených – Nelson, Gordon, Havelock, ty černé, působivé obrazy velkých vojáků stojí a dívají se před sebe, jako by také byli přislíbili stejné odříkání (Peter Walsh měl taky ten pocit, že se něčeho velkého odřekl), šlapali a překonávali stejné pokušení, a nakonec dosáhli toho mramorového upřeného pohledu. Ale tenhle pohled Peter Walsh ani v nejmenším pro sebe nechtěl, třebaže ho uměl respektovat u jiných. Mohl ho respektovat u chlapců. Ti ještě neznají trýzeň těla, říkal si, když pochodující chlapci zmizeli směrem ke Strandu – vším tím jsem prošel, říkal si, když přecházel ulici a stál pod sochou Gordona, toho Gordona, kterého jako kluk zbožňoval; Gordon tam stál osamocen, s jednou nohou pozdviženou a překříženými pažemi – chudák Gordon, pomyslel si.

A právě proto, že nikdo krom Clarissy zatím nevěděl, že je v Londýně, a pevnina mu po plavbě stále ještě připadala jako ostrov, přemohl ho podivný pocit z toho, že stojí sám, živý, neznámý v půl dvanácté na Trafalgarském náměstí. Co je to? Kde to jsem? A proč to nakonec člověk dělá? říkal si a ten rozvod mu připadal nesmyslný. Hlava se mu náhle vyprázdnila a zaplavily ho tři velké city; pochopení; ohromná láska k lidem; a konečně, jakoby výsledek těch dvou předchozích, nepotlačitelná, skvostná radost; jako by uvnitř jeho mozku cizí ruka tahala za drátky, zvedala záklopký a on, který s tím nemá nic společného, nicméně stál u začátku nekonečných cest, po nichž se může toulat, pokud se tak rozhodne. Už léta se necítil tak mladý.

Unikl! je naprosto svobodný – jak se stává, když pomine zvyk a když se mysl jako neřízený plamen začne prohýbat a ohýbat a jako by se chtěla úplně odpoutat. Už léta jsem se necítil tak mladý! pomyslel si Peter, když unikl (samozřejmě jenom tak asi na hodinku) od toho, čím přesně byl, s pocitem dítěte, které uteče z domu ven, a jak utíká, zahlédne svou starou chůvu, která mává u nesprávného okna. Je ovšem nebývale přitažlivá, říkal si, když na Trafalgarském náměstí cestou k Haymarketu potkal mladou ženu, která, jak procházela kolem Gordonovy sochy, říkal si Peter Walsh (jak byl náchylný k lecčemu), jako by odhazovala závoj za závojem, až se z ní stala přesně ta žena, kterou si vždycky představoval; mladá, ale vznešená; veselá, ale diskrétní; tmavá, ale okouzlující.

Narovnal se a potají v kapse přejel po střence nože, pustil se za tou ženou, za tím vzrušením, které byť k němu bylo zády, jako by ho zalévalo světlem, jež je spojovalo, jež si ho vybíralo, jako by nahodilý dopravní ruch šeptal skrze ruce jako tlapkačem jeho jméno, ne Peter, ale jeho soukromé jméno, kterým si říkal ve svých myšlenkách. "Ty," říkala, pouze "ty", vyjadřovala svými bílými rukavičkami a rameny. Pak se ten tenký dlouhý plášť, který rozvlnil vítr, jak kráčela kolem Dentova obchodu v Cockspur Street, nafoukl jako laskavé objetí, truchlivá něžnost, jako by nějaké paže objaly unaveného člověka–

Ale není vdaná; je mladá; docela mladá, říkal si Peter a ten rudý karafiát, který na ní uviděl, když přicházela přes Trafalgarské náměstí, opět zahořel v jeho očích a zbarvil jí rty doruda. Čekala u obrubníku. Nebyla to žádná světačka, jako Clarissa; nebyla bohatá jako Clarissa. Jak se dala do pohybu, napadlo ho, jestli je to slušná žena. Vtipná, s hbitým ještěřčím jazýčkem, říkal si (protože člověk si musí vymýšlet, musí si dovolit trochu zábavy), má chladný důvtip, který vyčkává, pak vystřelí; nestrhává na sebe pozornost.

Pohnula se; přešla na druhou stranu; on ji následoval. Rozhodně ji nechtěl uvést do rozpaků. Nicméně když se zastavila, navrhl by jí "Pojďme si dát zmrzlinu" a ona by prostě souhlasila.

Ale na ulici se mezi ně vmísili jiní lidé, překáželi mu, zaclonili ji. On šel dál; ona se proměnila. Zčervenaly jí tváře; v očích měla výsměch; je dobrodruh, nezodpovědný, říkal si, rychlý, odvážný, opravdu (vždyť teprve v noci připlul z Indie) romantický bukanýr, který nedbá na všechny ty zatracené nezbytnosti – žluté župany, dýmky, rybářské pruty ve výkladních skříních; na úctyhodnost a večírky a křepké staříky, kteří nosí bílé spodní prádlo pod vestami. Byl bukanýr. Ona šla dál a dál, přes Piccadilly a dál po Regent Street, kus před ním a její plášť, její rukavice a ramena se mísily s třásněmi a krajkami a boa z labutího peří ve výkladech a vytvářely ducha krásného zboží a rozmaru, který se lil z obchodů na chodník, jako se světlo lampy rozlévá nad živým plotem ve tmě.

Rozkošně se zasmála, přešla Oxford Street a Great Portland Street a zahrnula do jedné z těch postranních uliček a nyní se přiblížil ten velký okamžik, nyní totiž zpomalila, otevřela kabelku a jedním pohledem směrem k němu, ale ne na něj, jedním pohledem, který říkal sbohem, shrnula celou situaci a vítězně ji hodila za sebe, navždy, vsunula klíč do zámku, otevřela dveře – a byla pryč! V uších se mu rozléhal Clarissin hlas: Nezapomeň na večírek, Nezapomeň na večírek. Byl to jeden z těch červených domů s rovným průčelím a zavěšenými košíčky s květinami, které se sem tak nějak nehodí. Bylo po všem.

No nic, byla to zábava; bavil jsem se, říkal si, když vzhlédl na zavěšené košíčky s bledými muškáty. A ta jeho zábava se obrátila vniveč, protože si ji z poloviny vymyslel, jak moc dobře věděl; vymyslel si tuhle eskapádu s dívkou; vymyslel si ji, stejně jako si člověk vymýšlí většinu života, říkal si – vymýšlí si sám sebe; vymyslí si ji; vytvoří si skvostnou zábavu, a něco navíc. Ale co je divné, a přesto je to pravda – člověk o tomhle nikdy nikomu nemůže říct – obrátilo se to vniveč.

Otočil se; šel dál po ulici, chtěl si někde sednout, než bude čas navštívit advokáty Hoopera a Grateleyho. Kam by měl jít? To je jedno. Dál touhle ulicí a pak do Regent's Parku. Jeho boty na chodníku vyťukávaly "to je jedno"; neboť bylo brzy, pořád ještě moc brzy.

Bylo to nádherné dopoledne. Jako tlukot dokonalého srdce pulsoval život v ulicích. Žádné šátrání, žádné váhání. Krásným obloučkem se k chodníku smýklo auto, přesně, dochvilně, nehlučně, přesně v ten pravý okamžik zastavilo u vchodu. Vystoupila dívka v hedvábných punčochách, s péry, prchavá, ale pro něj nijak zvlášť přitažlivá (už si přece užil). Otevřenými dveřmi Peter uviděl úžasné sklepníky, hnědavé psy čau čau, síně s černým nábytkem a bílé kosočtverce s bílými roletami vlajícími v nich a všechno se mu to zamlouvalo. Nakonec Londýn je svým způsobem vynikající úspěch; společenská sezona; civilizace. Jelikož sám pocházel z vážené anglo-indické rodiny, která nejméně po tři generace už spravovala záležitosti subkontinentu (zvláštní, říkal si, takovéhle pocity, když přitom nemám rád Indii, ani impérium), přicházely okamžiky, kdy mu civilizace, i tohoto druhu, byla drahá jako osobní majetek; okamžiky, kdy byl pyšný na Anglii; na sklepníky; psy čau čau; dívky, které se tu bezpečně pohybují. Ať je to směšné, ale je to tu, říkal si. A doktoři a obchodníci a schopné ženy,

všichni si šli po svém, dochvilní, bdělí, silní, připadali mu naprosto úžasní, schopní lidé, kterým může člověk svěřit svůj život, společníci v umění žít, kteří člověka povedou. Jedno k druhému, je to celé skutečně velmi přijatelné; posadí se někde ve stínu a zakouří si.

Regent's Park. Ano. Jako dítě chodil do Regent's Parku na procházky – divné, říkal si, jak se mu vracejí vzpomínky na dětství – asi proto, že navštívil Clarissu; neboť Ženy žijí daleko víc minulostí než my, pomyslel si. Přimkne se k nějakému místu; a ke svým otcům – Žena je vždycky pyšná na svého otce. V Bourtonu bylo pěkně, moc pěkně, ale se starochem se nikdy dost dobře nesnášel, říkal si. Jednou večer z toho byla dokonce slušná scéna – hádali se o to či ono, už si nevzpomene, co to bylo. Nejspíš politika.

Ano, na Regent's Park se pamatoval; ta dlouhá rovná cesta; ten domek trochu vlevo, kde se kupovaly balonky; absurdní socha s nápisem, už neví kde. Hledal nějaké místo k sezení. Nechtěl, aby ho lidé otravovali (připadal si trochu ospalý) vyptáváním, kolik je hodin. Postarší šedá chůva se spícím děckem v kočárku – to bude tak to nejlepších; sedne si na druhý konec lavičky vedle té chůvy.

Vypadá trochu potrhle, vzpomněl si náhle na Elizabeth, jak přišla do pokoje a stála vedle matky. Vyrostla; vlastně už skoro dospěla, není zrovna moc hezká; spíš pohledná; o moc víc než osmnáct jí asi nebude. S Clarissou nejspíš moc dobře nevychází. "Á, moje Elizabeth" – a podobné záležitosti – proč ne prostě "Á, Elizabeth"? – snaží se předstírat, jako většina matek, že něco je tak, a přitom je to jinak. Příliš se spoléhá na svůj šarm, říkal si. Přehání to.

Sytý blahodárný kouř doutníku se mu chladně valil do hrdla; opět ho vyfukoval v kroužcích, které na chvíli odolávaly vzduchu; modré, kulaté – zkusím si dneska večer s Elizabeth promluvit o samotě, pomyslel si –, pak se spojoval ve tvar přesýpacích hodin a mizel; divné tvary, co? říkal si. Náhle zavřel oči, s námahou zvedl ruku a odhodil těžký konec doutníku. Jako by mu velký smeták vymetl hlavu, proletěly tam pohybující se větve, dětské hlasy, šoupání nohou a lidé procházející kolem, hukot dopravy, větší nápor a zase menší. Nořil se do peří a pírek spánku, padal, až už neslyšel nic.

Šedá chůva se znovu pustila do pletení, když Peter Walsh na rozpálené lavičce vedle ní začal chrápat. V těch šedých šatech, jak pohybovala neúnavně, a přece klidně rukama, vypadala jako bojovnice za práva spáčů, jako jeden z těch přízraků, které se noří v příšeří lesů, jež vytváří obloha a větvičky. Osamělý poutník, jak tak prochází úvozy, rozvlhčuje kapradí a ničí ohromné bolehlavy, náhle vzhledne, protože spatří obrovskou postavu na konci cesty.

Možná je přesvědčením ateista, nicméně ho překvapují okamžiky prazvláštního povznesení. Mimo nás neexistuje nic krom stavu mysli, domnívá se; touha po klidu, po úlevě, po něčem mimo tyhle ubohé trpaslíky, tyhle slabé, tyhle ošklivé, tyhle zbabělé muže a ženy. Ovšem pokud si ji dokáže představit, pak svým způsobem existuje, říká si, a jak jde dál po cestě s očima upřenými na oblohu a větvoví, rychle je obdařuje ženstvím; s úžasem vidí, jak důstojnými se stávají; jak majestátně, když je rozvlní větřík, s temným třepotáním listí rozdávají křesťanskou lásku, pochopení, rozehřesení, a pak, jak se náhle vznesou vzhůru, zhatí zbožnost svého vzezření bezuzdným hýřením.

Takové jsou ty vidiny, jež osamělému poutníkovi nabízejí velké rohy hojnosti plné ovoce nebo mu šeptají do ucha jako sirény unášené pryč zelenými mořskými vlnami nebo se mu zničehonic zjeví

před očima jako kytice růží či vyplouvají na hladinu jako bledé tváře, jež se rybáři marně snaží v těch vodách obejmout.

To jsou ty vidiny, jež bez ustání vyplouvají nahoru, kráčejí vedle, zaclánějí svou tváří skutečnost, čímž často přemůžou osamělého poutníka a odejmou mu pocit tohoto světa, přání vrátit se, a místo toho mu nabídnou všeobecný smír, jako by (tak si to alespoň myslí, jak jde dál po lesní cestě) všechn tenhle horečný život byl pošetilost sama; a myriády věcí splývaly v jednu; a tahle postava, stvořená z oblohy a větvoří, vzešla z rozbouřeného moře (už je postarší, je mu přes padesát), jako může z vln jako gejzír povstat postava a potom jako kapky sypat z těch nádherných rukou soucit, pochopení, rozhrěšení. Takže si říká: třeba se už nikdy nevrátím ke světlu lampy; do obývacího pokoje; nikdy nedopíšu knihu; nikdy nevyklepu dýmku; nikdy nezazvoním na paní Turnerovou, aby odnesla nádobí; a raději půjdu přímo k té úžasné postavě, která pohodí hlavou, naloží mě na své oře a nechá mě odfouknout v nicotu se vším ostatním.

To jsou ty vidiny. Osamělý poutník je brzy za lesem; a tam, s rukou stínící oči proti světlu, v bílé vlající zástěře možná ode dveří vyhlíží jeho návrat postarší žena, která (tak silné je toto postižení) jako by přes poušť vyhlížela ztraceného syna; pátrala po zničeném jezdcí; stala se postavou matky, jejíž synové zahynuli ve světových bitvách. A tak, jak osamělý poutník pokračuje vesnickou ulicí, kde stojí ženy a pletou, muži ryjí zahrádky, večer jako by cosi věštil; postavy jsou nehybné; jako by jakýsi vznešený osud, jim známý, očekávaný beze strachu, se chystal smést je v naprostou nicotu.

Uvnitř domu uprostřed obyčejných věcí – příborníku, stolu, okenního parapetu s muškáty – náhle obrys domácí paní, jež se sehne, aby sundala ubrus, změkne světlem, jako úžasný symbol, jež nám pouze vzpomínky na chladné lidské vztahy zakazují obejmout. Odnese pomerančový džem; zavře ho do kredence.

"Nic víc už nepotřebujete, pane?"

Komu však osamělý poutník odpoví?

A tak postarší chůva pletla nad spícím děckem v Regent's Parku. A tak Peter Walsh chrápal.

Probudil se velice zprudka a řekl si pro sebe: "Smrt duše."

"Panebože!" řekl si nahlas, protáhl se a otevřel oči. "Smrt duše." Ta slova se vztahovala k nějakému výjevu, k nějakému pokoji, k jakési minulosti, o níž snil. Pomalu se projasňovaly – ten výjev, ten pokoj a ta minulost, o nichž se mu zdálo.

Bylo to v Bourtonu tehdy v létě na začátku devadesátých let, kdy byl tak vášnivě zamilovaný do Clarissy. Pobývala tam spousta lidí, smáli se a povídali si, seděli po svačině kolem stolu a pokoj se utápěl ve žlutém světle a plnil cigaretovým kouřem. Mluvili o muži, který se oženil se svou služkou, jeden ze sousedních statkářů, zapomněl už, jak se jmenoval. Oženil se se služkou a přivedl ji do Bourtonu na návštěvu – byla to příšerná návštěva. Ona byla směšně vyparáděná, "jako papoušek", řekla Clarissa, když ji napodobovala, a bez ustání mluvila. Mlela a mlela. Clarissa ji předváděla. Pak kdosi řekl – Sally Setonová to byla –, jestli by někdo smýšlel jinak, kdyby se dozvěděl, že než se vzali, měla dítě. (V těch dobách ve smíšené společnosti byla odvážná věc prohlásit něco takového.) Jako by

Clarissu viděl před sebou, jak zrůžověla; jako by se smrštila, když řekla: "Tak to já s ní tedy už nikdy nepromluví!" Načež celá společnost kolem stolu jako by se rozkolísala. Bylo to velmi nepříjemné.

Neobviňoval ji z toho, že jí ta skutečnost vadí, protože v těch dobách dívka vychovaná jako ona nevěděla nic, ale naštvál ho ten způsob; stydlivý, tvrdý, arogantní, pruderní. "Smrt duše." Řekl to instinktivně a užil si tu chvíli jako kdysi – smrt její duše.

Každý se rozkolísal; každý jako by se při jejích slovech přikrčil a pak vstal už jakoby jiný. Viděl před sebou Sally Setonovou, jako dítě, které něco provedlo, naklonila se kupředu, celá zrudlá, chtěla něco říct, ale bála se, Clarissa dovedla lidi zastrašit. (Byla Clarissinou nejlepší přítelkyní, vždycky někde nablízku, přitažlivé stvoření, hezká, tmavá, na tu dobu měla pověst velké dobrodružky, on jí dával doutníky, které kouřila u sebe v ložnici, a buď byla s někým zasnoubená, nebo se pohádala se svou rodinou, a starý Parry neměl rád ani jednoho z nich, což Petera se Sally ohromně spojovalo.) Potom Clarissa, stále ještě s výrazem, jako by ji všichni nějak urazili, vstala, na něco se vymluvila a odešla, sama. Jak otevřela dveře, vlezl dovnitř ten chundelatý pes, co běhal za ovce. Vrhla se na něj, celá se rozplývala. Jako by v tu chvíli Peterovi říkala – věděl, že je to na něj – : "Vím, že jsem ti přišla směšná, jak jsem mluvila o té ženě; ale podívej, jak úžasně milá dovedu být; podívej, jak miluju Roba!"

Vždycky se dokázali takhle podivně dorozumět beze slov. Okamžitě věděla, že ji kritizuje. Pak udělala něco zcela očividného, aby se obhájila, jako teď ten povyk kolem psa – ale on se nikdy nedal ošálit, vždycky do Clarissy viděl. Samosebou, ne že by něco řekl; jen tak seděl a tvářil se zachmuřeně. Takhle často začínaly hádky mezi nimi.

Zavřela dveře. V tu chvíli se ho zmocnila nesmírná sklíčenost. Všechno mu připadalo zbytečné – být do ní dál zamilovaný; dál se hádat; dál se usmiřovat, tak odešel sám a toulal se mezi stodolami a stájemi, díval se na koně. (Jejich sídlo bylo docela skromné; Perryovi nikdy nebyli zrovna zámožní; ale vždycky měli podkoní a stájníky – Clarissa milovala jízdu na koni – a taky starého kočího – jak on se to jmenoval? – starou chůvu, starou Moody, starou Goody, nějak tak jí říkali, k níž člověka přivedli na návštěvu do malého pokojíku plného fotografií a ptačích klecí.)

Byl to strašný večer! On byl čím dál zasmušilejší, a nejen kvůli tomu; kvůli všemu. A nemohl k ní jít; nemohl jí to vysvětlit; nemohl si to s ní vyříkat. Pořád se kolem točili lidi – ona se tvářila, jako by se nic nestalo. To bylo na ní ďábelské – tenhle chlad, ta škrobenost, cosi velice hluboko v ní, co pocítil znovu dnes dopoledne, když s ní mluvil; neproniknutelnost. A přesto bůh ví, jak ji miloval. Měla jakousi podivnou schopnost brnkat člověku na nervy, proměnit vaše nervy v houslové struny, přesně tak.

K večeři přišel dost pozdě, hloupě tak na sebe chtěl upozornit, a posadil se vedle staré slečny Parryové – tety Heleny – sestry pana Parryho, která měla sešlosti vévodit. Seděla tam v bílém kašmírovém šálu, její hlava se rýsovala na pozadí okna – mocná stará dáma, ale na něj byla hodná, protože on jí našel nějakou vzácnou květinu, zabývala se botanikou, odkráčela vždycky v pevných botách s černou sběrací plechovkou pohupující se jí na zádech. Posadil se vedle ní a nemohl mluvit. Všechno jako by ubíhalo kolem něj nazad; jen tam tak seděl a jedl. A pak někdy uprostřed večeře se přinutil poprvé na Clarissu pohlédnout přes stůl. Povídala si s mladíkem po své pravici. Pocítil náhlé vnuknutí. Toho muže si vezme, řekl si pro sebe. Ani nevěděl, jak se jmenuje.

Neboť samozřejmě, bylo to tehdy odpoledne, právě to odpoledne, co tam přijel Dalloway, a Clarissa mu říkala "Wickham"; tím to všechno začalo. Někdo ho sem přivedl; a Clarissa popletla jeho jméno. Všem ho představovala jako Wickhama. Nakonec řekl: "Jmenuju se Dalloway!" – a tak si poprvé všiml Richarda, světlovlasého mladíka, poněkud nešikovného, jak seděl na zahradním lehátku a vyhrkl: "Jmenuju se Dalloway!" Sally se toho chytla; od té doby mu vždycky předhazovala "Jmenuju se Dalloway!"

Tehdy podléhal vnuknutím. Tohle – tedy že se vdá za Dallowaye –, bylo v tu chvíli oslepující, ohromující. Měla v sobě cosi – jak by to řekl? – jakousi volnost ve způsobu, kterým s ním jednala; cosi mateřského; cosi jemného. Mluvili o politice. Během celé večeře se snažil rozpoznat, co říkají.

Pamatoval si, jak potom stál u křesla slečny Parryové v salonu. Přišla tam Clarissa, se svými dokonalými způsoby, jako opravdová hostitelka a chtěla ho komusi představit – mluvila, jako by se vůbec neznali, což ho rozzuřilo. A přesto ji za to v tu chvíli obdivoval. Obdivoval její odvalu; její společenský instinkt – obdivoval její sílu dovést věci do konce. "Dokonalá hostitelka," řekl jí, načež ona se celá naježila. Ale on chtěl, aby to pocítila. Byl by udělal cokoli, aby ji zranil, když ji zahlédl s Dallowayem. Tak odešla. A on měl pocit, že se tam všichni sjeli, aby se proti němu spikli – smáli se mu a povídali si za jeho zády. Stál tam vedle křesla slečny Parryové jako vytesaný ze dřeva a mluvil o polních kytkách. Nikdy, nikdy tak pekelně netrpěl! Nejspíš dokonce zapomněl předstírat, že poslouchá; konečně se probral; uviděl, že slečna Parryová se tváří poněkud rozrušeně, poněkud nazlobeně, pohled v jejích pronikavých očích znehybněl. Téměř vykřikl, že nemůže poslouchat, protože je v Pekle! Lidé začali vycházet z místnosti ven. Slyšel, jak si říkají, že si vezmou kabáty; že na vodě je zima a tak podobně. Šli se projet na lodičkách při měsíčku – jeden ze Sallyiných potrhých nápadů. Slyšel ji, jak o měsíci něco povídá. A všichni vyšli ven. Zůstal tam úplně sám.

"Nechcete jít s nimi?" zeptala se teta Helena – stará slečna Parryová! Domyslela se. A on se otočil a objevila se znovu Clarissa. Vrátila se pro něj. Přemohla ho její velkomyslnost – její dobrota.

"Pojď přece," řekla. "Čekají."

Nikdy v životě se necítil tak šťastný! Bez jediného slova se udobřili. Šli dolů k jezeru. Zažil dvacet minut dokonalého štěstí. Její hlas, její smích, její šaty (cosi rozevlátého, bílého a červeného), její duch, její dobrodružná povaha; přinutila je všechny, aby vystoupili na břeh a šli prozkoumat ostrůvek; vyplašila slepici; smála se; zpívala. A celou tu dobu moc dobře věděl, že Dalloway ji začíná milovat; ona začíná milovat Dallowaye; ale jako by na tom nezáleželo. Na ničem nezáleželo. Seděli na zemi a povídali si – on a Clarissa. Bez problémů se nořili do myšlenek toho druhého a zase z nich vyplouvali. A pak to v jedné vteřině bylo pryč. Jak opět nasadili do loďky, řekl si, ona se za toho člověka vdá, netečně, bez jakékoli zášti; ale bylo to zřejmé. Dalloway se ožení s Clarissou.

Dalloway vesloval zpátky. Nic neříkal. Ale jak ho viděli rozjet se, jak naskočil na kolo na zpáteční cestu dvacet mil lesem, kymácivě projel po příjezdové cestě, zamával a zmizel, zcela zjevně to všechno vyciťoval, instinktivně, úžasně, silně, všechno; ten večer, romantickou lásku, Clarissu. Zasloužil si ji.

Pokud šlo o něj samého, choval se směšně. Jeho požadavky na Clarissu (jak to viděl teď) byly směšné. Žádal od ní nemožné. Dělal strašné scény. Možná by ho přesto byla přijala, kdyby byl méně směšný. Sally si to myslela. Celé to léto mu psala dlouhé dopisy; jak o něm mluvily; jak ho Sally vychvalovala, jak Clarissa propukla v slzy! Bylo to neobyčejné léto – samé dopisy, scény, telegramy –, když přijížděl do Bourtonu brzy ráno, poflakoval se kolem, než vstalo služebnictvo; děsivé hovory

mezi čtyřma očima se starým panem Parrym u snídani; teta Helena vypadala hrozivě, ale byla hodná; Sally ho odváděla do zeleninové zahrádky, aby si popovídali; Clarissa ležela v posteli, protože ji bolela hlava.

K té poslední scéně, té strašlivé scéně, o níž se domníval, že byla v jeho životě důležitější než cokoli jiného (je to možná přehnané – ale nicméně, připadalo mu to tak i teď), došlo ve tři odpoledne jednoho velice horkého dne. Vedla k ní maličkost – Sally říkala u oběda cosi o Dallowayovi a nazývala ho "Jmenuju se Dalloway"; načež Clarissa ztuhla, zrudla svým obvyklým způsobem a ostře odsekla: "Toho ohraného vtipu už bylo dost." Nic víc; ale pro něj to bylo, jako by prohlásila: "Tebou se jen bavím; ale s Richardem Dallowayem máme dohodu." Tak to pochopil. Celé noci nespal. "Musí se to vyřešit, ať tak, či onak," řekl si. Poslal jí po Sally vzkaz, jestli by se s ním nesešla u fontánky ve tři hodiny. "Stalo se něco moc důležitého," načmáral na konci.

Fontánka byla uprostřed zeleně, daleko od domu, všude kolem stromy a keře. Clarissa přišla, dokonce dřív, a stáli tam, fontánka mezi nimi a z hubice (byla rozbitá) neustále odkapávala voda. Jak se člověku některé věci vryjí do paměti! Například ten jasně zelený mech.

Ani se nepohnula. "Řekni mi pravdu, řekni mi pravdu," dožadoval se. Měl pocit, že mu snad praskne čelo. Ona jako by se stáhla do sebe, zkameněla. Nepohnula se. "Řekni mi pravdu," opakoval, až najednou ten stařík Breitkopf nahlédl dovnitř, nesl si Timesy; zazíral na ně; zacivěl; vzdálil se. Ani jeden z nich se nepohnul. "Řekni mi pravdu," opakoval. Měl pocit, jako by se odíral o něco fyzicky tvrdého; ona se nepoddala. Byla jako železo, jako křemen, se zády jako pravítka. A když řekla: "Nemá to cenu. Nemá to cenu. Tohle je konec" – poté, co on mluvil hodiny, jak mu to připadalo, a po tvářích se mu řinuly slzy – jako by ho uhodila do tváře. Otočila se, opustila ho, odešla.

"Clarisso!" křičel. "Clarisso!" Ale ona už se nevrátila. Bylo po všem. Ten večer odjel. A už ji víckrát neviděl.

Bylo to strašné, křičel, strašné, strašné!

Nicméně slunce hřeje. Nicméně člověk se z toho dostal. Nicméně život jde jako vždy den za dnem. Nicméně, pomyslel si, zívá a začal si všímat okolí – Regent's Park se od jeho klukovských let téměř nezměnil, kromě těch veverek –, nicméně nejspíš je vždycky něco za něco – když tu malá Elise Mitchellová sbírající obálky do sbírky, kterou s bratrem vytvářeli na krbové římsě dětského pokoje, plácla hrstičku chůvě do klína a odcupitala rovnou pod nohy nějaké paní. Peter Walsh se nahlas zasmál.

Avšak Lucrezia Warren Smithová si zrovna říkala: Je to zlomyslnost; proč bych měla trpět já? ptala se sama sebe, když kráčela po široké cestě. Ne, už to nesnesu, říkala si, když opustila Septima, který už nebyl Septimem, ať si říká tvrdé, kruté, zlomyslné věci, mluví sám se sebou, mluví s nějakým mrtvým, tamhle na lavičce; když do ní děcko střemhlav narazilo, upadlo a propuklo v pláč.

To jí spíš poskytlo útěchu. Postavila holčičku na nohy, oprášila jí šatičky a políbila ji.

Ona sama přece neudělala žádnou chybu; milovala Septima; byla šťastná; mívala krásný domov tam, kde dosud žije její sestra a vyrábí klobouky. Proč by měla trpět ona?

Holčička odběhla rovnou k chůvě a Rezia viděla, jak ta jí nejdřív vyčinila, pak ji utěšila a zvedla na klín, když předtím odložila pletení, a ten laskavě vyhlížející pán jí půjčil své hodinky, aby si je otevřela a uklidnila se – ale proč by tomu všemu měla být vystavena ona? Proč ji nenechal v Miláně? Proč ji mučí? Proč?

Rozvlněny slzami, široká cesta, chůva, muž v šedém, kočárek, se jí kymácely před očima. Je to její osud, aby ji trápil tenhle zlovolný mučitel. Ale proč? Připadala si jako pták ukrývající se pod tenkou stříškou listu, který zamrká do slunce, když se list pohne; škubne sebou, když zapraská suchá větvíčka. Připadalo jí, že je tomu všemu vystavena; obklopena ohromnými stromy, obrovskými oblaky lhostejného světa, vystavena tomu všemu; mučena – a proč by měla trpět? Proč?

Zamračila se; dupla si. Musí se zase vrátit k Septimovi, protože už je pomalu čas, aby šli za sirem Williamem Bradshawem. Musí se vrátit a říct mu, že musí jít, vrátit se k němu, který tam sedí na té zelené lavičce pod stromem, povídá si sám se sebou nebo s tím mrtvým Evansem, kterého viděla jenom na okamžik jednou v obchodě. Připadal jí jako příjemný tichý člověk; býval to Septimův dobrý kamarád, zabili ho ve válce. Ale takové věci se stávají každému. Každý má přátele, kteří zahynuli ve válce. Každý se něčeho vzdává, když se vdá či ožení. Ona se vzdala svého domova. Přijela žít sem, do tohoto hrozného města. Ale Septimus se nechal unášet strašlivými myšlenkami, což ona by mohla také, kdyby se o to pokusila. Byl čím dál podivnější. Říkal, že slyší hlasy za zdmi ložnice. Paní Filmerové to přišlo divné. Taky leccos vídal – třeba hlavu staré ženy uprostřed kapradí. Přesto dokázal být šťastný, když chtěl. Vyjeli si do Hampton Court, seděli v horním patře autobusu a byli naprosto šťastní. V trávě rostly ty malinké červenožluté květinky, jako plovoucí lampičky, říkal, a povídali si, tlachali a smáli se, vymýšleli si historky. A najednou řekl: "Teď se zabijeme", když stáli u řeky, a podíval se do ní pohledem, který vídala v jeho očích, jakmile kolem projel vlak nebo omnibus – pohledem, jako by ho cosi fascinovalo; a ona ucítila, jak se jí vzdaluje, a chytila ho za paži. Ale když se pak vraceli domů, byl úplně klidný – naprosto soudný. Snažil se jí ukázat, proč by se měli zabít; vysvětloval jí, jak jsou lidé zlí; jak vidí, že spřádají lži, když kolem něj procházejí po ulici. Zná všechny jejich myšlenky, říkal; zná všechno. Zná smysl světa, říkal.

Když se pak vrátili, už sotva šel. Lehl si na pohovku a nutil ji, aby ho držela za ruku, aby nespádl dolů, dolů, křičel, do plamenů! A viděl tváře, jak se mu smějí, strašlivě, nechutně mu nadávají ze zdi a viděl ruce ukazující za paraván. Přesto byli úplně sami. Ale on začal mluvit nahlas, odpovídal komusi, hádal se, smál se, plakal, velice se rozrušoval a nutil ji, aby to zapisovala. Byly to naprosté nesmysly; o smrti; o slečně Isabel Poleové. Už to dál nesnese. Vrátí se.

Blížila se k němu, viděla, jak se upřeně dívá na oblohu, mumlá si, spíná ruce. A přece pan doktor Holmes tvrdil, že mu nic není. Co se tedy stalo – proč odešel, proč když si vedle něj sedla, škulb sebou, zamračil se na ni, odtáhl se a ukazoval na její ruku, vzal ji za ruku a díval se na ni zděšeně?

To proto, že si sundala snubní prstýnek? "Ruka mi tak zhubla," vysvětlovala. "Dala jsem si ho do peněženky," řekla mu.

Pustil tu ruku. Jejich manželství skončilo, pomyslel si, s bolestí, s úlevou. Lano se přetrhlo; začal se chystat; je svobodný, tak jak bylo nařízeno, aby on, Septimus, pán lidí, byl svobodný; sám (neboť jeho žena zahodila svůj snubní prsten, neboť ho opustila), on, Septimus, je sám, povolán dříve než všichni ostatní lidé, aby si vyslechl pravdu, aby se dozvěděl ten smysl, který nyní konečně, po takovém civilizačním úsilí – Řekové, Římané, Shakespeare, Darwin, a teď on sám – měl být celý předán... "Komu?" tázal se nahlas, "Ministerskému předsedovi," odpověděly hlasy, jež mu ševelily

nad hlavou. To nejvyšší tajemství musí být sděleno vládě; nejdřív to, že stromy žijí; dál to, že zločin neexistuje; a dál láska, všeobecná láska, mumlal, těžce dýchal, chvěl se, bolestně ze sebe vydával ty hluboké pravdy, které potřebovaly – tak hluboko vězely, tak byly obtížné – ohromné úsilí, aby byly vyřčeny, ale svět se jimi navždy naprosto změní.

Žádný zločin; láska, opakoval a lovil kartičku a tužku, když jakýsi teriér začal očichávat jeho kalhoty a on sebou s děsem cukl. Měnil se v člověka! Nemohl se na to dívat! Bylo to hrozné, strašlivé, vidět, jak se pes stává člověkem! Pes okamžitě odběhl.

Nebesa se zachovala božsky milosrdně, nekonečně laskavě. Ušetřila ho, odpustila mu jeho slabost. Ale jaké je vědecké vysvětlení (neboť člověk musí přede vším uvažovat vědecky)? Proč dokáže vidět skrze těla, vidět do budoucna, až se psi stanou lidmi? Nejspíš za to může ta vlna horka, jež zapůsobila na mozek přecitlivělý tisíci lety evoluce. Vědecky řečeno, tělesnost odtála z povrchu zemského. Jeho tělo vyhublo natolik, až z něj zbyla jen nervová vlákna. Prostíralo se jako závoj na skále.

Opřel se zády, vyčerpaný, ale neporažený. Ležel a odpočíval, čekal, než bude opět s úsilím, s bolestí tlumočit lidstvu. Ležel hodně vysoko, na zádech světa. Země pod ním vřela. Červené květinky mu prorůstaly tělem; jejich tuhé lístky mu šustily u hlavy. Na skaliskách tady nahoře se začala lomozivě ozývat hudba. To troubí auto dole v ulici, mumlal si; ale tady nahoře ten zvuk jako kanonáda burácel od skaliska ke skalisku, dělil se a zase sbíhal ve zvukových záchvěvech, které stoupaly v hladkých sloupech (byl to objev, že hudbu lze vidět) a stávaly se hymnem, hymnem nyní se prolínajícím s pískáním pasáčka (to je ten stařec, co píská na pouťovou píšťalku u hospody, zamumlal), které, jak chlapec nehnutě stál, zurčelo z jeho píšťaly, a pak, jak vyšplhal ještě výš, nádherně nařikalo, zatímco dole pokračoval dopravní ruch. Elegie toho hochy zní mezi jedoucimi auty, myslel si Septimus. Teď se vzdálí nahoru do sněhu a obklopují ho růže – silné rudé růže, které rostou na stěně mého pokoje, upamatoval se. Hudba ustala. Dostal penny, usoudil Septimus, a posunul se k další hospodě.

Ale on sám zůstal vysoko na svém skalisku, jako utopený námořník vyvržený na skalisko. Naklonil jsem se přes okraj loďky a spadl dolů, pomyslel si. Ponořil jsem se pod hladinu. Byl jsem mrtvý, a přesto jsem teď živý, ale nechte mě ještě odpočinout, prosil (znovu mluvil sám se sebou – bylo to strašné, strašné!); a stejně jako před probuzením hlasy ptáků a zvuky kol vyzvánějí a drmolí v podivném souzvuku, který sílí a sílí, a spáček má pocit, že se přibližuje k běhům života, tak on měl pocit, že ho to táhne k životu, slunce páli stále víc, výkřiky jsou hlasitější, cosi úžasného se má co nevidět stát.

Stačilo pouze otevřít oči; ale spočívala na nich jakási tíže, strach. Namáhal se; zatlačil; podíval se; uviděl před sebou Regent's Park. Dlouhé fábory slunečního světla se mu plazily u nohou. Stromy se vlnily, oháněly se větvemi. Vítae, jako by svět říkal; přijímáme; tvoříme. Krása, jako by svět říkal. A jako by to chtěl dokázat (vědecky), kamkoli se podíval, na domy, na zábradlí, na antilopy natahující krky přes palisádu, okamžitě se zjevovala krása. Pozorovat list chvějící se v závanu vzduchu byla skvostná radost. Vlaštovky na obloze se vrhaly střemhlav dolů, smýkaly sebou, máchly sem a zase tam, dokola a dokola, a přece svůj pohyb vždycky dokonale zvládly, jako by držely na gumičce; a mouchy létaly vzhůru a zase klesaly; slunce rozdávalo skvrny tu jednomu, tu zas jinému listu, jako by se posmívalo, v čistě dobrém rozmaru je utápělo v jemném zlatě; a čas od času nějaké houknutí (možná klakson auta) božsky rozezvonilo stébla trávy – všechno tohle, jakkoli klidné a rozumné,

pozůstávající z obyčejných věcí, to byla nyní pravda; krása, to byla nyní pravda. Krása se prostírala všude.

"Je čas," pobídla ho Rezia.

Slovo "čas" se vylouplo ven; vychrlilo na něj své bohatství. A z jeho rtů padaly jako škebličky, jako hoblinky od hoblíku, aniž on je vytvářel, tvrdá, bílá, nezničitelná slova a letěla se zařadit na svá místa v ódě na čas; nesmrtelné ódě na čas. Zazpíval. Evans mu odpověděl zpoza stromu. Mrtví jsou v Thessálii, zpíval Evans uprostřed orchidejí. Tam čekali, dokud neskončila válka a teď ti mrtví, teď sám Evans–

"Proboha, nechod sem!" vykřikl Septimus. Neboť pohled na mrtvé nesnesl.

Ale větvičky se rozestoupily. Nějaký muž v šedém skutečně kráčel k nim. Byl to Evans! Ale neměl na sobě žádné bláto; žádné zranění; vůbec se nezměnil. Musím to říct celému světu, vykřikoval Septimus a pozvedl ruku (jak se ten mrtvý muž v šedém obleku blížil), zvedl ruku jako nějaká kolosální socha, která celé věky sama v poušti bědovala nad osudem člověka s rukama přitisknutýma k čelu, se zoufale zbrzděnou tváří, a nyní vidí světlo na okraji pouště, které sílí, až udeří do kovově černé sochy (a Septimus se napůl zvedl z lavičky), a s celými legiemi mužů ležících za ním ten obří pozůstalý na chvíli dostane na tvář celou–

"Ale já jsem tak nešťastná, Septime," říkala Rezia a pokoušela se ho posadit.

Miliony naříkaly; celé věky truchlily. A on se měl otočit, už za chvíli jim měl říct, jen ještě za pár okamžiků, o téhle úlevě, o té radosti, o tom úžasném odhalení–

"Čas, Septime," opakovala Rezia. "Kolik je hodin?"

Povídal, cukal sebou, ten člověk si toho určitě všimne. Dívá se na ně.

"Řeknu ti, kolik je hodin," ozval se Septimus, velice pomalu, velice zasněně a záhadně se přitom usmíval na toho mrtvého muže v šedém obleku. Jak tak seděl a usmíval se, odbily hodiny – tři čtvrti na dvanáct.

To je mládí, pomyslel si Peter Walsh, když je míjel. Strašná scéna – to děvče vypadá naprosto zoufale –, a ještě není poledne. Ale kvůli čemu asi, přemýšlel; co jí to ten mladík ve svrchníku říkal, že se na to tvářila takhle; do jaké hrozné situace se to dostali, že oba vypadají tak zoufale toho krásného letního dopoledne? Na návratu do Anglie po pěti letech ho bavilo to, jak alespoň v těch prvních dnech se věci zjevovaly, jako by je člověk nikdy neviděl; milenci hádající se pod stromem; domácí rodinný život parků. Nikdy neviděl Londýn tak úchvatný – zamlžené dálky, bohatství, zeleň; civilizace po Indii, říkal si, jak přecházel trávník.

Tato náchylnost k dojmům byla nepochybně jeho zkáza. Ještě v tomhle věku míval, jako nějaký kluk, nebo dokonce i děvče, takové zvraty nálady; dobré dny, špatné dny, úplně pro nic za nic, pocit štěstí z hezké tváře, naprosté mizérie při pohledu na nějakou cuchtu. Po pobytu v Indii se člověk samozřejmě zamilovával do každé ženy na potkání. Měly v sobě cosi svěžího; i ty nejchudší chodily rozhodně oblečené lépe než před pěti lety; a jeho zraku móda snad nikdy nepřipadala slušivější; dlouhé černé pláště, štíhlost, elegance a ten příjemný a zřejmě všeobecný zvyk se nalíčit. Všechny

Ženy, i ty nejmázejší, měly růže ve tvářích; rty vykrojené nožem; inkoustově černé kudrny; všude design a umění; nepochybně došlo k jakési změně. O čem přemýšlejí ti mladí? ptal se Peter Walsh.

Těch pět let – 1918 až 1923 – bylo, jak tušil, nějak velmi důležitých. Lidé vypadali jinak. Noviny se zdály jiné. Nyní například jakýsi muž psal v jednom z úctyhodných týdeníků zcela otevřeně o splachovacích záchodech. To jste před deseti lety nemohli udělat – psát zcela otevřeně o splachovacích záchodech v úctyhodném týdeníku. A pak to, že Žena vytáhne rtěnku nebo pudřenku a nalíčí se na veřejnosti. Když se vracel domů, lodí s ním cestovaly spousty mladíků a dívek – zvláště Betty a Bertieho si pamatoval –, kteří spolu zcela nepokrytě flirtovali; stará matka seděla a dívala se na ně při pletení, ani to s ní nepohnulo. Dívka se zastavila a přede všemi si přepudrovala nos. A nebyli ani zasnoubení; jen si prostě užívali; žádné zraněné city. Tvrdá jako ocel – tahle Betty –, ale jinak správná. Ve třiceti z ní bude dobrá manželka – vdá se, až se jí to bude hodit; vdá se za nějakého boháče a bude žít ve velkém domě blízko Manchesteru.

Kdo přesně tohle udělal? ptal se Peter Walsh, když zahýbal na Broad Walk –, kdo si to vzal boháče a žije ve velkém domě blízko Manchesteru? Někdo, kdo mu docela nedávno napsal dlouhý, sentimentální dopis o "modrých hortenziích". Jak uviděla modré hortenzie, připomnělo jí to jeho a staré časy – samozřejmě Sally Setonová! Byla to Sally Setonová – poslední osoba na světě, od které byste čekali, že si vezme boháče a bude žít ve velkém domě blízko Manchesteru, ta nespoutaná, kurážná, romantická Sally!

Ale z celé té dávné party Clarissiných přátel – Whitbreadových, Kindersleyových, Cunninghamových, Kinloch-Jonesových – byla Sally patrně nejlepší. Každopádně se snažila brát věci za správný konec. Každopádně prohlédla Hughu Whitbreada – toho úžasného Hughu – v době, kdy mu Clarissa a všichni ostatní leželi u nohou.

"Whitbreadovi?" jako by Sally slyšel. "Kdo jsou to Whitbreadovi? Obchodují s uhlím. Vážení podnikatelé."

Hughu z nějakého důvodu nesnášela. Říkala, že nemyslí na nic jiného než na svůj zevnějšek. Ten měl být vévodou. Pak by si určitě vzal jednu z princezen. A Hugh choval samozřejmě ze všech lidských bytostí, které kdy Peter potkal, tu nejzvláštější, nejpřirozenější a nejušlechtilejší úctu k britské aristokracii. To musela uznat i Clarissa. Ale byl to takový drahoušek, tak nesobecký, nechal střílení, aby udělala radost své staré matce – pamatoval si, kdy se narodila která tetička a tak dále.

Sally je nutno přiznat, že to všechno prohlédla. Jedna z věcí, které mu uvízly v paměti, byla hádka jednou v neděli dopoledne v Bourtonu o ženských právech (to předpotopní téma), kdy Sally najednou došla trpělivost, vybuchla a řekla Hughovi, že představuje všechno to nejodpornější v životě britské střední vrstvy. Řekla mu, že podle ní je zodpovědný za stav "těch chudáků holek na Piccadilly" – Hugh, ten dokonalý džentlmen, chudák Hugh! – snad nikdy žádný mužský nevypadal takhle omráčen! Udělala to naschvál, jak později řekla (scházivali se v zeleninové zahrádce a porovnávali si poznámky). "Nic nečte, nic si nemyslí, nic necítí," jako by jí slyšel říkat tím důrazným hlasem, který se nesl o tolik dál, než se domnívala. Stájnici v sobě mají víc života než Hugh, říkala. Je to zářný vzorek studenta soukromé školy, řekla. Jeho nemohla zplodit žádná jiná země než Anglie. Z nějakého důvodu mluvila se skutečnou záští, byla proti němu nějak zaujatá. Došlo k čemusi – už zapomněl, co to bylo – v kuřárně. Urazil ji – políbil ji? Neuvěřitelné! Samozřejmě nikdo nevěřil ani slovu vznesenému proti Hughovi. Kdo by mohl? Políbil Sally v kuřárně! Kdyby to byla třeba nějaká úctyhodná dvorní dáma Edita nebo lady Violeta, tak možná; ale ta rošťácká Sally, co nemá ani floka,

a její otec či matka sázejí v Monte Carlu? Neboť ze všech lidí, s nimiž se kdy setkal, byl Hugh ten největší snob – ten nejservilnější – ne, nezděsil se. Na to byl příliš velký ješita. Prvotřídní komorník, to bylo nejzřejmější přirovnání – někdo, kdo za vámi nosí kufry; lze mu důvěřovat, že odešle telegram – nepostradatelný pro hostitelky. A on si našel přesně to zaměstnání – oženil se s tou úctyhodnou Evelyn; získal jakýsi drobný post u dvora, dohlížel na královny sklepy, leštil imperiální přezky na střevících, chodil v kalhotách ke kolenům a nosil krajková fiží. Jak nelitostný dovede být život! Místečko u dvora!

Vzal si tu lady, úctyhodnou Evelyn, a bydlí někde tady, říkal si (když se díval na pompézní domy s výhledem na park), protože kdysi tam byl na obědě v domě, který se vyznačoval, jako všechno, co patřilo Hughovi, něčím, co žádný jiný dům nemohl rozhodně mít – možná skříňkami na ložní prádlo. Museli jste jít a podívat se na ně – museli jste strávit hodně času obdivováním té věci – skříňek na ložní prádlo, povlečení, starého dubového nábytku, obrazů, které Hugh získal za babku. Ale jeho manželka mu to někdy zhatila. Patřila k těm neviditelným myškám, které obdivují velké muže. Byla téměř zanedbatelná. A pak najednou řekla cosi naprosto nečekaného – něco inteligentního. Možná nosila v sobě pozůstatky nóbl způsobů. Uhlí pro parní pohon bylo pro ni příliš silné – houstla jí atmosféra. A tak tam žijí s těmi svými skříňkami na ložní prádlo a starými mistry a povlaky na polštářích lemovanými pravou krajkou, nejspíš za pět deset tisíc ročně, zatímco on, který je o dva roky starší než Hugh, žebrá o práci.

Ve třiapadesáti je musí prosit, aby ho strčili do nějaké kanceláře jako tajemníka nebo mu našli práci učitelského pomocníka, aby mohl malé kluky učit latinsky, aby ho vydali na milost a nemilost nějakého nafrněného ouřady, aby dělal něco, co by mu přineslo pět set ročně; kdyby si totiž vzal Daisy, tak by i s jeho penzí potřebovali alespoň těch pět set navrch. Whitbread by to možná dokázal, nebo Dalloway. Je mu jedno, o co si řekne Dallowayovi. Je to správný člověk; trochu omezený; trochu natvrdlý; ano, ale správný člověk. Cokoli vezme do ruky, dělá tím stejným věcným, rozumným způsobem; bez náznaku imaginace, bez jiskřičky skvělosti, ale s tou nevysvětlitelnou příjemností vlastní jeho typu. Ten měl být venkovský šlechtic – pro politiku je ho škoda. Nejvíce vynikal venku, s koňmi a psy – například jak se osvědčil, když se ten velký chundelatý Clarissin pes chytil do pasti a utrhlo mu to půlku tlapky a Clarissa málem omdlela a Dalloway to všecko musel zvládnout; obvázal ho, udělal dlahy; řekl Clarisse, aby se uklidnila. Možná proto ho měla ráda – to právě potřebovala. "Podívej, miláčku, přestaň bláznit. Podrž tohle – dojdi pro támhleto" – a celou dobu mluvil se psem, jako by to byla lidská bytost.

Ale jak mohla strávit všechny ty řeči o poezii? Jak ho mohla nechat kafrat o Shakespearovi? Naprosto vážně a s patosem se Richard Dalloway postavil na zadní a prohlásil, že žádný slušný člověk by neměl číst Shakespearovy sonety, protože je to jako poslouchat za dveřmi (krom toho takové vztahy on neschvaloval). Žádný slušný muž by neměl dovolit své ženě navštěvovat sestru zemřelé ženy. Neuvěřitelné! Zasloužil si jedině, aby ho zasypali sprškou sladkých mandlí – bylo to u večeře. Ale Clarissa to všechno spolkla; myslela si, jak je pravdomluvný, jak je nezávislý; bůhví, jestli si dokonce nemyslela, že je to ten nejoriginálnější mozek, jaký kdy potkala!

Tak vzniklo jedno z pout mezi ním a Sally. Byla tam zahrada, v níž se procházivali, obehaná zdí, s růžovými keři a obrovskými kvěťáky – vzpomínal si, jak Sally utrhla růži, zastavila se a vykřikla nad krásou zelných listů v měsíčním světle (jak je to zvláštní, že mu to vyvstává před očima tak živě, věci, na které nemyslel spoustu let), zatímco Žadonila, samosebou napůl Žertem, aby unesl Clarissu a zachránil ji před těmi Hughy a Dallowayi a všemi těmi ostatními "dokonalými džentlmeny", kteří

"zadusí její duši" (v té době psala hodně básně), učiní z ní pouhou hostitelku, podpoří materialistickou stránku její osobnosti. Ale něco musí člověk Clarisse přiznat: ani by ji nenapadlo vzít si Huga. Měla dokonale jasnou představu o tom, co chce. Na první pohled sice citová, ovšem dokázala být také velice prozíravá – například mnohem lépe uměla odhadnout povahu lidí než Sally, a k tomu všemu byla nesmírně ženská; měla ten výjimečný dar, ten ženský dar vytvořit si vlastní svět, ať byla kdekoli. Vešla do místnosti; stála, jak ji často viděl, ve dveřích se spoustou lidí kolem. Ale právě Clarissu si člověk zapamatoval. Ne že by byla nějak nápadně krásná; vůbec nebyla krásná; nebylo na ní nic malebného; nikdy neřekla nic obzvlášť chytrého; avšak byla tam, byla tam.

Ne, ne, ne! Už ji přece nemiluje! Jenom měl pocit, poté, co ji ráno viděl mezi nůžkami a hedvábičky, jak se připravuje na večírek, že se nemůže zbavit myšlenek na ni; vracela se znovu a znovu jako náraz pražce ve vagonu; což samozřejmě neznamenal, že ji miluje; myslel na ni, kritizoval ji, opět se jí, po třiceti letech, snažil cosi vysvětlit. Na první pohled se o ní dalo říci, že je materialistka; příliš jí záleží na postavení, na společnosti a společenském postupu – což je v jistém smyslu pravda; sama se mu k tomu přiznala. (Při troše snahy se z ní vždycky dalo vymámit přiznání; byla pravdomluvná.) Ovšem říkávala, že nesnáší cuchty, staromilce, ztroskotance – to poslední platilo nejspíš jemu; domnívala se, že lidé nemají právo se jen tak poflakovat s rukama v kapsách; musejí něco dělat, něčím být; a tyhle veličiny, tyhle vévodkyně, ty hraběnky obrostlé mechem, s nimiž se člověk setkával u ní v salonu, ač pro něj byly na hony vzdálené čemukoli, co má jen trochu význam, pro ni znamenaly cosi skutečného. Lady Bexbouroughová, řekla kdysi, se drží pěkně zpříma (Clarissa ovšem také; nikdy nepovolila v žádném smyslu slova; byla rovná jako pravítko, vlastně trochu ztuhlá.) Řekla, že mají jakousi odvahu, kterou obdivuje tím víc, čím je starší. Ve všem tom bylo hodně z Dallowaye, samozřejmě; hodně toho vlasteneckého ducha, Britského impéria, daňové reformy, vládnoucí vrstvy, kterými načichla, jak už to bývá. S dvojnásobnou inteligencí, než měl on, musela se dívat na svět jeho očima – což je jedna z tragédií manželského života. Bez ohledu na vlastní názory musí vždycky citovat Richarda – jako by člověk do puntíku nevěděl, co si Richard myslí, když si ráno přečte noviny! Například tyhle večírky byly všechny pro něj, nebo tedy pro její představu o něm (abychom byli spravedliví, Richard by byl šťastnější, kdyby farmařil v Norfolku). Ze svého salonu učinila jakési shromaždiště, měla pro to geniální talent. Znovu a znovu byl svědkem toho, jak si vybrala nějakého nedodělaného mladíčka, kroutila ho a obracela, až ho probudila; a vypustila ho do světa. Samozřejmě se kolem ní našla nekonečná spousta nezajímavých lidí. Ovšem objevili se taky zvláštní a nečekaní – někdy umělec, někdy spisovatel; divný patron v tom prostředí. A za tím vším návštěvy, vizitky, laskavosti projevované lidem; pochůzky s kyticí, malými dárky; ten a ten jede do Francie – potřebuje nafukovací polštářek; hodně ji to vyčerpávalo, všechny ty nekonečné styky, které ženy jako ona udržují; ale dělala to opravdově, z přirozeného popudu.

Ač je to podivné, byla jedním z nejzásadovějších skeptiků, jaké kdy potkal, a možná (tohle byla teorie, kterou si vytvořil, aby si ji vyložil, svým způsobem průzračná, svým způsobem neproniknutelná), možná si říkala: jelikož jsme zatracené plémě, připoutané k potápějící se lodi (jako dívka s oblibou četla Huxleyho a Tyndalla a oni si libovali v tadytěch námořních příměrech), jelikož to všechno je pouze špatný vtip, nechť v každém případě dostojíme svým povinnostem; zmírňujme utrpení našich spoluvězňů (opět Huxley); zkrášleme si to vězení květinami a nafukovacími polštářky; buďme tak slušní, jak je to jen možné. Ti darebáci, bohové, by neměli vládnout neomezeně – měla takovou představu, že bohové nepromarní nikdy možnost pokazit, zmařit či zničit lidský život, a vážně je vyvede z míry, když se přes to všechno chováte jako dáma. Ta fáze přišla rovnou po smrti Sylvie – po té hrůzné záležitosti. Vidět, jak vám padající strom (jen a jen kvůli chybě Justina Parryho – z jeho nedbalosti) před očima zabije sestru, dívku také ještě na začátku života, tu nejnadanější

z nich, vždycky říkala Clarissa, stačilo na to, aby člověk zahořkl. Později už si možná nebyla tak jistá; myslela si, že bohové neexistují; nebyla to ničí vina, a tak si vyvinula tohle ateistické náboženství, kdy konáte dobro pro dobro samo.

A jistěže si nesmírně užívala života. Měla to v povaze, užívat si (třebaže ví bůh, že měla svá omezení; často měl pocit, že po všech těch letech je to stále pouze skica, když se snaží Clarissu postihnout). Nicméně nechovala v sobě hořkost; žádný ten pocit morální ctnosti, který na dobrých ženách tak odpuzuje. Užívala si prakticky všeho. Když jste s ní šli po Hyde Parku, tu záhon tulipánů, tu dítě v kočárku, tu nějaké směšné malé drama, které si vymyslela na místě. (Je dost pravděpodobné, že by s těmi milenci byla promluvila, kdyby se domnívala, že jsou nešťastní.) Měla skvostný smysl pro humor, ale potřebovala lidi, stále lidi, aby jej mohla uplatnit, což mělo nevyhnutelný následek, že totiž marnila čas, obědvala, večeřela, pořádala ty věčné večírky, mluvila nesmysly, říkala věci, kterým nevěřila, otupovala ostří své mysli, ztrácela soudnost. Seděla v čele stolu a úporně se snažila kvůli nějakému starému ňoumovi, který by se třeba mohl hodit Dallowayovi – znali ty nejpoříšernější nudné patrony v Evropě –, nebo vešla Elizabeth, a všechno se muselo přizpůsobit jí. Chodila na střední školu, když je naposled navštívil, procházela tím nemluvným obdobím, vykulená, bledoučká dívka, tiché, netečné stvoření, které všechno bralo samozřejmě, nechalo matku, aby se jím zaobírala a pak řeklo: "Můžu už, prosím, jít?" jako čtyřleté dítě, a odešla, jak vysvětlila Clarissa s tou směsicí pobavení a pýchy, kterou v ní vzbuzoval snad i sám Dalloway, hrát pozemní hokej. Teď už je Elizabeth nejspíš "dospělá"; o něm si říká, že je starej páprda, směje se matčiným přátelům. No co, co naděláme. Výhodou stárnutí, říkal si Peter Walsh, jak vycházel z Regent's Parku s kloboukem v ruce, je prostě tohle; vášně zůstávají silné jako dřív, ale člověk už nabyt – konečně! – sílu, která dodává existenci tu skvostnou chuť, sílu zmocňovat se zkušeností a pomalu je nazírat v různém světle.

Je to strašlivé doznání (zase si nasadil klobouk), ale nyní, ve třiapadesáti, člověk už lidi skoro nepotřebuje. Život sám, každý jeho okamžik, každá jeho kapka, zde, v tuto chvíli, nyní, na slunci, v Regent's Parku, stačí. Vlastně i to je příliš. Ani celý život mu nestačí na to, aby, teď když už má tu schopnost, vyzískal plnou chuť; vymačkal každou unci rozkoše, každý odstín významu; a obojí je o tolik solidnější než kdysi, o tolik méně osobní. Bylo nemyslitelné, že by kdy zažil ještě takové utrpení, jaké mu způsobila Clarissa. Celé hodiny (dej bůh, aby člověk směl říkat takové věci, aniž by ho někdo slyšel!), hodiny a dny ani nepomyslel na Daisy.

Miluje ji tedy snad, když si vzpomíná na tu mizérii, ta muka, tu prazvláštní vášeň těch časů? Je to něco úplně jiného – mnohem příjemnějšího –, pravda samozřejmě je v tom, že teď ona miluje jeho. A to byl možná také důvod, proč, když loď skutečně vyplula, pocítil zvláštní úlevu a ze všeho nejvíc chtěl být sám; rozčilovalo ho, když v kajutě nacházel všechny ty její pozornosti – doutníky, vzkazy, kobereček na cestu. Pokud by mluvili pravdu, shodli by se všichni v jednom: po padesátce člověk už o lidi nestojí; nestojí o to říkat ženám, že vypadají pěkně; to by přiznala většina padesátníků, pomyslel si Peter Walsh, kdyby mluvili pravdu.

Ale co ty udivující výbuchy citu – to, jak se dnes ráno rozplakal, co to mělo znamenat? Co si o něm Clarissa asi pomyslela? Že je nejspíš blázen, a nebylo by to poprvé. Za tím vším je žárlivost – žárlivost, která přežije každou jinou lidskou vášeň, říkal si Peter Walsh a v natažené paži svíral svůj kapesní nůž. Scházím se s majorem Ordem, napsala mu Daisy v posledním dopise; napsala to naschvál, to věděl, aby začal žárlit; dovedl si ji představit, jak krabatila čelo, když psala, a přemýšlela, co by tak mohla napsat, aby ho ranila; a přece to bylo jedno; vztekal se! Všechen ten povyk kolem toho, že pojedou do Anglie, aby navštívil advokáty, nebyl kvůli tomu, aby se s ní oženil,

ale aby jí zabránil, aby si vzala někoho jiného. Tím se trápil, to mu přišlo na mysl, když viděl Clarissu tak klidnou, tak chladnou, tak soustředěnou na ty šaty nebo co to bylo; když si uvědomil, čeho ho mohla ušetřit, co z něj potom zbylo – kňouravý, uszlžený starý osel. Ale ženy, pomyslel si a zaklapl kapesní nůž, nevědí, co je to vášeň. Nevědí, jaký význam má pro muže. Clarissa byla studená jako rampouch. Tak si tam seděla vedle něj na pohovce, nechala ho, aby ji vzal za ruku, políbila ho na tvář – a už byl na křižovatce.

Vyrušil ho nějaký zvuk; slabý, rozkolísaný zvuk, hlas probublávající beze směru, síly, začátku či konce, znějící slabě a pronikavě a bez jakéhokoli lidského smyslu

óje dá ne můe nát

úú jí neí ja je tá –

hlas neprozrazující ani věk, ani pohlaví; hlas pradávného zřídla tryskajícího ze země, který vycházel, přímo naproti stanici metra Regent's Park, z vysoké chvějící se postavy podobné komínu parníku nebo zrezivělé pumpě, větrem ošlehanému stromu navždy zbavenému listí, který nechá vítr prohánět se svým větrovím a zpívat

óje dá ne můe nát

úú jí neí ja je tá –

a houpe se a vrže a sténá ve věčném vánku.

Za všech věků – kdy se chodilo po trávě, po blatech, za doby klů a mamutů, za doby tichého úsvitu – ubohá žena – neboť ta postava měla sukni – s pravou rukou nataženou, s levou opřenu v bok, stála a zpívala o lásce – zpívala o lásce přetrvávající milion let, o lásce nehynoucí, a před těmi miliony let její milenec, který je stovky let po smrti, chodil, jak krákorala, s ní v máji; ale během těch věků, dlouhých jak letní dny a planoucích, jak vzpomínala, jenom rudými astrami, odešel; ohromný srp smrti smetl úžasné kopce, a když naposled položila svou pradávnu a nesmírně zestárlou hlavu na zem, z níž se stal pouhý ledový uhlík, prosila bohy, aby jí seslali kytici fialového vřesu na její pohřební mohylu, kterou laskaly poslední paprsky posledního slunce; neboť to měl být konec divadla světa.

Jak ta pradávna píseň probublávala naproti stanici metra Regent's Park, země se dosud zdála zelená a kvetoucí; přestože vycházela z tak hrubých úst, z pouhé díry v zemi, taky zablácené, skrze zacuchaná vlákna kořenů a propletenými trávami, přesto ta stará bublající zurčící písnička, jak prosakovala sukovitými kořeny nekonečných věků a kostrami a poklady, plula s pramínky po chodníku a dál po ulici Marylbone a dolů k Euston, ještě dodávala živiny a zanechávala mokrou skvrnu.

Na paměti stále to, jak v nějakém pradávném máji kráčela se svým milencem, tahle rezivá pumpa, tahle ošlehaná stará žena s jednou rukou nataženou a prosící o šestáky, druhou přitisknutou k boku,

bude tam i za deset milionů let a bude vzpomínat, jak kdysi kráčela v máji tam, kde dnes teče moře, a nezáleží na tom s kým – byl to muž, to ano, muž, který ji miloval. Ale míjení věků zamtlžilo jasnost toho pradávného májového dne; barevné okvětní lístky květin se stříbřitě ojínily; a ona už neviděla, když ho prosila (což teď činila naprosto zřetelně) "utop v mých očích svůj sladký pohled", už neviděla hnědé oči, černé licousy nebo opálenou tvář, ale jen čnějící stín, stínový obrys, k němuž, s tou ptačí svěžestí hodně starých lidí stále ještě cvrlikala "podej mi ruku, ať ji mohu něžně tisknout" (Peter Walsh si nemohl pomoci, musel dát té chudince minci, když nastupoval do taxíku), "a jestli to někdo uvidí, co je nám po něm?" ptala se; s pěstí přitisknutou na bok se usmála a strčila šilink do kapsy a všechny ty upřené, tázavé oči jako by se vymazaly a procházející generace – chodník byl plný spěchajících lidí střední vrstvy – mizely jako listí, aby se po nich šlapalo, aby se rozmáčely a nasákly a věčné jaro z nich vytvořilo listovku–

óje dá ne mŕe nát

úú jí neí ja je tá –

"Chudák stará Ženská," řekla Rezia Warren Smithová.

Ubožačka stará! řekla, když čekala, až budou moct přejít.

Co jestli bude v noci pršet? Co kdyby váš otec, nebo někdo, kdo vás znal za lepších časů, náhodou šel kolem a viděl vás, jak tam stojíte na ulici? A kam vůbec chodí spát?

Radostně, téměř zvesela se nezdolná nit zvuku linula do vzduchu jako kouř z komína chalupy, vinoucí se skrze čisté buky a vyrážející v chomáči modrého kouře mezi listím na vrcholku. "A jestli to někdo uvidí, co je nám po něm?"

Jelikož byla tak nešťastná, teď už celé týdny, včítala Rezia význam do věcí, které se děly, a někdy mívala skoro pocit, že musí na ulici někoho zastavit, pokud jí připadá jako dobrý, laskavý člověk, a říct mu "Jsem nešťastná"; a ta stařena zpívající na ulici "a když to někdo uvidí, co je nám po něm?" jí najednou vnukla ujištění, že všechno dobře dopadne. Šli k siru Williamu Bradshawovi; připadlo jí, že má hezké jméno; okamžitě Septima vyléčí. A pak se objevil pivovarský povoz a šedáci měli slámu v ohonech; zahlédla poutače s novinami. Byl to hloupoučký, hloupoučký sen, že je nešťastná.

Tak manželé Warren Smithovi přešli na druhou stranu, a nakonec bylo na nich vůbec něco, co by upoutávalo pozornost, něco, co by dávalo kolemjdoucímu tušit, že tady jde mladík, který v sobě nosí nejskvělejší poselství na světě, a je navíc tím nejšťastnějším člověkem na světě, a tím nejubožejším? Možná šli pomaleji než jiní lidé a v chůzi toho muže bylo cosi váhavého, plouživého, není však nic přirozenějšího u úředníka, který nebyl ve West Endu ve všední den v tuhle dobu už léta, než že se dívá stále na oblohu, na tohle, támhleto a zase ono, jako by Portland Place byl pokojem, kam vkročil v době nepřítomnosti domácích, lustry jsou zabalené proti prachu a správcová, když pozvedne růžek dlouhých rolet a vpustí dovnitř dlouhé paprsky prašného světla na opuštěná, podivně vypadající křesla, vysvětluje návštěvě, jak je to úžasné místo; jak úžasné, ale zároveň, pomyslí si on, když si prohlédne křesla a stoly, jak podivné.

Na pohled mohl být úředník, ale lepšího druhu; nosil totiž hnědé boty; měl jemné ruce; a také profil – hranatý, inteligentní, citlivý profil s velkým nosem; jeho rty ale vůbec nebyly pěkné, nýbrž ochablé; a jeho oči (jak už to s očima bývá) byly prostě oči; světlehnědé, velké; takže vypadal na mezní případ, ani ryba, ani rak; mohl by to dotáhnout na dům v Purley a automobil, nebo dál celý život pronajímat pokoje v zapadlých uličkách; jeden z těch polovzdělaných samouků, jejichž vzdělání pochází z knih vypůjčovaných ve veřejné knihovně a čtených večer po celodenní práci, na radu známých autorů dotazovaných poštou.

Pokud šlo o ostatní zkušenosti, ty soukromé, k nimž se lidé dobírají o samotě, v ložnicích, v kancelářích, když chodí po loukách a ulicích Londýna, ty měl také; odešel z domova jako kluk, kvůli matce; lhala; protože přišel ke svačině po padesáté s nemytýma rukama; protože neviděl žádnou budoucnost pro básníka ve Stroudu; a tak prozradil svůj úmysl jen sestřičce, odešel do Londýna a doma zanechal směšný vzkaz, podobný těm, které psávali skvělí mužové a svět si je přečetl později, kdy už se příběh jejich zápasu stal proslulým.

Londýn spolkl mnoho milionů mladíků jménem Smith; lhostejně přecházel fantastická křestní jména, jako je Septimus, o nichž se rodiče domnívali, že je učiní výjimečnými. Jelikož bydlel kousek od Euston Road, jeho zážitky a ještě další zážitky způsobily třeba to, že se mu do dvou let změnila tvář z růžové oválné v hubenou zachmuřenou, nevraživou. Ale co jiného by o tom všem dokázal říct i ten nejbystřejší z jeho přátel než to, co prohlásí zahradník, když ráno otevře dveře skleníku a najde nový květ na rostlině: rozkvetla; rozkvetl z marnivosti, ctižádosti, idealismu, vášně, osamělosti, odvahy, lenosti, obvyklých semínek, které se všechny pomíchaly (v pokojíku kousek od Euston Road), učinily ho nesmělým a koktavým, vzbudily v něm dychtění po vlastním zdokonalení, nechaly ho zamilovat se do slečny Isabel Poleové, která na škole ve Waterloo Road přednášela o Shakespearovi.

Nepodobá se snad Keatsovi? ptala se; a napadlo ji, jak ho seznámit s Antoniem a Kleopatrou a vším tím ostatním; půjčovala mu knihy; psala mu vzkazy; a vznítla v něm takový oheň, jaký se rozhoří jen jednou za život; oheň bez žáru, jenž blikajícím rudozlatým, nekonečně éterickým a nehmotným plamenem ozařoval slečnu Poleovou, Antonia a Kleopatru a Waterloo Road. Připadala mu krásná, věřil, že je dokonale moudrá; snil o ní, psal jí básně, které bez ohledu na obsah opravovala červeným inkoustem; jednoho letního večera ji uviděl, jak jde v zelených šatech po náměstí. "Rozkvetl," byl by možná prohlásil zahradník, kdyby otevřel ty dveře; tedy kdyby byl vešel kterýkoli večer asi touto dobou a uviděl ho psát; našel ho, jak dopisuje mistrovské dílo ve tři ráno, pak vyběhne ven a rázuje si to po ulicích a navštěvuje kostely a jeden den se postí, další pije, hltá Shakespeara, Darwina, Dějiny civilizace a Bernarda Shawa.

Něco se s ním děje, věděl pan Brewer; pan Brewer, vedoucí úředník ve firmě Sibleys a Arrowsmiths – aukce, odhady a obchod s realitami; něco se s ním děje, říkal si, a protože měl k těm svým mladíkům otcovský vztah a Smithových schopností si velice vážil a prorokoval mu, že za deset patnáct let postoupí do koženého křesla v další místnosti pod oknem ve střeše, s darovacími listinami v šanonech všude kolem, "pokud mu ovšem bude sloužit zdraví", dodával pan Brewer, a v tom se skrývalo nebezpečí – vypadal neduživě; radil mu fotbal, zval ho na večeři a sledoval ho, aby doporučil zvýšení platu, když tu se stalo něco, co postavilo na hlavu mnohý předpoklad pana Brewera, odvedlo mu ty nejschopnější mladíky a nakonec, tak neodbytné a zlovolné byly prsty evropské války, rozbilo sádrový odlitek Ceres, vyrylo díru v záhonech muškátů, a naprosto zničilo nervy kuchařky v domě pana Brewera na Muswell Hill.

Septimus byl jeden z prvních, kdo se nechali dobrovolně odvést. Odjel do Francie, aby zachránil Anglii, která pozůstávala hlavně z Shakespearových her a slečny Isabely Poleové krácející v zelených šatech po náměstí. V zákopech ta změna, kterou si pan Brewer přál, nastala okamžitě: zmužněl; povýšili ho; vzbudil pozornost, dokonce náklonnost svého nadřízeného důstojníka jménem Evans. Připomínali dva psy hrající si na koberečku před krbem: jeden cupuje zmačkaný kus papíru, cení zuby, chňape, občas zatahá starého psa za ucho; ten druhý ospale leží, přivírá oči u ohně, zvedne tlapku, otočí se a dobromyslně zavrčí. Museli být spolu, sdílet svou existenci, bojovat jeden s druhým, hádat se spolu. Ale když Evanse (Rezia, která ho viděla jen jednou, o něm říkala, že je "tichošlápek", hřmotný zrzavý muž, ve společnosti žen nesmělý), když Evanse v Itálii zabili těsně před uzavřením příměří, Septimus nejenže neprojevil žádný cit, ani si neuvědomil, že to je konec jednoho přátelství, ale blahopřál sám sobě, že cítí tak málo a chová se tak rozumně. Válka ho naučila. Bylo to vznešené. Prošel tím vším – přátelstvím, evropskou válkou, smrtí, dosáhl povýšení, ještě mu nebylo třicet, a měl už s jistotou přežít. V tom měl pravdu. Poslední granáty ho minuly. Lhostejně sledoval, jak vybuchují. Když nastal mír, byl už v Miláně, ubytovaný v domě hospodského s dvorkem, s květinami v truhlících, se stolky venku, s dcerami, které vyráběly klobouky. S Lucrezií, tou mladší, se jednou večer zasnoubil, když ho zachvátila panika – že ztratil cit.

Teď, když bylo po všem, příměří podepsáno a mrtví pohřbeni, zažíval, zvláště večer, tyhle náhlé záchvaty strachu. Nic necítil. Když otevřel dveře pokoje, kde seděly italské dívky a vyráběly klobouky, viděl je; slyšel je; škrábaly drátky o korálky na talířcích; ohýbaly ztužené plátno sem a zase tam; stůl byl posetý péry, flitry, hedvábičky, stuhami; nůžky cvakaly o stůl; ale cosi se vytratilo; nic necítil. Nicméně nůžky cvakaly, dívky se smály a to, že vznikaly klobouky, ho chránilo; ujistilo ho, že je v bezpečí; měl útočiště. Ale nemohl tam sedět celou noc. Pak okamžitky probouzení časně ráno. Postel se propadala; on se propadal. Toužil po nůžkách, světle lampy a vznikajících kloboucích! Požádal o ruku Lucrezii, mladší z těch dvou, veselou, lehkomyšlnou, s těmi prstíky umělkyně, které mu ukazovala a říkala: "Je to všechno v nich."

"Na klobouku záleží nejvíc," poučovala ho, když si spolu někam vyšli. Každý klobouk, který kolem nich prošel, zkoumala; a pláště a šaty i to, jak se žena nesla. Nevhodné oblečení, přehnané oblečení odsuzovala, ne důrazně, ale spíš netrpělivými pohyby rukou, jako třeba když malíř zavrhne nějaký zjevně dobře míněný, ale očividně ukradený nápad; a pak velkoryse, ale vždycky s kritickým nadhledem ocenila třeba prodavačku, která se tím svým hadříkem oblékla se vkusem, nebo pochválila, celou duší a s tím nadšeneckým a profesionálním porozuměním, nějakou Francouzku vystupující z vozu v činčile, nádherné róbě a s perlami na krku.

"Krása!" zamumlala a šťouchla do Septima, aby se podíval. Ale on krásu vnímal jen z dálky. Ani chuť (Rezia měla ráda zmrzlinu, čokoládové bonbony, sladkosti) už mu nic neříkala. Odložil šálek na mramorový stůl. Zadíval se na lidi venku; vypadali šťastně, sešli se uprostřed ulice, pokřikovali, smáli se, hádali se kvůli hloupostem. Ale jeho opustila chuť, nic necítil. V čajovně uprostřed stolků a štěbetajících číšníků ho přepadl děsivý strach – nic necítil. Mohl uvažovat; mohl číst, například Danta, docela snadno ("Septime, dej pryč tu knížku," nařídila Rezia a jemně zavřela Peklo), dokázal si spočítat účet; mozek fungoval bezchybně; pak to musí být chyba světa kolem – že nic necítí.

"Angličani jsou tak nemluvní," říkala Rezia. Líbí se jí to, říkala. Vážila si Angličanů a chtěla vidět Londýn a anglické koně a obleky šité na míru a vzpomněla si, že slyšela, jaké jsou tam úžasné obchody, od tety, která se tam vdala a žije v Soho.

Třeba je možné, říkal si Septimus, když pohlížel na Anglii z okna vlaku, jakmile vyjeli z Newhavenu; třeba je možné, že svět jako takový nemá smysl.

V kanceláři ho povýšili na místo se značnou zodpovědností. Byli na něj pyšní; získal válečné kříže. "Odvedl jsi svou povinnost, teď je na nás—" začal pan Brewer, a odmíchl se, jak ho přemohl radostný cit. Našli si s Rezií podnámjem v úžasném domě blízko Tottenham Court Road.

Tam znovu otevřel Shakespeara. Ta chlapecká uchwácenost jazykem – Antonius a Kleopatra – se dočista scvrkla. Jak Shakespeare opovrhoval lidmi – oblékáním, plozením dětí, ubohostí úst a břicha! To nyní objevoval Septimus, ten vzkaz skrytý v kráse slov. Ten tajný signál, který jedna generace předává další pod rouškou čehosi, je opovržení, nenávisť, zoufalství. Totéž u Danta. Aischylos (v překladu) – totéž. Rezia seděla u stolu a zdobila klobouky. Zdobila klobouky pro přítelkyně paní Filmerové; zdobila klobouky hodinu po hodině. Připadá mu bledá, tajemná, jako leknín, utopená, pod vodou, říkal si.

"Angličani jsou tak vážní," říkala, když objímala Septima, svou tvář na jeho.

Láska mezi mužem a ženou Shakespeara odpuzovala. Otázka kopulace mu byla nekonečně odporná. Ale já musím mít děti, říkala Rezia. Byli svoji už pět let.

Šli spolu do Toweru, do Muzea Viktorie a Alberta; stáli v davu, aby viděli, jak král zahájí jednání parlamentu. A pak tu byly obchody – s klobouky, s oděvy, s koženými kabelkami ve výlohách, před kterými stála a zírala. Ale musí mít chlapečka.

Musí mít syna, jako je Septimus, říkala. Ale nikdo nemohl být jako Septimus; tak hodný, tak vážný, tak chytrý. Nemohla by si taky přečíst Shakespeara? Je těžké číst Shakespeara? ptala se.

Člověk nemůže přivádět děti do takového světa. Člověk nemůže násobit utrpení nebo rozmnožovat plémě těchto chlípných živočichů, kteří nemají žádné trvalé city, ale pouhé rozmary a marnivost, kterými se nechají vést tu tam, tu onam.

Díval se, jak stříhá, tvaruje, jako se dívá člověk, jak ptáček poskakuje, míhá se v trávě, aniž se odváží pohnout. Neboť pravdou zůstává (a ať si tomu ona klidně nevěří), že lidské bytosti v sobě nemají ani laskavost, ani víru, ani dobročinnost, jež by přesahovaly vlastní okamžité potěšení. Loví ve smečkách. Jejich smečky prohledávají poušť a mizí s ječením v pustině. Opouštějí padlé. Skrývají se za grimasami. Třeba Brewer ve své kanceláři, s tím navoskovaným knírem, korálovým špendlíkem v kravatě, bílým nákrčníkem a s tím svým věčným rozplýváním – přitom uvnitř jen chlad a studené vlhko –, s těmi jeho muškáty zničenými za války a nervy jeho kuchařky nadranc; nebo Amélie ta a ta, která servíruje šálky čaje přesně o páté – chtívá, potměšilá, jízlivá harpyje; a všichni ti Tomové a Bertíci v těch naškrobených náprsenkách, z kterých kapou pořádné kapky neřesti. Nikdy ho neviděli, jak si je kreslí do skicáku nahé při tom jejich skotačení. Na ulici se kolem něj řítily dodávky; brutalita dorážela z plakátů; muži uvěznění v dole; ženy upálené zaživa; a jednou se znetvořená řada bláznů, které execírovali či vystavovali pro pobavení obyvatelstva (to se hlasitě smálo), kradla a pokyvovala hlavou a šklebila se na něj na Tottenham Court Road, každý z nich napůl omluvně, a přece vítězně, předávali svůj beznadějný žal. A zblázní se snad on sám?

Při svačtině mu Rezia řekla, že dcera paní Filmerové čeká děťátko. Ona přece nemůže zestárnout, a nemít děti! Je jí moc smutno, je moc nešťastná! Plakala poprvé od doby, kdy se vzali. Zdálo se jí, že slyšel vzlykat; slyšel to přesně, zřetelně si toho povšiml; připadlo mu to jako nárazy pístu. Ale necítil nic.

Jeho žena plakala, a on nic necítil; jenom pokaždé, když vzlykla tím hlubokým, neslyšným, beznadějným způsobem, sestoupil o další krok do jámy.

Nakonec s melodramatickým gestem, které nasadil mechanicky a s naprostým vědomím neupřímnosti, nechal hlavu klesnout do dlaní. Vzdal se; teď musí jiní pomoci jemu. Musí se pro někoho poslat. Podvolil se tomu.

Nic ho nedokázalo vyburcovat. Rezia ho uložila do postele. Poslala pro lékaře – doktora Holmese od paní Filmerové. Doktor Holmes ho prohlédl. Vůbec nic mu není, prohlásil. Ta úleva! To je ale hodný člověk, tak dobrý člověk! říkala si Rezia. Když má chuť, vykládal doktor Holmes, zajde si do kabaretu. Nebo si s ženou udělají volno a jdou hrát golf. Septimus by třeba mohl zkusit před spaním dvě tabletky bromu rozpuštěné ve sklenici vody. Tyhle staré domy v Bloomsbury, řekl doktor Holmes a poklepal na zeď, jsou často skrzskrz krásně otáflované, jenže majitelé domů to deštění hloupě překryli tapetami. Zrovna onehdy, když byl na návštěvě u pacienta, sira toho a toho, na Bedford Square–

Takže pro to není žádná omluva; vůbec, ale vůbec nic mu není, krom toho hříchu, za který ho lidská přirozenost odsoudila k smrti; že nic necítí. Bylo mu jedno, když zabili Evanse; to byl ten nejhorší; ale všechny ostatní zločiny také zvedaly hlavu a hrozily prstem a vysmívaly se a pošklebovaly přes kovovou pelest postele v časných ranních hodinách tomu ležícímu tělu, které si uvědomovalo svou degradaci; že se oženil, aniž svou ženu miloval; že jí lhal, svedl ji, zneuctil slečnu Isabel Poleovou, a byl tak prolezlý a poznamenaný neřestí, že ženy se chvěly hrůzou, když ho potkávaly na ulici. Rozsudek lidské přirozenosti nad takovým ubožákem zněl smrt.

Doktor Holmes přišel znovu. Mohutný, růžolící, hezký, cvakl podpatky, podíval se do zrcadla a všechno to rázem smetl – bolesti hlavy, nespavost, obavy, sny – jako příznaky špatných nervů, nic víc, uzavřel. Pokud doktor Holmes zjistí, že má třeba jen o čtvrt kila míň než svých osmdesát, řekne si ženě u snídaně o další talíř ovesné kaše. (Rezia se měla naučit vařit ovesnou kaši.) Zdraví je z větší části záležitost, kterou si můžeme ohlídat, pokračoval. Sledujte nějaký vnější zájem; najděte si konička. Otevřel Shakespeara – Antonia a Kleopatru; odstrčil Shakespeara. Nějakého konička, opakoval doktor Holmes, neboť nevděčí on sám za své vynikající zdraví (a málokdo v Londýně se tak nadře) skutečnosti, že se vždycky dokáže přenést od svých pacientů ke starožitnému nábytku? Paní Warren Smithová má ovšem ve vlasech přehádný hřebínek, jestli to smí říct!

Když ten starý blázen přišel znovu, Septimus už se mu odmítl ukázat. Opravdu? podivil se doktor Holmes a přívětivě se přitom usmíval. Musel skutečně tu okouzující ženušku, paní Smithovou, přátelsky odstrčit, aby kolem ní mohl proniknout do ložnice jejího muže.

"Tak vy jste strachy bez sebe," začal přívětivě a posadil se vedle pacienta. Prý dokonce před manželkou prohlašoval cosi o tom, že se zabije, vždyť je to ještě dívenka, cizinka, ne? Neukazuje jí tím dost prapodivný obrázek o anglických manželech? Nemá snad člověk k manželce jakési povinnosti? Nebylo by lepší něco dělat než se věčně válet v posteli? On má už totiž za sebou čtyřicet let praxe; a Septimus může doktoru Holmesovi věřit – skutečně nic, ale vůbec nic mu není. A až

přijde doktor Holmes příště, doufá, že už pan Smith bude z postele venku a nebude tu okouzlující ženušku, svou manželku, takhle znepokojovat.

Zkrátka měl na krku lidskou přirozenost – to odpudivé zvíře s krvavými nozdrami. Měl na krku Holmese. Pan doktor Holmes sem teď chodil pravidelně každý den. Jak jednou klopýtneš, napsal si Septimus na druhou stranu pohlednice, máš na krku lidskou přirozenost. Máš na krku Holmese. Jediná jejich šance je někam ujet, aniž by se to Holmes dozvěděl; do Itálie – kamkoli, kamkoli, pryč od doktora Holmese.

Ale Rezia ho nechápala. Pan doktor Holmes je přece tak hodný člověk. Septimus mu tolik leží na srdci. Chce jim jenom pomáhat, řekla. Má čtyři malé děti a pozval ji k nim na svačinu, řekla Septimovi.

Takže ho už opustili všichni. Celý svět na něj křičel: Zabij se, zabij se, už kvůli nám! Ale proč by se měl zabít kvůli nim? Jídlo je příjemné; slunce pálí; a zabít se – jak to člověk zařídí? Kuchyňským nožem, ohavně, se záplavou krve – nebo začne vdechovat plyn z trubky? Byl příliš zesláblý; sotva dokázal zvednout ruku. Navíc když nyní byl úplně sám, odsouzený, opuštěný, jako jsou ti, kdo se chystají na smrt, byl v tom jakýsi přepych, osamění naplněné vznešeností; svoboda, kterou lidé se závazky nikdy nepoznají. Holmes samozřejmě zvítězil; zvíře s rudými nozdrami zvítězilo. Ale ani Holmes se nemohl dotknout téhle poslední relikvie bloudící na okraji světa, tohoto vyvrhele, jenž upíral zrak na obydlené kraje a jako vyplavený utopený námořník ležel na pobřeží světa.

Právě v tu chvíli (Rezia odešla nakupovat) došlo k tomu velkému odhalení. Nějaký hlas promluvil zpoza zástěny. To mluví Evans. Mrtví jsou tu s ním.

"Evansi, Evansi!" vykřikl.

Pan Smith mluví nahlas sám se sebou, křikla služka Agnes na paní Filmerovou v kuchyni. "Evansi, Evansi!" říkal, když tam přinesla podnos. Poskočila úlekem, řekla. Hnala se zpátky dolů.

A Rezia se vrátila, s květinami, přešla přes pokoj a dala růže do vázy, na kterou zazářilo slunce a odlesk se smál a tančil po místnosti.

Musela koupit ty růže, vysvětlovala Rezia, od nějakého chudáka na ulici. Ale byly už skoro mrtvé, řekla, když je rovnala do vázy.

Takže tam venku je nějaký muž; nejspíš Evans; a ty růže, o kterých Rezia řekla, že jsou už napůl mrtvé, natrhal na polích Řecku. "Dorozumívání je zdraví; dorozumívání je štěstí, dorozumívání—" mumlal.

"Co to říkáš, Septime?" zeptala se Rezia, vytřeštěná hrůzou, protože mluvil sám se sebou.

Spěšně poslala Agnes pro doktora Holmese. Její manžel, vzkazovala, se zbláznil. Sotva ji poznává.

"Ty zvíře! Ty zvíře!" vykřikl Septimus, když uviděl lidskou přirozenost, tedy doktora Holmese, vcházet do pokoje.

"Copak, copak to vyvádíme?" začal doktor Holmes tím nejpřívětivějším tónem na světě. "Mluvíme nesmysly, abychom polekali tu ženušku?" Ale chystal se mu dát něco na spaní. A pokud jsou bohatí,

Řekl doktor Holmes a ironicky se rozhlédl po pokoji, tak jen ať určitě jdou k nóbl doktorům do Harley Street; pokud nemají k němu důvěru, řekl doktor Holmes a najednou už nevypadal tak přívětivě.

Bylo přesně dvanáct hodin; dvanáct podle Big Benu, jehož úder se nesl nad severní částí Londýna; splynul s údery jiných hodin, tenkým éterickým způsobem se smísil s mraky a chomáčky kouře a dozněl mezi racky – odbilo dvanáct, když Clarissa Dallowayová položila své zelené šaty na postel a Warren Smithovi kráčeli po Harley Street. Na dvanáctou byli objednáni. To je nejspíš dům sira Williama Bradshawa, tam, co stojí to šedé auto. (Olověné kruhy se rozplývaly ve vzduchu.)

A taky že bylo – to šedé auto sira Williama Bradshawa; nízké, silné, šedé, s nenápadnými propletenými iniciálami na dvířkách, jako by s tím pompa heraldiky nějak nešla dohromady, tento člověk je přízračný dobrodinec, kněz vědy; a jelikož auto je šedé, tak uvnitř, aby se hodily k jeho střízlivé dokonalosti, se povalovaly šedé kožešiny a stříbrošedé plédy, aby lady nemrzla, když na něj musela čekat. Neboť sir William jezdil i sto kilometrů či dál mimo Londýn navštívit bohaté postižené, kteří si mohli dovolit ten vysoký poplatek, jež si sir William velice případně za své rady účtoval. Lady zatím čekala s plédy na kolenou hodinku či déle, pohodlně se opřela zády, někdy přemýšlela o pacientovi, někdy, omluvitelně, o té stěně ze zlata, která minutu po minutě rostla, zatímco ona čekala; stěně ze zlata, která rostla mezi nimi a všemi těmi přesuny a úzkostmi (nesla je statečně; taky se museli všelijak protloukat), až měla pocit, že se octla na klidné hladině oceánu, kde vanou jen větry provoněné kořením; vážená, obdivovaná, objekt zájmu, nebylo snad přání, které by se jí nesplnilo, třebaže jí mrzelo, jak zbytněla; slavnostní večeře každý čtvrtek pro manželovy kolegy; občas zahájení nějakého dobročinného bazaru; setkání s královskou rodinou; avšak bohužel příliš málo času s manželem, jehož pracovní vyčerpání rostlo a rostlo; syn na elitní škole v Etonu si vede dobře; byla by ráda měla také dceru; avšak má spousty zájmů; postavení dětí; rehabilitace epileptiků a fotografování, takže pokud se cestou naskytla budova kostela, nebo dokonce chátrající kostel, podplatila kostelníka, ten jí půjčil klíče a ona pořídila fotografie téměř k nerozeznání od práce profesionálů, zatímco čekala.

Sir William už také nebyl žádný mladík. Pracoval pilně; svého postavení dosáhl jen díky svým schopnostem (byl synem obchodníka); miloval své povolání; na slavnostech se uplatňoval jako výrazná osobnost a dobře mluvil – což všechno mu tou dobou, kdy získal šlechtický titul, dodalo ztěžklé, unavené vzezření (proud pacientů neustával, zodpovědnost i výsady jeho povolání byly tak náročné), kterážto únava spolu s šedými vlasy ještě umocňovaly mimořádnou skvělost jeho osoby a propůjčovaly mu pověst (jež v jeho léčbě nervových případů měla maximální důležitost) nejen bleskové dovednosti a téměř neomylné přesnosti diagnózy, ale také účasti, taktu, pochopení lidské duše. Viděl to v okamžiku, kdy vešli do místnosti (jmenovali se Warren Smithovi); byl si jistý hned, jak toho muže uviděl; šlo o nesmírně vážný případ. O případ naprostého zhroucení – naprostého fyzického a nervového zhroucení, se všemi příznaky pokročilého stavu, jak zjistil ve dvou třech minutách (na růžovou kartičku si zapisoval odpovědi na otázky, diskrétně si mumlal).

Jak dlouho ho léčí doktor Holmes?

Šest týdnů.

Přede-psal mu trochu bromu? Říkal, že mu vůbec nic není? Ano, ano. (Tihle-ti praktič-tí léka-ři! povzdech-l si sir William. Polovina veškeré jeho práce spočívá-vá v napravován-í jejich chyb. Někte-ré už se dokonce napravit nedaly.)

"Vy jste se vyznamenal ve válce?"

Pacient tázavě zopakoval "ve válce".

Přisuzuje význam slovům symbolického druhu. Vážný symptom, který je třeba zaznamenat na kartičku.

"Ve válce?" ptal se pacient. V evropské válce – v tom mumraji školáků se střelným prachem? Tam že se vyznamenal? Už si nevzpomíná. Ve válce samé neuspěl.

"Ano, velice se vyznamenal," ujistila doktora Rezia; "povýšili ho."

"A v kanceláři o vás mají to nejlepší mínění?" zamumlal sir William, když přelétl očima velkodušně napsaný dopis od pana Brewera. "Takže nemáte žádnou starost, žádné finanční nesnáze, nic takového?"

Spáchal otřesný zločin a lidská přirozenost ho odsoudila k smrti.

"Spáchal jsem – dopustil jsem se," začal, "dopustil jsem se zločinu–"

"Neudělal vůbec nic špatného," ujistila Rezia lékaře. Mohl by, prosím, pan Smith chvíli počkat, požádal ho sir William, on si vedle promluví s paní Smithovou. Její manžel je moc vážně nemocný, oznámil jí sir William. Nevyhrožoval, že se zabije?

To ano, vykřikla. Ale nemyslel to vážně, dodala. Jistěže ne. Je to pouze otázka odpočinku, řekl sir William, odpočívát, odpočívát, odpočívát; dlouhý pobyt na lůžku. Zná jedno místo na venkově, rozkošné sanatorium, kde by se o jejího manžela skvěle postarali. Musel by pryč od ní? ptala se. Bohužel, to ano; naši nejbližší nám nejsou k ničemu, když jsme nemocní. Ale není přece šílený, nebo ano? Sir William odpověděl, že slovo "šílenství" nepoužívá; říká tomu "ztráta schopnosti zůstat nad věcí". Ale její manžel nemá doktory rád. Nejspíš tam odmítne jít. Stručně a laskavě jí sir William vysvětlil stav toho případu. Vyhrožoval, že se zabije. Není jiná možnost. Vztahuje se na to zákon. Poleží si v posteli v nádherném domě na venkově. Sestry tam jsou úžasné. Sir William ho bude jednou týdně navštěvovat. Pokud tedy paní Smithová už opravdu nemá další otázky – nikdy na své pacienty nespěchá –, vrátí se k jejímu manželovi. Už neměla další otázky – tedy ne na sira Williama.

Tak se vrátili k tomu nejvýše postavenému z lidstva; zločinci, který stál tváří v tvář svým soudcům; oběti vystavené na výšinách; uprchlíkovi; utopenému námořníkovi; básníkovi nesmrtelné ódy; Pánovi, který přešel od života k smrti; k Septimu Smithovi, jenž seděl v křesle pod střešním oknem a zíral na lady Bradshawovou v nádherné róbě a mumlal si poselství o kráse.

"Trochu jsme si popovídali," řekl sir William.

"Říká, že jsi moc, moc nemocný," vykřikla Rezia.

"Dohodli jsme se, že byste měl jet do sanatoria," řekl sir William.

"Do jednoho z těch Holmesových?" posměšně se zeptal Septimus.

Ten chlapík působí nechutně. Neboť sir William, jehož otec byl obchodník, měl v sobě přirozenou úctu k vychování a oblékání, kterou ošumělost dráždila; a krom toho ještě podstatněji v siru Williamovi, který nikdy neměl čas na čtení, vězela hluboko zasutá předpojatost vůči vzdělaným lidem, kteří k němu přicházeli a naráželi na to, že doktoři, jejichž povolání se potýká s neustálým náparem na ty nejvyšší schopnosti, nepatří mezi vzdělance.

"Do jednoho z mých sanatorií, pane Warrene Smithi," řekl, "kde vás naučíme odpočívat."

A ještě jedna věc.

Věděl zcela jistě, že dokud se pan Warren Smith těšil zdraví, byl to ten poslední člověk, který by děsil vlastní ženu. Ale on vyhrožoval, že se zabije.

"Všichni zažíváme chvíle deprese," řekl sir William.

Jakmile člověk padne, opakoval si pro sebe Septimus, vrhne se na něj lidská přirozenost. Vrhnu se na vás Holmes a Bradshaw. Pročesávají poušť. S pokřikem se hrnou do divočiny. Použijí kolo a palečnici k mučení. Lidská přirozenost je nelítostná.

"Jedná někdy impulsivně?" zeptal se sir William s tužkou na růžové kartičce.

"To se nikoho jiného netýká," odpověděl Septimus.

"Nikdo nežije jen sám pro sebe," opáčil sir William a pohledem zavadil o fotografii své ženy v těch úchvatných šatech.

"A vy máte před sebou skvělou kariéru," pokračoval sir William. Na stole ležel dopis od pana Brewera. "Výjimečně skvělou kariéru."

Co kdyby se doznal? Kdyby byl sdílný? Nechali by ho pak na pokoji, Holmes a Bradshaw?

"Já – já –" začal koktat Septimus.

Ale jaký to byl zločin? Nemohl si vzpomenout.

"Ano?" pobízel ho sir William. (Čas ho už tlačil.)

Láska, stromy, v tom žádný zločin není – co to bylo za poselství?

Nemohl si vzpomenout.

"Já – já –" vykoktal Septimus.

"Snažte se o sobě přemýšlet co nejméně," poradil mu laskavě sir William. Tenhle člověk opravdu nemůže zůstat na svobodě.

Chtějí se ho ještě na něco zeptat? Sir William všechno zařídí (slíbil polohlasem Rezii) a mezi pátou a šestou odpoledne jí dá vědět.

"Spolehněte se ve všem na mě," řekl a propustil je.

Ještě nikdy, nikdy v životě Rezia takhle netrpěla! Požádala o pomoc, a byla zrazena! Zradil je! Sir William Bradshaw není dobrý člověk.

"Jen provoz toho auta ho musí stát majlant," řekl Septimus, když vyšli na ulici.

Tiskla se k jeho paži. Opustili je.

Ale co víc chtěla?

Svým pacientům dával tři čtvrti hodiny; a pokud v téhle náročné vědě, která zachází – s čím vlastně? – s nervovou soustavou, s lidským mozkiem, ztratí doktor schopnost zůstat nad věcí, pak jako doktor selže. Musíme být zdraví; zdraví je důležité; takže když k vám přijde člověk a řekne, že je Kristus (což je běžný přelud) a že přináší poselství, což většinou přináší, a vyhrožuje, že se zabije, což často činí, musíte zůstat nad věcí; nařídíte klid na lůžku; klid v samotě; ticho a odpočinek; odpočinek bez přátel, bez knih, bez poselství; půlroční klid; až člověk, který sem přišel s váhou necelých padesát kilo, odchází a váží pětasedmdesát.

Schopnost, božská schopnost zůstat nad věcí, bohyně sira Williama, již získal, když chodil po nemocnicích, lovil lososy, v Harley Street zplodil jednoho syna s lady Bradshawovou, která sama chytala lososy a fotografovala tak, že byste skoro soudili, že to dělal profesionál. Zůstával-li nad věcí, prospíval sir William nejen sobě, ale také Anglii, zavíral její šílence, zakazoval porody, trestal zoufalství, těm, kdo nebyli duševně zdraví, znemožňoval, aby své názory šířili, až oni také sdíleli s ním jeho schopnost zůstat nad věcí – tedy jeho, pokud to byli muži, pokud ženy, pak její, lady Bradshawové (ona vyšívala, pletla, čtyři večery ze sedmi trávil doma se synem), a pak nejenže si ho kolegové vážili, podřízení se ho obávali, ale přátelé a příbuzní jeho pacientů k němu cítili hlubokou vděčnost za to, že trval na svém, aby tihle proročtí Kristové a Kristusy, kteří předpovídali konec světa nebo příchod Boha, pili mléko na lůžku, jak jim sir William nařídil; sir William se svou třicetiletou zkušeností s takovými případy a svým neomylným instinktem rozlišit: tohle je šílenství, tohle rozum; vlastně se svou schopností zůstat nad věcí.

Ovšem tato schopnost má sestru, méně úsměvnou, hrozivější Bohyni, která i v tomto okamžiku – ať už je to v horku a písku Indie, blátě a bažinách Afriky nebo na periferii Londýna, zkrátka všude, kde podnebí či ďábel pokoušejí lidi, aby odpadli od té pravé víry, jež je ta její – rozbíjí svatostánky, tříští idoly a na jejich místo staví vlastní přísný pohled. Jmenuje se Konverze a krmí se vůlí těch slabých, ráda působí, ráda vnucuje, zbožňuje své rysy odrážející se na tváři obyvatelstva. Stojí a káže z dřevěného truhlíku v Hyde Parku; halí se do bílého a kajicnický převlečená za bratrskou lásku kráčí továrnami a parlamenty; nabízí pomoc, ale touží po moci; hrubě smetá z cesty ty kverulanty a nespokojence; žehná těm, kdo vzhlednou a poddajně z jejich očí přijímají odlesk vlastního světla. Tahle dáma taky (domyslela si Rezia Warren Smithová) dlí v srdci sira Williama, třebaže skryta, jak většinou bývá, pod nějakým pravděpodobným převlekem; pod nějakým uctívaným jménem: jako láska, povinnost, sebeobětování. A jak pracoval – jak dřel, aby sehnal potřebné finance, prosadil reformy, zakládal instituce! Avšak Konverze, zhýčkaná Bohyně, má raději krev než cihly a hoduje vybraně na lidské vůli. Například lady Bradshawová. Před patnácti lety se podrobila. Nebylo to nic, co by se dalo přesně pojmenovat; nedošlo k žádné scéně, nic se nezhroutilo; pouze pomalé propadání

její nasáklé vůle do jeho. Se sladkým úsměvem, rychle se podvolila; večeře v Harley Street o osmi či devíti chodech, pro deset patnáct hostů z jeho kruhů, to byla hladká záležitost na úrovni. Jenom jak večer postupoval, nějaká mírná nuda nebo třeba pocit rozpaků, nervózní cuknutí, hledání slova či zájímání a zmatek naznačovaly to, čemu bylo bolestné uvěřit – že ta ubohá lady lže. Kdysi, už je to dávno, volně chytala lososy; nyní, v horlivé snaze ukojit touhu, která svítila v oku jejího muže, touhu po ovládnutí, po moci, se stáhla, zmáčkla, umenšila, zkrátila, stáhla se zpět a jen opatrně přihlížela; takže aniž věděli, co přesně znepríjemnilo ten večer a způsobilo ten tlak na temeni hlavy (což se docela dobře dá přičíst na vrub profesnímu hovorů nebo únavě slavného doktora, jehož Život, řekla lady Bradshawová, "nepatří jemu, nýbrž jeho pacientům"), nepříjemný byl; takže se jeho hosté, když odbilo deset, radostně nadechli vzduchu venku na Harley Street, kterážto úleva byla ovšem odepřena jeho pacientům.

Tam v tom šedém pokoji s obrazy na stěnách pod střešním oknem z mléčného skla, se dozvídali rozsah svých prohřešků; schouleni v křeslech sledovali, jak on kvůli nim provádí podivné cvičení s pažemi, kterými vyrážel a opět je rychle stahoval na boky, aby dokázal (pokud byl pacient svéhlavý), že sir William ovládá své činy, zatímco pacient ne. Někteří slaboši se zhroutili; vzlykali a podvolili se; jiní, prodchnuti bůhvíjakým nezkroutným šílenstvím, do očí nadávali siru Williamovi a říkali o něm, že je zatracený podvodník; zpochybňovali, to ještě bezbožněji, Život sám. Proč žít? ptali se. Sir William jim odpověděl, že Život je pěkný. Rozhodně pro lady Bradshawovou ozdobenou těmi pštosími péry a visící nad krbovou římsou, a pokud jde o jeho příjem, dvanáct tisíc ročně to jistě bude. Ale k nám, bránili se, Život není takhle štědrý. To připustil. Chybí jim schopnost zůstat nad věcí. A nakonec možná že žádný Bůh není? Pokrčil rameny. Zkrátka řečeno žít, nebo nežít, to je naše vlastní záležitost, ne? Ale v tom se mýlili. Sir William má přítele v sanatoriu v Surrey, kde učí to, o čem sir William připouští, že je obtížné umění, totiž schopnost zůstat nad věcí. Navíc je tu přece rodina, čest, odvaha – a skvělá kariéra. Všechno tohle mělo v siru Williamovi rozhodného zastávce. Pokud tohle nestačí, musí se spolehnout na policii a dobro společnosti, které, jak poznamenal velice tiše, se vynasnaží, tam v Surrey, aby tyhle asociální impulsy způsobované nedostatkem dobré krve spíše než čím jiným, zůstaly po kontrole. A tu se z úkrytu vykradla a zaujala své místo na trůnu ta Bohyně, jejíž choutkou je zničit odpor, nesmazatelně vrýt svůj obraz do svatostánků jiných. Nazí, bezbranní, vyčerpaní, nemilovaní dostávali otisk vůle sira Williama. Útočil, požíral. Zavíral lidi. Právě pro toto spojení rozhodnosti a lidskosti si sir William získával takovou oblibu u příbuzných obětí.

Avšak když šla Rezia Warren Smithová po Harley Street, křičela, že toho muže nemá ráda.

Mezitím hodiny v Harley Street kouskovaly a odkrajovaly, dělily a dále dělily ten červnový den, radily poddajnost, podporovaly autoritu a sborem zdůrazňovaly nekonečné výhody schopnosti zůstat nad věcí, až se ta mohylka času natolik zmenšila, že reklamní hodiny nad jedním obchodem na Oxford Street bodře a bratrsky oznamovaly, jako by bylo potěšením firmy Rigby a Lowndes poskytovat zdarma informaci, že je půl druhé.

Z pohledu zdola se zdálo, jako by každé písmeno jejich jmen představovalo jednu z hodin; člověk byl podvědomě vděčný firmě Rigby a Lowndes, že mu poskytuje čas odsouhlasený v Greenwichi; a tato vděčnost (tak uvažoval Hugh Whitbread, když se poflakoval před výkladní skříní obchodu) později přirozeně vyústila v to, že jste si koupili ponožky či boty právě u Rigbyho a Lowndese. Tak uvažoval. Byl to jeho zvyk. Nenořil se do hloubky. Pouze se otíral o povrch; mrtvé jazyky, ty živé, Život v Cařihradu, Paříži, Římě; jízda na koni, sportovní střelba, tenis, to bylo kdysi. Zlomyslníci dospěli k názoru, že nyní, oděn do hedvábných punčoch a kalhot ke kolenům, cosi hlídá v Buckinghamském

paláci, co, to nikdo nevěděl. Ovšem dělal to nesmírně schopně. Plavil se na smetánce anglické společnosti už jednapadesát let. Poznal ministerské předsedy. Jeho oddanost prý byla hluboká. A ačkoli je pravda, že se neúčastnil žádného z velkých hnutí doby, ani nezastával důležitý úřad, jednu či dvě skromné reformy mu lze přičíst k dobru; vylepšení veřejných krytů bylo jednou z nich, ochrana sov v Norfolku tou druhou; služby měly důvod být mu vděčné; a jeho jméno na konci dopisů v Timesech, žádající o finanční příspěví, apelující na veřejnost, aby chránila a neničila parky, nepohazovala volně odpadky, omezila kouření a vymýtila nemorálnost tamtéž, vzbuzovala respekt.

Také působil velkolepým dojmem, když se na chvíli zastavil (jak dozněl úder půl jedné), aby se kriticky a autoritativně podíval na ponožky a boty; bez chybičky, rozložitý, jako by shlížel na svět z jisté skvělosti a oblékal se podle toho; ovšem zároveň si uvědomoval závazky spočívající ve velikosti, zámožnosti a zdraví a pantičkářsky dbal, dokonce i tehdy, kdy to nebylo naprosto nutné, na drobné zdvořilůstky, staromódní ceremonie, jež jeho způsobům dodávaly kvalitu, cosi hodného nápodoby, cosi, podle čeho jste si ho mohli pamatovat, neboť on například nikdy nepoobědvá s lady Brutonovou, kterou zná už dvacet let, aniž jí nepodá v natažené ruce kyticí karafiátů a neoptá se slečny Brushové, sekretářky lady Brutonové, jak se má její bratr v jižní Africe, což z nějakého důvodu slečna Brushová, jakkoli má nedostatky ve všech oblastech ženského půvabu, nesnáší natolik, že řekne "Děkuji vám, daří se mu v jižní Africe dobře", zatímco se mu už šest let nedaří dobře v Portsmouthu.

Lady Brutonová měla osobně raději Richarda Dallowaye, který dorazil v tomtéž okamžiku. Vlastně se potkali ve dveřích.

Lady Brutonová samozřejmě dávala přednost Richardu Dallowayovi. Byl stvořen z mnohem jemnějšího materiálu. Ovšem zároveň nikomu nedovolila, aby jejího drahého Hughu kritizoval. Nikdy nezapomněla, jak laskavě se zachoval – byl opravdu pozoruhodně laskavý – už zapomněla, při jaké příležitosti to přesně bylo. Ale zachoval se – pozoruhodně laskavě. V každém případě rozdíl mezi jedním mužem a druhým není zase tak propastný. Nikdy nechápala smysl toho, když se lidé rozcupují, jako to dělala Clarissa Dallowayová – rozcupovala je a pak je zase slepila dohromady; a když je člověku dvaasedesát, tak už vůbec ne. Karafiáty od Hughu převzala s tím svým odměřeným neradostným úsměvem. Nikdo jiný už nepřijde, oznámila. Pozvala je pod falešnou záminkou, aby jí pomohli z obtížné situace–

"Ale nejdřív se najezme," navrhla.

A tak neslyšně a skvostně začaly procházet sem a tam lítačkami služby v zástěrkách a s bílými čepečky sloužící ne z nutnosti, ale jako adeptky tajemství či ohromného klamu provozovaného hostitelkami v Mayfairu od půl druhé do dvou, kdy se mávnutím ruky zastaví společenský hovor a místo toho vzniká tato hluboká iluze o jídle – že se za něj neplatí; a pak se stůl dobrovolně zaplní sklem a stříbrem, podložkami, talířky s červeným ovocem; tresku maskuje povlak z hnědé smetanové omáčky; kousky kuřat plavou v mísách; hoří barevný, neobvyklý oheň; a u vína a kávy (za které se neplatí) se přemítavým očím zjevují radostné pohledy; mírně spekulativní oči; oči, kterým se život jeví jako hudba, záhadný; oči nyní naladěné pozorovat bodře krásu rudých karafiátů, které lady Brutonová (jejíž pohyby byly vždycky odměřené) položila vedle svého talíře, takže Hugh Whitbread zažívající pocit smíru s celým světem a zároveň si naprosto jistý svým postavením, poznamenal a položil přitom vidličku: "Vypadaly by kouzelně na pozadí vašich krajk."

Slečna Brushová tuhle familiérnost silně nesnášela. Považovala ho za plebejce. Lady Brutonová se musela zasmát.

Lady Brutonová pozvedla karafiáty a držela je poněkud škrobeně, dost podobně jako generál na obraze za ní držel v ruce svitek; nezměnila výraz, jako v transu. Jak to je, ona je generálova pravnučka nebo prapравnučka? ptal se v duchu Richard Dalloway. Sir Roderick, sir Miles, sir Talbot – tak je to. Bylo pozoruhodné, jak se v té rodině podoba přenáší po ženách. Ona sama měla být generálkou dragounů. A Richard by s radostí pod ní sloužil; choval k ní tu největší úctu; pěstoval romantické mínění o dobře situovaných ženách šlechtického původu a svým dobrosrdečným způsobem by byl rád přivedl k ní nějaké své známé mladé horké hlavy, aby s ní poobědvaly; jako by se její typ dal vypěstovat z nadšenců pijících čaj! Znal její kraj. Znal její lidi. Kdesi tam byla nějaká popínavka, pod kterou kdysi seděl buď Lovelace nebo Herrick – ona sama nikdy nepřečetla básničku, ale takhle se to tradovalo. Raději by měla počkat, než jim předloží problém, který ji sužuje (jestli má apelovat na veřejnost; a pokud ano, tak jak na to jít a tak dále), raději počká, až vypijí kávu, říkala si lady Brutonová, a tak položila karafiáty vedle svého talíře.

"Jak se má Clarissa?" zeptala se zničehonic.

Clarissa vždycky tvrdila, že ji lady Brutonová nemá ráda. A o lady Brutonové se skutečně říkalo, že má raději politiku než lidi; že mluví jako muž; že měla prsty v nějaké velmi známé intrice v osmdesátých letech, která se teď začala vynořovat v memoárech. A v jejím salonu rozhodně byl výklenek a v tom výklenku stůl a na stole fotografie již zesnulého generála sira Talbota Moora, který tam napsal (jednoho večera v osmdesátých letech) za přítomnosti lady Brutonové, s jejím vědomím a možná na její radu, telegram nařizující britským vojákům postup vpřed při jedné historické příležitosti. (Uchovávala to pero a vyprávěla tu historku.) Takže když tím svým nenuceným způsobem pronesla "Jak se má Clarissa?", manželé jen s obtížemi přesvědčovali manželky – a vlastně, jakkoli oddaní jí byli, měli potají vlastní pochyby – o tom, že se zajímá o ženy, které ovšem často manželům překážejí, nedovolují jim přijímat místa v zahraničí a musejí být vyváženy k moři uprostřed zasedacího období, aby se zotavily z chřipky. Nicméně její dotaz "Jak se má Clarissa?" ženy chápaly jako neomylný signál toho, kdo to míní dobře, téměř tiché společnice, jejíž výroky (možná půl tuctu za celý život) naznačovaly uznání jakéhosi ženského spřízněnictví, jež zůstávalo pod povrchem těch maskulinních obědů a zvláštním poutem spojovalo lady Brutonovou a paní Dallowayovou, které se málokdy setkávaly, a pokud se setkaly, vyzařovaly lhostejnost, a dokonce nevraživost.

"Dnes ráno jsem potkal Clarissu v parku," ozval se Hugh Whitbread a zalovil v míse s kuřetem, dychtivý dopřát si tuhle poctu, neboť jemu stačilo jen přijet do Londýna a setkal se se všemi najednou; ale je chamtivý, jeden z nejchamtivějších mužů, které kdy poznala, pomyslela si Milly Brushová, která vždy sledovala muže s nechvějnou přímostí a byla schopna věčně trvajících oddanosti, zvláště k osobám stejného pohlaví, neboť byla sukovitá, drsná, hranatá a naprosto postrádala jakékoli ženské kouzlo.

"Víte, kdo je v Londýně?" náhle si vzpomněla lady Brutonová. "Náš starý přítel Peter Walsh."

Všichni se usmáli. Peter Walsh! A pan Dalloway je opravdu rád, pomyslela si Milly Brushová, a pan Whitbread myslí jen na to kuře.

Peter Walsh! Všichni tři, lady Brutonová, Hugh Whitbread i Richard Dalloway, si pamatovali totéž – jak vášnivě zamilovaný byl Peter Walsh; jak byl odmítnut; odjel do Indie; špatně skončil; všechno zkazil; a Richard Dalloway má toho starého kamaráda opravdu moc rád. Milly Brushová to viděla; viděla hloubku v jeho hnědých očích; viděla, jak zaváhal; uvažoval; což ji zaujalo, jako ji pan Dalloway vždycky zaujal, protože co si asi myslí, napadlo ji, o Peteru Walshovi?

Že Peter Walsh miloval Clarissu; že se hned po obědě vrátí za Clarissou; že jí řekne, a to výslovně, že ji miluje. Ano, to jí řekne.

Milly Brushová se kdysi málem zamilovala do těchhle chviliek mlčení; a na pana Dallowaye je vždycky spolehnutí; takový džentlmen. Teď, když jí bylo čtyřicet, stačilo, aby lady Brutonová jen kývla nebo trochu cukla hlavou, a Milly Brushová pochopila signál, byť byla hluboko pohroužena do podobných úvah rezervovaného ducha, nezkažené duše, kterou život nemohl obalamutit, protože život jí nedopřál ani tu nejmenší ozdůbku; ani vlnku, úsměv, ret, tvář, nos; zhola nic; stačilo tedy, aby lady Brutonová kývla, a ona šla říct Perkinsovi, aby urychlil podávání kávy.

"Ano; Peter Walsh se vrátil," řekla lady Brutonová. Všem jim to mírně zalichotilo. Vrátil se, zdeptaný, neúspěšný, na jejich bezpečné břehy. Ale pomoci mu je vyloučené, uvažovali; má jakousi vadu charakteru. Hugh Whitbread řekl, že by se samozřejmě dalo zmínit jeho jméno Tomu a Tomu. Vzápětí se zachmuřil, protože pomyslel na ty dopisy, které bude psát vedoucím vládních kancelářích o "svém starém příteli Peteru Walshovi" a tak dále. A stejně to nepovede k ničemu – k ničemu trvalému, kvůli té jeho povaze.

"Zase má malér s nějakou ženou," pokračovala lady Brutonová. Všichni si domysleli, že právě tohle je za tím.

"Všechno se to ovšem dozvíme," oznámila lady Brutonová, která už by se byla ráda tohoto tématu zbavila, "od Petera osobně."

(Podávání kávy skutečně někde uvízlo.)

"A adresa?" polohlasem se zeptal Hugh Whitbread; a okamžitě se rozvlnil ten šedý příliv služeb, který plynul kolem lady Brutonové den po dni, sbíral, přerušoval a zahaloval ji do jemného tkaniva, které tlumilo otřesy, zmírňovalo vyrušení a prostíralo se po domě v Brook Street jemnou sítí, v níž se zachycovaly věci a byly vyzvedány s přesností a okamžitě šedovlasým Perkinsem, který sloužil u lady Brutonové celých třicet let a nyní napsal adresu, podal ji panu Whitbreadovi, který vytáhl zápisník, pozdvihl obočí, a když ji vložil mezi veledůležité dokumenty, navrhl, že požádá Evelyn, aby ho pozvala na oběd.

(S podáváním kávy se čekalo, až pan Whitbread dojí.)

Hugh si se vším dává na čas, pomyslela si lady Brutonová. Tloustne, povšimla si. Richard se stále udržuje v nejlepší kondici. Začínala ztrácet trpělivost, celá její bytost se rozhodně, nepopíratelně začala soustřeďovat, a tudíž panovačně musela odsunout všechny tyhle zbytné směšnosti (Peter Walsh a jeho aférky), na téma, které zaujalo její pozornost, a nejen její pozornost, ale i to vlákno, jež bylo jádrem její duše, ten základ jejího já, bez něhož by Millicent Brutonová nebyla Millicent Brutonovou; ten projekt vývozu mladých lidí obou pohlaví z vážených rodin do Kanady, kde by se usadili se slušnou vyhlídkou, že se jim povede dobře. Přeháněla. Možná ztratila smysl pro to, co je a co není důležité. Pro jiné lidi nebyla emigrace tím zřejmým nápravným prostředkem, tím skvělým

počátkem. Pro ně (Hughu nebo Richarda, dokonce ani pro oddanou slečnu Brushovou) nebyla osvoboditelkou uvězněného egoismu, který silná, vojensky myslící žena, dobře živená, z dobré rodiny, žena přímých impulsů, rovných citů a malé schopnosti introspekce (velkorysá a jednoduchá – proč nemohou být všichni velkorysí a jednodušší? ptala se), cítí, jak se v ní rozmáhá, jakmile uplyne mládí, a musí se vrhnout na nějaký objekt – může to být Emigrace, může to být Emancipace; ale cokoli to je, tento objekt, k němuž se denně upíná její duše, se nevyhnutelně stává průhledným, zářivým, napůl zrcadlem, napůl drahokamem; tu pečlivě skrývaným, aby jej snad lidé nezačali zesměšňovat; tu pyšně vystavovaným na odiv. Zkrátka Emigrace se stala z větší části lady Brutonovou.

Ale musí napsat dopisy. A jeden dopis do Timesů, jak říkávala slečně Brushové, jí stojí víc času než zorganizovat expedici do jižní Afriky (což udělala za války). Po dopoledním boji spočívajícím v tom, že dopis začala, roztrhala, začala znovu, cítila vždycky zbytečnost svého ženství víc než při jakékoli jiné příležitosti, a vděčně se vrátila k myšlence na Hughu Whitbreada, který ovládal – o tom nikdo nemohl pochybovat – umění psát dopisy do Timesů.

Bytost tak odlišně utvářená od její, s takovými vyjadřovacími schopnostmi; dovede postavit věci tak, jak to mají redaktoři rádi; má ovšem vášně, které nelze nazvat prostou chtivostí. Lady Brutonová často vyčkávala s úsudkem o mužích v úctě před tím tajemným souzněním, s nímž se oni, ale žádná žena, stavěli k zákonům všehomíra; uměli se vyjadřovat; věděli, o čem se mluví; takže pokud jí Richard radil a Hugh za ni psal, byla si jistá, že má tak nějak pravdu. Dopřála tedy Hughovi to soufflé; ptala se, jak se daří chudince Evelyn; vyčkala, dokud nezačali kouřit, a potom řekla:

"Milly, přinesla bys ty papíry?"

A slečna Brushová se vzdálila a opět vrátila; položila papíry na stůl; a Hugh vytáhl plnicí pero; své stříbrné plnicí pero, které mu slouží už dvacet let, řekl a odšrouboval uzávěr. Bylo dosud v naprostém pořádku; ukázal je výrobcům; prohlásili ovšem, že není důvod, proč by se kdy mělo opotřebovat; což je tak nějak Hughovi ke cti a ke cti citů, jež jeho pero vyjadřuje (pocítil Richard Dalloway), když Hugh začal pečlivě psát velká písmena obkroužená na okraji, a tím zázračně proměňoval motanice lady Brutonové v rozumné věty, v gramatické struktury, které, jak pociťovala lady Brutonová, když sledovala tu úžasnou proměnu, musí respektovat i takový redaktor Timesů. Hugh si dával na čas. Hugh byl urputný. Richard říkal, že člověk musí riskovat. Hugh navrhl různé úpravy v úctě k citům lidí, které, jak vyjádřil poněkud zoztra, když se Richard zasmál, "je nutno vzít v potaz", a přečetl, že "jsme tudíž názoru, že nazrál čas... nadbytečnou mládež našeho stále rostoucího obyvatelstva... což dlužíme našim mrtvým...", o čemž si Richard myslel, že je to všechno vata a prázdné žvanění, ale není to samozřejmě na škodu, a Hugh dále skicoval text, vyjmenovával city v tom nejušlechtilejším abecedním pořádku, smetal popel z doutníku ze své vesty a občas shrnoval, jakého pokroku už dosáhli, až konečně přečetl návrh dopisu, o němž si lady Brutonová s jistotou pomyslela, že je to mistrovské dílo. Opravdu je možné, že tohle měla na mysli?

Hugh nemohl zaručit, že to redaktor otiskne; ale s někým se má potkat při obědě.

Načež si lady Brutonová, která se málokdy zachovala uhlazeně, nacpala všechny Hughovy karafiáty za výstřih šatů, rozhodla rukama a nazvala ho: "Ty můj ministerský předsedo!" Co by si bez nich dvou počala! Zvedli se. Richard Dalloway odkráčel jako obvykle pohlédnout na portrét generála, protože jakmile mu to čas jen trošku dovolí, hodlá sepsat historii rodu lady Brutonové.

A Millicent Brutonová taky byla na svůj rod náležitě pyšná. Ale ti počkají, ti počkají, prohlásila s pohledem upřeným na obraz; chtěla tím říci, že její rod, ti vojáci, administrátoři, admirálové, byli všichni muži činu, kteří dostali své povinnosti; a Richardova první povinnost je vůči jeho zemi, ale je to hezká tvář, řekla; a v Aldmixtonu má Richard připraveny všechny papíry, jakmile přijde ten čas – mínila dobu labouristické vlády. "Á, zprávy z Indie!" vykřikla.

A pak, když stáli v hale a brali si žluté rukavice z mísy na malachitovém stolku a Hugh nabízel slečně Brushové se zcela nadbytečnou zdvořilostí nějaký nepotřebný lístek či jiný kompliment, což z hloubi duše nenáviděla a v tu chvíli zrudla jako krocán, Richard se s kloboukem v ruce otočil k lady Brutonové a optal se:

"Uvidíme se dnes večer se u nás?"

načež se lady Brutonová navrátila k té velkopanskosti, kterou psaní dopisu poněkud pochroumalo. Možná přijde, ale možná taky ne. Clarissa má úžasnou energii. Večírky lady Brutonovou děsí. A taky stárne. To vše dávala najevo, jak stála ve dveřích; hezká; napřímená; zatímco za ní ležel natažený její čau čau a slečna Brushová s náručí plnou papírů mizela v pozadí.

A lady Brutonová se těžkým krokem majestátně vzdálila nahoru do svého pokoje a s jednou paží nataženou se položila na pohovku. Povzdechla, zachrápala, ne že by usnula, jen se cítila ospalá a ztěžklá, ospalá a ztěžklá, jako pole jetele ve slunci toho horkého červeného dne, s kroužícími včelami a žlutými motýly. Stále se vracela k těm lukám v Devonshiru, kde skákala přes potoky na Pattym, svém poníkovi, s bratry Mortimerem a Tomem. A mívali tam psy; mívali tam potkany; otec s matkou sedávali na trávniku pod stromy, s prostřenou svačinou, kolem záhony s jiřinami, proskurníky, ozdobnou trávou; a oni, rošťáci, vždycky měli za lubem nějakou lumpárnu! Kradli se zpátky křovinami, aby je nebylo vidět, celí ušpinění z nějaké té rošťárny. Co říkávala chůva těm jejím šatičkám!

Ach bože, rozpomněla se – je středa a ona je v Brook Street. Ti hodní kamarádi Richard Dalloway a Hugh Whitbread šli v tom horkém dni ulicemi, jejichž hukot k ní doléhal, když ležela na pohovce. Měla moc, postavení, příjem. Žila v popředí své doby. Mívala dobré přátele; znala ty nejschopnější muže své doby. Švelící Londýn k ní doléhal a její ruka na opěradle pohovky svírala nějakou imaginární velitelskou hůl, jakou mohli asi tak držet její dědové, jako by v té ospalosti a ztěžklosti velela batalionům pochoduujícím do Kanady, a ti dobří kamarádi teď šli přes Londýn, po tom svém území, po tom kousku koberce, po Mayfairu.

A vzdalovali se jí stále víc, spojeni s ní tenkou nití (jelikož u ní poobědvali), která se natahovala a natahovala, tenčila a tenčila, jak přecházeli Londýnem; jako by přátelé člověka byli nějak připoutáni k jeho tělu poté, co s nimi poobědval, tenkou nití, která (jak ona dřímala) se mlžila a mísila s vyzváněním zvonů, jež odbíjely čas nebo vyzývaly k bohoslužbě, jako mizí pavoučí vlákno pod dešťovými kapkami a zatíženě se prověsí. Tak usnula.

A Richard Dalloway a Hugh Whitbread zaváhali na rohu Conduit Street právě ve chvíli, kdy Millicent Brutonová ležící na pohovce nechala nit přetřhnout; zachrápala. Na rohu se střetali protichůdné proudy větru. Podívali se do výlohy; nechtěli nic kupovat, ani si povídat, ale rozejít se, jenomže jak ty protichůdné větrné proudy na rohu ulice narazily, jak došlo k jakési prodlevě v proudění uvnitř těla, jako by se ve víru střetly dvě síly, dopoledne a odpoledne, a oni se zastavili. Někaký novinový poutač vylétl do vzduchu, půvabně, nejdřív jako drak, pak se zarazil, udělal smyčku, zatřepotal se a visel tam

jako dámský závojíček. Žluté stahovací rolety se chvěly. Rychlost dopoledního dopravního ruchu povolila a jednotlivé vozy bezstarostně rachotily poloprázdnými ulicemi. V Norfolku, na který Richard Dalloway napůl myslel, měkký teplý vánek odvíval okvětní lístky; čeřil vody; províval kvetoucími travinami. Ženci se uložili pod živé ploty, aby se prospali z ranní dřiny, rozhrnovali závěsy zelených stébel; odhrnovali chvějící se kuličky kerblíku, aby viděli na oblohu; na tu modrou, neměnnou, rozpálenou letní oblohu.

U vědomí toho, že se dívá na stříbrný jakubovský hrnek se dvěma oušky a že Hugh Whitbread showivavě znaleckým pohledem obdivuje španělský náhrdelník a říká si, že se půjde zeptat na cenu, kdyby se náhodou Evelyn líbil – Richard měl pocit otupělosti; nemohl myslet ani se pohnout. Život vyvrhl tuhle trosku; výkladní skříně plné barevného pozlátka, a člověk stojí ztuhlý letargií stáří, ztuhlý neohebností stáří a dívá se do ní. Evelyn Whitbreadová by si třeba chtěla koupit tenhle španělský náhrdelník – proč ne. Musí zívnout. Hugh odcházela do obchodu.

"Máš pravdu!" řekl Richard a šel za ním.

Bůh ví, že nechtěl jít kupovat s Hughem nějaký náhrdelník. Ale v těle jsou jisté proudy. Dopoledne se potkává s odpolednem. Neseny jako křehká šalupa na hlubokém, přehlubokém moři, byly pradědeček lady Brutonové a paměti o jeho výbojích v Severní Americe pohlceny a potopily se. A Millicent Brutonová taky. Zmizela pod vodou. Richardovi bylo naprosto jedno, co se stane s Emigrací; s tím dopisem, ať už ho redaktor otiskne, či ne. Náhrdelník visel natažený mezi Hughovými obdivuhodnými prsty. Ať ho dá nějaké dívce, když už musí kupovat šperky –, jakékoli dívce, jakékoli dívce na ulici. Richarda se náhle a s prudkostí dotkla zbytečnost tohoto života – to, že někdo kupuje náhrdelníky pro Evelyn. Kdyby měl kluka, řekl by mu: Pracuj, pracuj. Ale on měl svou Elizabeth; zbožňoval Elizabeth.

"Rád bych mluvil s panem Dubonnetem," řekl Hugh tím strohým, světaznalým způsobem. Pan Dubonnet totiž náhodou má míry šije paní Whitbreadové, nebo, což je ještě podivnější, zná její názory na španělské šperky a rozsah jejího majetku v tomto směru (což si Hugh nemůže pamatovat). Což všechno připadalo Richardu Dallowayovi strašně divné. On totiž nikdy Clarisse nedával dárky, kromě náramku před dvěma, třemi lety, který se zrovna nepovedl. Vůbec ho nenesí. Zabořilo ho, když si vzpomněl, že ho vůbec nenesí. A tak jako se jediná pavoučí nit, kymácející se sem a tam, zachytí špičku listu, tak se Richardova mysl, jakmile se probrala z letargie, nyní soustředila na jeho ženu Clarissu, kterou Peter Walsh kdysi tak vášnivě miloval; a jak si ji tam u oběda náhle představil; sebe a Clarissu; jejich společný život; a přitáhl si podnos se starými šperky k sobě, zvedl nejdřív tuhle brož, pak tamten prsten. "Kolikpak stojí?" zeptal se, ale pochyboval o svém vkusu. Chtěl by otevřít dveře salonu a vejít s něčím v ruce, s dárkem pro Clarissu. Jenomže co by to mělo být? Ale Hugh už byl zase na koni, nevýslovně pompézní. Přece se poté, co tu nakupuje pětatřicet let, nedá odradit nějakým chlapečkem, který nezná své řemeslo. Vyšlo totiž najevo, že pan Dubonnet tu zrovna není, a Hugh nekoupí nic, dokud se pan Dubonnet nerozhodne být zase na místě; načez se mladík začervenal a krátce se korektně uklonil. Všechno to proběhlo naprosto korektně. A přece by Richard něco takového neřekl, ani kdyby mu šlo o život! Nechápal, proč si tihle lidé nechají líbit takovou nestydatou drzost. Z Hughu se stává nesnesitelný osel. Richard Dalloway jeho společnost déle než hodinu nevydrží. A tak Richard pozvedl buřinku na znamení loučení a na rohu Conduit Street zabočil, dychtivý, ano, velmi dychtivý pokračovat po tom pavoučím vlákně spojujícím ho s Clarissou; půjde rovnou za ní, do Westminsteru.

Ale chtěl jí něco přinést. Květiny? Ano, květiny, protože svému vkusu ohledně zlatých šperků nedůvěřuje; jakékoli množství květin, růží, orchidejí na oslavu toho, co je, ať to berete, jak chcete, událost; ten nevyřčený pocit týkající se jí, když mluvili o Peteru Walshovi u oběda; a oni o tom nikdy nemluvili; celá léta o tom nepromluvili; což, pomyslel si a pevně se chopil červených a bílých růží (velké kytice v hedvábném papíře), je ta největší chyba na světě. Jsou chvíle, kdy se o tom nedá mluvit; člověk se to stydí říct, pomyslel si, strčil si drobné do kapsy a vyrazil s velkou kyticí v ruce do Westminsteru, aby rovnou a výslovně řekl (ať už si ona o něm pomyslí cokoli), podá jí květiny a řekne "Miluju tě." Proč ne? Vlastně je to zázrak, když pomyslí na válku a ty tisíce chudáků, kteří měli život před sebou, pohřbené ve společných hrobech a už zpola zapomenuté; je to zázrak. Tady on si jde přes Londýn, aby řekl Clarisse výslovně to, že ji miluje. Což člověk vlastně nikdy neříká, pomyslel si. Zčásti proto, že je líný; zčásti proto, že se stydí. A Clarissa – bylo těžké na ni pomyslet; kromě krátkých okamžiků, jako u oběda, kdy ji viděl docela zřetelně; na celý jejich život. Zastavil se na křižovatce; a opakoval si – protože byl od přírody prostý a nezkažený, protože chodil po lesích a střílel; byl úporný a tvrdohlavý, zastával se těch ušlápnutých a v Dolní sněmovně se řídil svými instinkty; tak přetrval ve své prostotě, a přesto zároveň jako by ztratil výmluvnost, ztuhl – opakoval, že je to zázrak, že si vzal Clarissu; zázrak – jeho život je zázrak, pomyslel si; a váhal, zda má přejít. Ale vždycky v něm začala vřít krev, když viděl ty malé pěti – nebo šestileté tvorečky, jak přecházejí sami Piccadilly. Policie by okamžitě měla zastavit dopravu. Nedělá si o londýnské policii žádná iluze. Dokonce sbírá důkazy o jejich přečinech; a co ti pouliční obchodníci, kteří si nesmějí postavit káru na ulici; a prostitutky, bože na nebi, jejich vina to přece není, ani těch mladíků, ale je to v tom našem zavrženímhodném společenském systému a tak dále; což všechno zvažoval, bylo vidět, že zvažuje, šedovlasý, umíněný, elegantní, čistounký, jak krácel přes park, aby pověděl své ženě, že ji miluje.

Takhle výslovně to totiž chtěl říct, až vstoupí do pokoje. Protože je věčná škoda nikdy neříct, co člověk cítí, pomyslel si, když přecházel Green Park a s radostí pozoroval, jak se ve stínu stromů rozvalují celé rodiny, chudé rodiny; děcka kopou dospělé do nohou; sají mléko; papírové sáčky se odhazují na zem, zatímco by je klidně mohl sebrat (kdyby to lidem vadilo) jeden z těch tlustých pánů v livreji; neboť on byl toho názoru, že každý park, každé náměstí by v letních měsících měly být otevřené dětem (horkem znavená a zvadlá tráva v parku nasvědčovala ty chudé matky z Westminsteru a jejich lezoucí děcka, jako by zespoda svítla nějaká žlutá lampa). Ale co by se tak dalo udělat pro ty tulačky, jako je tamhleto ubohé stvoření opírající se o loket (jako by se vrhla na zem, zbavena všech pout, aby zvědavě pozorovala, odvážně spekulovala a uvažovala o všech těch proč a proto, drzá, upovídaná, s humorem), nevěděl. Nesa své květiny jako zbraň, Richard Dalloway se k ní přiblížil; napjatě přešel kolem ní; přesto tu byl čas, aby mezi nimi přeskočila jiskra – ona se při pohledu na něj rozesmála, on se dobrosrdečně usmál a uvažoval o problému tulaček; ne že by někdy promluvily. Ale on řekne Clarisse, že ji miluje, výslovně tak. Kdysi na Peter Walshe žáril; žáril na něho i na Clarissu. Ale ona mu často říkala, že udělala dobře, když si nevezala Petera Walshe; což, když člověk znal Clarissu, bylo očividně pravdivé tvrzení; potřebovala oporu. Ne že by byla slabá, ale chtěla oporu.

Buckinghamskému paláci (který tam jako stará subreta před publikem stál celý bílý), nelze upřít jistou důstojnost, uvažoval, ani opovrhovat tím, že pro miliony lidí (hlouček jich postával u brány, aby se podívali na krále, až pojedou ven) je to symbol, jakkoli je to směšné; dítě se stavebníci by to svedlo líp, pomyslel si, když se zadíval na pomník královny Viktorie (kterou si ještě pamatoval, jak v brýlích s kostěnými obroučkami jezdila přes Kensington), jeho bílou hmotu, jeho nadouvající se mateřskost; nicméně ho baví, že mu vládne potomek Horsy; má rád kontinuitu; a pocit předávání tradic minulosti. Je to velká doba, v které žije. Jeho život je vlastně zázrak; o tom není sporu; tady jde,

v nejlepších letech, kráčí do svého domu ve Westminsteru, aby řekl Clarisse, že ji miluje. Tohle je štěstí, pomyslel si.

Tohle, říkal si, když vcházel do Dean's Yard. Big Ben už začínal odbíjet, nejdřív trošku jako upozornění, zpěvně; pak celá, neodvolatelně. Společenským obědem se vyplývá celé odpoledne, pomyslel si, když přistupoval ke dveřím.

Vyzvánění Big Benu zaplavilo Clarissin salon, kde seděla, tak podrážděná u svého psacího stolku; ustaraná a podrážděná. Je čistá pravda, že nepozvala Ellie Hendersonovou na svůj večírek, ale udělala to úmyslně. Teď jí paní Marshamová píše, že řekla Ellie Hendersonové, že se Clarissy zeptá – Ellie by tak moc ráda přišla.

Ale proč má zvat všechny nudné Ženské v Londýně na své večírky? Co se má do toho paní Marshamová co plést? A ke všemu celou tu dobu je zase Elizabeth zavřená s Doris Kilmanovou. Nic nechutnějšího už ji ani nemůže napadnout. V tuhle dobu se modlí s tou děsnou Ženskou. A vyzvánění zvonu zaplavovalo místnost svou melancholickou vlnou, která ustoupila a znovu se posbírала, aby ještě jednou spadla, když tu uslyšela, rušivě, nějaký šramot, nějaké šátrání u dveří. Kdo to může v tuhle hodinu být? Nebesa, tři hodiny! Už jsou tři! Neboť s tou mocnou přímostí a důstojností hodiny odbily tři; a ona nic jiného neslyšela; ale klika se pohnula a vešel Richard! To je ale překvapení! Vešel Richard s květinami v ruce. Zklamala ho, kdysi v Cařihradu; a lady Brutonová, jejíž obědy prý jsou výjimečně zábavné, ji nepozvala. Napřahoval ruku s květinami – růžemi, rudými a bílými růžemi. (Ale nedokázal se přimět k tomu, aby jí řekl, že ji miluje; ne výslovně.)

Ale to je milé, řekla a vzala si květiny. Pochopila, pochopila, aniž promluvil; jeho Clarissa. Dala je do váz a postavila na krbovou římsu. Vypadají tak krásně! řekla. Byla to zábava? chtěla vědět. Ptala se na ni lady Brutonová? Peter Walsh se vrátil. Paní Marshamová jí napsala. Opravdu musí zvat Ellie Hendersonovou? Ta Ženská, ta Kilmanová je nahoře.

"Ale pojďme se na chvíli posadit," navrhl Richard.

Vypadalo to tam tak prázdně. Všechny židle stály u zdi. Co to tam prováděli? Ale ano, to kvůli tomu večírku; ne, nezapomněl na ten večírek. Peter Walsh se vrátil. Ano, už se tu stavil. Přijel kvůli rozvodu; je tam zamilovaný do nějaké ženy. A vůbec se nezměnil. Tady seděla, spravovala si šaty...

"Vzpomínal na Bourton," řekla.

"Na obědě byl Hugh," řekl Richard. Ona ho taky potkala! Je čím dál nesnesitelnější. Kupuje Evelyn náhrdelníky; je tlustší a tlustší; nesnesitelný osel.

"A zase mě napadlo: 'Málem jsem si tě vzala'," řekla, když si vzpomněla, jak tam Peter seděl s tím malým motýlkem na krku; jak otvíral a zavíral nůž. "Stejný, jako byl vždycky, však víš."

Mluvili o něm u oběda, řekl Richard. (Ale nedokázal jí říct, že ji miluje. Držel ji za ruku. Tohle je štěstí, říkal si.) Psali pro Millicent Brutonovou dopis do Timesů. To je tak vše, k čemu je Hugh dobrý.

"A co naše drahá slečna Kilmanová?" zeptal se. Clarissa si pomyslela, že ty růže jsou naprosto nádherné; nejdřív v kytici pospolu; teď každá barva zvlášť.

"Kilmanka dorazila, sotva jsme doobědvaly," řekla. "Elizabeth zčervenala. A zavřely se nahoře. Nejspíš se modlí."

Krucí! Nelíbilo se mu to; ale tyhle věci přejdou, pokud je necháte být.

"V pršiplášti a s deštníkem," dodala Clarissa.

Neřekl "miluju tě", ale vzal ji za ruku. Šťěstí je tohle, tohle, říkal si.

"Ale proč bych měla zvát všechny nudné Ženské v Londýně na svůj večírek?" namítala Clarissa. A když dává večírek paní Marshamová, zve jí tam snad hosty ona?

"Chudinka Ellie Hendersonová," řekl Richard – divné, jak moc Clarisse na těch večírcích záleží, pomyslel si.

Ale Richard netušil, jak bude místnost vypadat. Nicméně – co to chtěl říct?

Jestli jí tyhle večírky dělají takové starosti, nedovolí jí, aby je pořádala. Přála si snad někdy, aby si byla vzala Petera Walshe? Ale už musí jít.

"Tak já už musím," řekl a vstal. Avšak na chvíli zůstal stát, jako by se chystal cosi říct; a ji napadlo co asi? Proč? Vždyť tu jsou ty růže.

"Nějaký výbor?" zeptala se, když otvíral dveře.

"Arménci," odpověděl, nebo to možná bylo "Albánci."

A lidé mají svou důstojnost; osamocenost; i mezi mužem a ženou je propast; a to musí člověk respektovat, pomyslela si Clarissa a dívala se, jak otvírá dveře; protože člověk by se s tím nerozloučil sám, či nevezal to, proti jeho vůli, od manžela, aniž by ztratil svou nezávislost, vlastní sebeúctu – cosi, co má nakonec bezmeznou cenu.

Vrátil se s polštářem a přikrývkou.

"Po obědě hodina naprostého odpočinku," připomněl. A šel.

To je mu podobné! Bude už věčně říkat "Po obědě hodina naprostého odpočinku", protože to kdysi nařídil doktor. To je mu podobné, brát to, co řeknou doktoři, doslova; je to součást jeho obdivuhodné, božské prostoty, kterou nebyl nikdo obdařen v takové míře; která ho přiměla, aby šel a konal, zatímco ona s Peterem utráceli čas v nicotných půtkách. Už byl na půl cesty do parlamentu, k těm svým Arméncům či Albáncům, když ji usadil na pohovce, aby se dívala na jeho růže. A lidé říkali: "Clarissa je zhýčkaná." Záleželo jí mnohem víc na jejích růžích než na Arméncích. Dohnání k vymření, mrzačení, zmrzlí, oběti krutosti a nespravedlnosti (slyšela Richarda říkat pořád dokola) – ne, ona necítila nic k těm Albáncům, nebo snad Arméncům?, ale moc se jí líbily ty růže (nepomůže to snad Arméncům?) – jediné květiny, u kterých snesla, aby se řezaly. Ale Richard už byl v parlamentu; na tom svém výboru, když vyřešil její nesnáze. Ale ne; pozor, to není pravda. Neviděl důvod, proč by neměla pozvat Ellie Hendersonovou. Samozřejmě to udělá, jestliže si to on přeje. A když už přinesl ten polštář, lehne si... Ale – ale – proč má zničehonic pocit, aniž k tomu dokáže najít nějaký důvod, že je zoufale nešťastná? Jako člověk, který upustil nějakou perličku či diamant do trávy a velice pečlivě rozhrnuje její stébla, tu tím, tu oním směrem, a marně hledá tu i tam, až to konečně zahlédne

u kořínků, tak probírala jednu věc po druhé; ne, nebyla to Sally Setonová, která řekla, že Richard nikdy nebude ve vládě, protože nemá prvotřídní mozek (najednou se jí to vybavilo); ne, to jí nevadí; ani to nemělo nic společného s Elizabeth a Doris Kilmanovou; to jsou fakta. Byl to pocit, nějaký nepříjemný pocit, možná víc zrána; cosi, co řekl Peter, dohromady s jakousi její vlastní sklíčeností, v ložnici, jak si odkládala klobouk; a to, co řekl Richard, se k tomu přidalo, ale co to řekl? Jsou tu ty jeho růže. Její večírky! To je ono! Její večírky! Oba dva ji nespravedlivě kritizovali, neprávem se jí smáli, kvůli jejím večírkům. To je ono! To je ono!

No a jak se bude bránit? Teď, když přišla na to, co to způsobilo, cítila se naprosto spokojeně. Mysleli si, nebo rozhodně Peter si myslel, že ji baví se takhle vnucovat; že má ráda kolem sebe slavné lidi; velká jména; zkrátka řečeno že je prostě snob. Tedy Peter by si to mohl myslet. Richardovi pouze připadalo od ní pošetilé, že si libuje ve vzruchu, když ví, že jí to škodí na srdce. Myslel si, že je to dětinské. A oba se naprosto mýlili. Ji prostě baví život.

"Proto to dělám," řekla nahlas Životu.

Jelikož ležela na pohovce, v odloučení, vyňata, přítomnost téhle věci, kterou pociťovala jako tak zřejmou, začala fyzicky existovat; oděla se zvuky z ulice, prosluněná, s horkým dechem, šeptala a povívala roletami. Ale řekněme, že by jí Peter řekl: "Ano, ano, ale ty tvé večírky – jaký mají smysl ty tvé večírky?", jediné, co by mohla odpovědět (a od nikoho by se nečekalo, že to pochopí): je to oběť – což zní hrozně mlhavě. Ale kdo je Peter, aby naznačoval, že život je procházka kytičkami? – Peter věčně zamilovaný, věčně zamilovaný do té nepravé? A co je ta tvoje láska? mohla by mu na to říct. A jeho odpověď už znala; jak je to ta nejdůležitější věc na světě a žádná žena to patrně nedokáže pochopit. Tak dobře. Ale dokáže nějaký muž zase pochopit, jak to myslí ona? S tím životem? Nedovedla si představit ani Petera ani Richarda, že by si dali tu práci a uspořádali večírek jen tak pro nic za nic.

Ale kdybychom šli hlouběji, pod to, co říkají lidé (a tyhle soudy, jak jsou povrchní, jak útržkovité!), do její mysli, tak co to pro ni znamená, to cosi nazývané život? To je hodně podivná záležitost. Tady máte toho a toho v jižním Kensingtonu, kdosi je zase až v Bayswateru a někdo ještě jiný řekněme v Mayfairu. A ona zcela souběžně pociťuje smysl jejich existence; a má pocit, jaká je to škoda; a přijde jí to líto; a pomyslí si, kdyby se tak dali sežvat dohromady; tak to udělala. A byla to oběť; dát to dohromady, vytvořit; ale pro koho?

Možná oběť pro oběť. V každém případě na to má talent. Jinak nemá nic, co by stálo za řeč; neumí myslet, psát, ba ani hrát na klavír. Plete si Armény s Turky; miluje úspěch; nesnáší nepohodlí; za každou cenu chce, aby ji lidé měli rádi; namluví horu nesmyslů; a zeptejte se jí, co je to rovník, a nebude to vědět.

Nicméně to, že jeden den jde za druhým; středa, čtvrtek, pátek, sobota; že se člověk ráno vzbudí; uvidí oblohu; projde se parkem; potká Hughu Whitbreada; pak najednou přijde Peter; pak tyhle růže; to už stačí. Po tom všem – jak neuvěřitelná se zdá smrt! – že to všechno musí skončit; a nikdo na celém světě nebude vědět, jak to všechno milovala; jak každý okamžik...

Otevřely se dveře. Elizabeth věděla, že matka odpočívá. Vešla neobyčejně tiše. Zůstala stát bez hnutí. Je snad pravda, že nějaký Mongol ztroskotal na pobřeží Norfolkku (jak říkala paní Hilberyová) a dal se dohromady s dámami rodu Dallowayů, možná před sto lety? Neboť Dallowayové byli většinou světlovlasí; modroocí; Elizabeth má naopak tmavé vlasy; čínské oči v bledé tváři; orientální

záhadnost; je jemná, ohleduplná, tichá. Jako dítě mívala dokonalý smysl pro humor; ovšem teď v sedmnácti, Clarissa tomu naprosto nerozumí, hrozně zvažněla; jako hyacint uzavřený v lesklé zeleni, s pupátko jen naznačujícími barvu, hyacint, na který nesvítí slunce.

Stála úplně bez hnutí a dívala se na matku; ale dveře byly pootevřené a za dveřmi stála slečna Kilmanová, jak Clarissa věděla; slečna Kilmanová ve svém pršiplášti, poslouchající každé jejich slovo.

Ano, slečna Kilmanová stála na podestě, oblečená do pršipláště; ale měla k tomu své důvody. Zaprvé byl levný; zadruhé má už po čtyřicítce; a nakonec neobléká se proto, aby se to někomu líbilo. Navíc je chudá, ponižujícím způsobem chudá. Jinak by nebrala práci od lidí, jako jsou Dallowayovi; od bohatých lidí, které baví chovat se laskavě. Pan Dalloway, abychom byli spravedliví, je laskavý. Ale paní Dallowayová ne. Ta se pouze chová shovívavě. Pochází z té nejzbytečnější vrstvy – bohatců s povrchní kulturou. Všude mají drahé věci; obrazy, koberce, spoustu služebnictva. Došla k závěru, že má naprosté právo na cokoli, co pro ni Dallowayovi udělají.

Podvedli ji. Ano, to slovo vůbec není přehnané, jelikož děvče má přece právo na nějaké štěstí? A ona nikdy nebyla šťastná, jen uvažte tu její nemotornost a chudobu. A potom, zrovna když mohla dostat šanci na škole slečny Dolbyové, přišla válka; a taky nikdy nedokázala lhát. Slečna Dolbyová se domnívala, že se bude cítit spokojeněji u lidí, kteří sdílejí její názory na Němce. Musela jít. Je pravda, že rodina měla německý původ; v osmnáctém století se psali Kiehlmanovi; ale její bratr padl. Vyhodili ji, protože nepředstírala, že všichni Němci jsou darebáci – když přitom měla v Německu přítelkyně, jediné šťastné dny jejího života byly ty strávené v Německu! A nakonec mohla studovat historii. Musela brát, co se naskytlo. Pan Dalloway ji poznal, když pracovala pro kvakery. Dovolil jí (a to od něj bylo skutečně velkodušné), aby jeho dceru učila dějepisu. Taky tak trochu přednášela ve večerních kursech. Pak k ní přišel Náš Pán (a tady se vždycky poklonila). Před dvěma roky a třemi měsíci užřela světlo. Teď už nezávidí ženám, jako je Clarissa Dallowayová; lituje je.

Litovala je a opovrhovala jimi z hloubi duše, když stála na tom měkkém koberci a pozorovala starou rytinu děvčátka s rukávníkem. Když tenhle přepych jde pořád dál, jaká je tu naděje, že se někdy něco zlepší? Místo aby ležela na pohovce – "Matka odpočívá," řekla Elizabeth –, měla být někde v továrně; za pultem; paní Dallowayová a všechny ty ostatní paničky!

Zatrpklá a zatvrzelá, zašla slečna Kilmanová před dvěma lety a třemi měsíci do kostela. Uslyšela kázání reverenda Edwarda Whittakera; zpěv chlapců; uviděla, jak sem dopadá zšeřelé světlo, a ať už to byla ta hudba, či ty hlasy (ona sama, když večer osaměla, našla útěchu v houslích; ovšem zněly přílišně, neměla hudební sluch), palčivé a bouřlivé city, které se v ní dmuly a vřely, se uklidnily, jak tam seděla, a ona si mocně poplakala a šla navštívit pana Whittakera v jeho domě v Kensingtonu. Je to ruka Páně, řekl jí. Pán jí ukázal cestu. Takže kdykoli v ní nyní zase vřely ty palčivé a bolestné city, tahle nenávisť k paní Dallowayové, ta nevráživost k světu, pomyslela na Něj. Pomyslela na pana Whittakera. Vztek vystřídá klid. Sladká chuť jí naplnila žíly, rty se pohnuly a ona, hrozivě stojící na podestě v tom svém pršiplášti, pohlédla s neochvějným a zlověstným klidem na paní Dallowayovou, která vyšla s dcerou z pokoje.

Elizabeth řekla, že si zapomněla vzít rukavice. To proto, že slečna Kilmanová a její matka se vzájemně nemohou vystát. Nesnesla pohled na ty dvě pohromadě. Rozběhla se nahoru pro rukavice.

Ale slečna Kilmanová nepociťovala k paní Dallowayové nenávisť. Když obrátila ty své velké oči barvy angreštu ke Clarisse, prohlížela si její drobný růžový obličej, její křehké tělo, její svěží a módní

vzhled, slečna Kilmanová si pomyslela: Hlupačko! Prostřáčku! Ty, která jsi nepoznala ani smutek, ani rozkoš; rozutrácela jsi Život! A vzdmula se v ní neodbytná touha ji přemoci; demaskovat. Kdyby ji mohla porazit, ulevilo by se jí. Ale nešlo o tělo; šlo o duši a ten její výsměch, které si přála pokořit; dát jim pocítit svou nadřazenost. Kdyby ji tak dokázala rozplakat; zničit; ponížit; aby padla na kolena a křičela: Vy máte pravdu! Ale vládne Bůh, ne slečna Kilmanová. Mělo to být zbožné vítězství. Takže na ni upírala nasupený, planoucí pohled.

Clarissu to skutečně šokovalo. Tohle je křesťanka – tahle Žena! Tahle Ženská jí ukradla dceru! Stýká se s neviditelnými silami! Těžkopádná, ošklivá, obyčejná, bez laskavosti či půvabu, ta že zná smysl Života!

"Elizabeth jde s vámi nakupovat?" optala se paní Dallowayová.

Slečna Kilmanová přisvědčila. Stály tam. Slečna Kilmanová si nehodlala dělat násilí a tvářit se příjemně. Odjakživa si musela na sebe vydělávat. Její znalosti novověké historie jsou kromobyčejně podrobné – úctyhodné. Ze svého skrovného příjmu tolik a tolik dává stranou na věci, kterým věří; zatímco tahle Žena nedělá nic, v nic nevěří; vychovala svou dceru – ale už tu byla Elizabeth, poněkud zadýchaná, ta krásná dívka.

Takže šly nakupovat. Bylo to zvláštní, ale jak tam slečna Kilmanová stála (a skutečně stála, vyzařovala moc a mlčenlivost nějaké prehistorické obludy vyzbrojené na pradávnu válku), vteřinu po vteřině se představa o ní zmenšovala, nenávisť (k myšlenkám, ne k lidem) vyprchávala, ona ztratila svou zlovolnost, velikost, vteřinu po vteřině se stávala pouhou slečnou Kilmanovou v pršiplášti, které, ví to dobré nebe, by Clarissa byla ráda nějak pomohla.

Jak se ta obluda vytratila, Clarissa se zasmála. Řekla nashledanou a zasmála se.

Tak spolu odešly, slečna Kilmanová a Elizabeth, dolů.

Na náhlý popud, s prudkým pocitem bolesti, neboť tahle Žena od ní odváděla její dceru, se Clarissa naklonila přes zábradlí a zavolala: "Nezapomeň na večírek! Nezapomeň na náš večírek dneska večer!"

Ale Elizabeth už otevřela domovní dveře; kolem projížděla nějaká dodávka; neodpověděla.

Láska a náboženství! pomyslela si Clarissa, když se vracela do salonu a naskočila jí husí kůže. Jak jsou odporné, odporné! Protože teď, když před sebou neměla tělo slečny Kilmanové, zaplavilo ji to – ta myšlenka. Ty nejkrutější věci na světě, říkala si, jak je viděla nemotorné, horlivé, panovačné, pokrytecké, naslouchající za dveřmi, závistivé, nekonečně kruté a bez zábran, oblečené do pršipláště, na podestě; láska a náboženství. Snažila se ona sama někdy někoho obrátit na víru? Nepřála si pouze to, aby každý byl sám sebou? A dívala se z okna, jak stará paní odnaproti jde do horního patra. Ať si jde nahoru, když chce; ať se zastaví; ať pak, jak ji Clarissa často viděla, dojde do své ložnice, rozhrne záclony a opět zmizí v pozadí. Člověk to tak nějak respektuje – tu starou paní vyhlížející z okna, která vůbec neví, že se na ni někdo dívá. Bylo v tom cosi slavnostního – ale láska a náboženství to zničí, ať je to cokoli, soukromí duše. Ta nenávisťná Kilmanka by to ráda zničila. A přesto to byl pohled, při kterém by se nejradši rozplakala.

Láska také ničí. Všechno, co bylo pěkné, vše, co bylo opravdové, je pryč. Vezměte si Petera Walshe. Okouzující, chytrý muž, na všechno možné měl vlastní názor. Když jste se chtěli dozvědět něco o papeži nebo řekněme o Addisonovi nebo jen tak tlachat o ničem, jaký kdo je, co co znamená, Peter to znal líp než kdo jiný. Právě Peter jí pomohl; Peter, který jí půjčoval knihy. Ale podívejte se na Ženy, které miloval – vulgární, triviální, obyčejné. Jen považte, zamilovaný Peter – přišel se na ni podívat po všech těch letech, a o čem mluvil? O sobě. Děsivá záliba! pomyslela si. Ponižující záliba! říkala si, když si vzpomněla, že Kilmanová a její Elizabeth jdou do obchodního domu Army and Navy.

Big Ben odbil půl.

Jak zvláštní to bylo, podivné, ano, dokonce dojemné vidět tu starou paní (byly sousedkami už tolik let), jak odstoupí od okna, jako by ji k sobě poutal ten zvuk, ten provaz. Přestože byl mocný, měl s ní cosi společného. Dolů, dolů, doprostřed obyčejných věcí ukázal prst a učinil tento okamžik slavnostním. Ten zvuk ji nutí, představovala si Clarissa, pohnout se, jít – ale kam? Clarissa se ji snažila pohledem sledovat, jak se otočila a mizela, a ještě tak tak zahlédla její čepec proběhlavající vzadu v ložnici. Stále tam ještě byla, chodila sem a tam na druhém konci místnosti. K čemu víry a modlitby a pršipláště? Když, pomyslela si Clarissa, tamto je zázrak, tamto je mysterium; tím myslela starou paní, kterou viděla přecházet od prádelníku k toaletnímu stolku. Pořád ji ještě viděla. A to nejvyšší tajemství, o kterém si třeba Kilmanová říká, že je vyřešila, nebo Peter říká, že je vyřešil, ale Clarissa nevěří, že by jeden či druhý měli vůbec nejmenší tušení o nějakém řešení, je prostě tohle: tady je pokoj, tam jiný. Vyřešilo snad tohle náboženství nebo láska?

Láska – ale tu ty druhé hodiny, hodiny, které vždycky odbíjely dvě minuty po Big Benu, si to přišouraly s nákladem maličností, které vysypaly, jako by Big Ben sice splýval s majestátem a stanovoval zákon, tak vážný, tak spravedlivý, ale ona musí pamatovat na všechny možné další maličkosti – paní Marshamovou, Ellie Hendersonovou, poháry na zmrzlinu – všechny možné maličkosti se na ni valily a dotíraly a tančily při doznívání toho vážného úderu, který ležel natažený jako zlatý prut na moři. Paní Marshamová, Ellie Hendersonová, poháry na zmrzlinu. Musí okamžitě telefonovat.

Užvaněně a rozbouřeně působily ty opožděné hodiny, jak se rozezněly po Big Benu, naložené samými maličkostmi. Ubité, rozbité nájezdem kočárů, brutalitou dodávek, dychtivým postupem myriád hranatých mužů, předvádějících se žen, kupolí a vížek úřadů a nemocnic, ty poslední zbytky tohoto nákladu drobností jako by se třísťily, jako sprška vyčerpané vlny, o tělo slečny Kilmanové, která chvíli nehnutě postála na ulici, aby zamumlala: "Jde o tělo."

Tělo musí ovládat. Clarissa Dallowayová ji urazila. To čekala. Ale ona neztvrdla; nezvládla to tělo. Ošklivá, nemotorná – Clarissa Dallowayová se jí smála, že je taková; a oživila v ní tělesné touhy, protože jí vadí, že vypadá tak, jak vypadá, vedle Clarissy. Neumí ani mluvit tak jako ona. Ale proč se jí chtít podobat? Proč? Z hloubi duše paní Dallowayovou opovrhne. Není vážná. Není dobrá. Její život je utkán z přediva marnivosti a klamu. A přece byla Doris Kilmanová přemožena. Vlastně málem propukla v pláč, když se jí Clarissa Dallowayová smála. "Jde o tělo, jde o tělo," mumlala (měla ve zvyku mluvit nahlas), ve snaze potlačit ten bouřlivý a bolestný pocit, jak kráčela po Victoria Street. Modlila se k Bohu. Nemůže nebýt ošklivá, nemůže si dovolit koupit hezké šaty. Clarissa Dallowayová se smála – ale soustředí se v myšlenkách na něco jiného, dokud nedojde k poštovní schránce. V každém případě má Elizabeth. Ale bude myslet na něco jiného; bude myslet na Rusko; dokud nedojde k té schránce.

Jak hezké to musí být na venkově, řekla, protože se potýkala, jak jí vysvětlil pan Whittaker, s tou prudkou záští vůči světu, který jí opovrhoval, vysmíval se jí, odvrhl ji; začalo to touhle urážkou – že byla postižena tím nehezkým tělem, na které se lidé nesnesli ani podívat. Ať se česala, jak chtěla, čelo měla pořád jako vajíčko, holé a bílé. Žádné šaty jí neslušely. Ať si koupila cokoli. A pro Ženu to samozřejmě znamená, že se nikdy neseznámí s opačným pohlavím. Pro nikoho nikdy nebyla žádoucí. V poslední době jí chvílemi připadalo, že s výjimkou Elizabeth jí zbývá snad jen jídlo, pro které žije. Utěšuje ji; její oběd, její večeře; ohřívací láhev v noci. Ale člověk musí bojovat; překonávat; mít víru v Boha. Pan Whittaker jí říkal, že tu má nějaké poslání. Ale to utrpení si nikdo neumí představit! Ukázal na kříž a řekl, že Pán to ví. Ale proč by ona měla trpět, když jiným ženám, jako třeba Clarisse Dallowayové, se utrpení vyhýbá? Poznání přichází skrze utrpení, připomínal pan Whittaker.

Přešla kolem poštovní schránky a Elizabeth zabočila do chladného hnědého oddělení tabáku v obchodním domě Army and Navy, zatímco ona si pořád ještě mumlala, co pan Whittaker říkal o tom poznání přicházejícím skrze utrpení a tělo. "Tělo," zašeptala.

Do kterého oddělení chce jít? vyrušila ji Elizabeth.

"Spodničky," řekla náhle a pustila se rovnou k výtahu.

Vyjely nahoru. Elizabeth ji vodila sem a zase tam; vodila ji, zaujatou čímsi jiným, jako by byla velké dítě, neforemná bitevní loď. Objevily se spodničky, hnědé, slušné, pružované, frivolní, pevné, lehounké; a ona si vybírala, zaujatá, zlověstná a obsluhující prodavačce připadala šílená.

Když jí nákup balili, Elizabeth přemítala, o čem slečna Kilmanová přemýšlí. Musejí si dát čaj, procitla slečna Kilmanová a sebrala se. Daly si čaj.

Elizabeth přemítala, jestli slečna Kilmanová nemá hlad. To kvůli tomu, jak jedla; jedla s vášní a znovu a znovu pokukovala po talíři pocukrovaných koláčků na stolku vedle nich; pak, když se tam posadila nějaká paní s dítětem a dítě si vzalo koláček, mohlo to snad slečně Kilmanové vadit? Ano, slečně Kilmanové to vadilo. Chtěla ten koláček, ten růžový. Potěšení z jídla bylo téměř jediné čisté potěšení, které jí ještě zbývalo, a když se pak zhatí i to!

Pokud jsou lidé šťastní, mají zásoby, z nichž mohou čerpat, řekla slečna Kilmanová Elizabeth, zatímco ona si připadá jako kolo bez pneumatiky (libovala si v takových metaforách), s kterým hází každý oblázek – to říkala, když zůstala u nich po hodině, stála u krbu s taškou plnou knih, říkala jí "brašna", jednou v úterý ráno, když skončila hodina. A mluvila o válce. Nakonec našli se lidé, kteří si nemyslí, že Angličani mají vždycky pravdu. Čtou knihy. Chodí na schůze. Existují i jiné názory. Nechtěla by si jít Elizabeth s ní poslechnout toho a toho (velice zvláště vypadajícího člověka)? Pak ji slečna Kilmanová vzala do nějakého kostela v Kensingtonu a posvačily s knězem. Půjčovala jí knihy. Právo, medicínu, politiku, všechno tohle mohou ženy tvé generace studovat, řekla slečna Kilmanová. Ovšem pokud jde o ni, její kariéra se octla v troskách, a byla to snad její chyba? Proboha Živého, řekla Elizabeth, to jistě ne!

A přišla její matka a zavolala na ně, že z Bourtonu dorazila zásilka a jestli by slečna Kilmanová nechtěla nějaké květiny? Chovala se ke slečně Kilmanové vždycky moc, moc mile, ale slečna Kilmanová všechny ty květiny zmáčkla dohromady a neuměla si povídat o hloupostech, a co zajímalo slečnu Kilmanovou, nudilo její matku, a slečna Kilmanová a ona k sobě prostě vůbec nešly; a slečna Kilmanová bývala opuchlá a vypadala dost nehezky, ale slečna Kilmanová byla strašně chytrá. Elizabeth dřív nikdy nepřemýšlela o chudých. Sami měli vše, co potřebovali – matka dostávala každý

den snídani do postele; Lucy ji přinesla; a měla ráda staré ženy, protože to byly vévodkyně a sama měla za předka nějakého lorda. Ale slečna Kilmanová řekla (jednou v úterý dopoledne, když skončila hodina): "Můj dědeček měl v Kensingtonu obchod s petrolejem a barvami." Slečna Kilmanová se vůbec nepodobala nikomu jinému z jejich známých; člověk se s ní cítil tak malý.

Slečna Kilmanová si nalila další šálek čaje. Elizabeth s tou svou orientální tváří a neproniknutelným tajemstvím seděla vzpřímeně; ne, už nic nechce. Začala hledat rukavice – své bílé rukavice. Ležely pod stolem. Ale ještě přece nesmí odejít! Slečna Kilmanová ji nemůže pustit! Tohle mládě, které je tak krásné; tuhle dívku, kterou opravdu miluje! Její velká ruka se rozvírala a zavírala na stole.

Ale možná je to tak trochu nuda, pocítila Elizabeth. A už by doopravdy ráda šla.

"Jenže," řekla slečna Kilmanová, "já jsem ještě nedojedla."

V tom případě Elizabeth samozřejmě počká. Ale bylo tam poněkud dusno.

"Půjdeš dnes na ten večírek?" zeptala se slečna Kilmanová. Elizabeth předpokládá, že ano; matka chce, aby šla. Večírky se nesmějí stát náplní jejího života, řekla slečna Kilmanová a prsty uchopila poslední kousek čokoládového banánku.

Nijak zvlášť o večírky nestojí, podotkla Elizabeth. Slečna Kilmanová otevřela ústa, mírně vystrčila bradu a spolkla poslední kousek čokoládového zákusku, utřela si prsty a zatočila čajem v šálku.

Trhá ji to na kusy, cítila. To utrpení je děsivé. Kdyby se jí mohla zmocnit, kdyby ji mohla sevřít, kdyby ji mohla k sobě naprosto a navždy připoutat a pak umřít; pouze to si přála. Ale sedět tady, neschopna vymyslet, co by řekla; sledovat, jak se Elizabeth obrací proti ní; mít pocit, že je odpudivá i pro ni – to bylo příliš; nemohla to snést. Ty tlusté prsty se sevřely v pěst.

"Já nikdy nechodím na večírky," řekla slečna Kilmanová, jen aby Elizabeth ještě pozdržela. "Nikdo mě nezve" – a hned jak to pronesla, věděla, že právě tohle sobectví ji ničí; pan Whittaker ji varoval, ale ona si nemohla pomoci. Má za sebou tak strašlivé utrpení. "Proč by mě taky měli zvat?" zeptala se. "Jsem nehezká, jsem nešťastná." Věděla, že mluví hlouposti. Ale to všichni ti lidé, kteří chodí kolem – lidé s balíčky, kteří jí opovrhují –, ji nutí říkat takové věci. Nicméně, je Doris Kilmanová. Vystudovala. Je žena, která se vlastními silami ve světě prosadila. Její znalosti novodobé historie jsou víc než úctyhodné.

"Nelituju se," řekla. "Lituju" – chtěla říct, "tvou matku", ale to ne, to nemůže říct, ne Elizabeth. "Lituju spíš," řekla, "jiné lidi."

Jako nějaký němý tvor, kterého přivlekli k bráně neznámo proč, a stojí tam a touží odcválat pryč, Elizabeth mlčky seděla. Řekne slečna Kilmanová ještě něco?

"Nezapomeň na mě docela," řekla Doris Kilmanová; hlas se jí zatřásl. A němý tvor v hrůze odcválal až na druhý konec pole.

Ta velká ruka se rozvírala a zavírala.

Elizabeth otočila hlavu. Přišla číšnice. Musí zaplatit u pokladny, řekla Elizabeth a vzdálila se a slečna Kilmanová měla pocit, jako by za sebou táhla samy útroby jejího těla a natahovala je, jak přecházela místnost, a pak se s posledním zákrutem velice zdvořile uklonila a odešla.

Byla pryč. Slečna Kilmanová seděla u mramorového stolku mezi dortíky a jednou, dvakrát, třikrát ji zasáhl otřes z utrpení. Odešla. Paní Dallowayová zvítězila. Elizabeth odešla. Odešla krása, odešlo mládí.

Tak seděla. Vstala a klopýtala mezi těmi stolky, mírně se kolébala ze strany na stranu a kdosi ji dohonil s tou spodničkou a ona zabloudila a cestu jí zahradily kufry připravené speciálně na cestu do Indie; poté se dostala do oddělení pro nastávající matky a dětského prádélka; skrze veškeré druhy zboží světa, podléhající zkáze i trvanlivé, šunky, léky, květiny, kancelářské potřeby, zboží různých vůní, tu sladké, tu kyselé, se trhaně pohybovala; uviděla se celá v zrcadle, jak se trhaně pohybuje, klobouk má nakřivo, tváře brunátné; a konečně vyšla ven na ulici.

Před ní se tyčila věž Westminsterské katedrály, příbytek Boha. Uprostřed toho obchodního ruchu, příbytek Boha. Tvrdošíjně, s balíčkem v ruce se pustila k tomu druhému svatostánku, k Westminsterskému opatství, kde se s pozdviženými sepjatými rukama posadila vedle těch, kdo byli také zahnáni pod přístřeší; vedle těch různě smíšených věřících, nyní zbavených společenského postavení, téměř i pohlaví, jak spínali ruce před obličejem; ale jakmile je položili do klína, okamžitě z nich byli uctíví středostavovští Angličané a Angličanky, z nichž někteří toužili spatřit voskové figuríny.

Slečna Kilmanová však dosud držela ruce sepnuté před tváří jako stan. Pocítila opuštěnost; nyní se zařadila do společenství. Z ulice sem vcházeli noví věřící, aby nahradili ty, kdo se šli procházet jinam, ale stále ještě, jak se lidé rozhlíželi a šourali kolem hrobu Neznámého bojovníka, stále ještě si clonila oči prsty a v této zdvojené tmě, neboť světlo v opatství bylo zšeřelé, se snažila povznést nad marnivost, touhu, zboží, zbavit se nenávisti i lásky. Ruce jí cukaly. Jako by s něčím zápasila. A přece pro jiné byl Bůh přístupný a cesta k němu hladká. Pan Fletcher z ministerstva financí, nyní ve výslužbě, paní Gorhamová, vdova po slavném královském radovi, k němu přistupovali prostě, a když se pomodlili, opřeli se zády a s chutí poslouchali hudbu (zněly tu tiše varhany) a zahlédli slečnu Kilmanovou na konci řady, jak se modlí, modlí, a protože byli dosud na prahu svého záhrobí, účastně ji považovali za duši pohybující se v tomtéž území; duši vystřiženou z nehmotné látky; ne ženu, duši.

Ale pan Fletcher už potřeboval jít. Musel projít kolem ní, a protože sám byl jako ze škatulky, nemohl nepocítit jisté rozrušení nad nepořádným zjevem té ubohé paní; nad jejími rozčuchanými vlasy; nad jejím balíčkem na podlaze. Nedovolila mu okamžitě projít. Avšak jak tam stál a upřeně se rozhlížel – po bílém mramoru, šedých okenních tabulích a nashromážděných pokladech (neboť on byl na opatství nesmírně pyšný) –, její velká postava, robustnost a síla, jak tam seděla a občas pohnula koleny (přístup k jejímu Bohu byl tak drsný, její tužby tak úporné), na něj zapůsobily, stejně jako zapůsobily na paní Dallowayovou (nemohla se to odpoledne zbavit pomýšlení na ni), na reverenda Edwarda Whittakera, a také na Elizabeth.

A Elizabeth čekala na Victoria Street na omnibus. Venku bylo tak příjemně. Řekla si, že se možná zatím nemusí vracet domů. Venku na vzduchu bylo tak příjemně. Nastoupí do omnibusu. A už jak tam stála v těch velice dobře střižených šatech, to začínalo... Lidé si ji začínali přirovnávat k topolům, rannímu rozbřesku, hyacintům, kolouškům, tekoucí vodě a zahradním liliím; a její život jí

pak připadal jako břímě, protože měla mnohem lepší pocit, když ji nechali na pokoji a ona si jako na venkově mohla dělat, co chtěla, ale oni ji věčně přirovnávali k liliím a musela chodit na večírky a Londýn jí připadal tak příšerný ve srovnání s tím, když pobývala na venkově sama s otcem a se psy.

Autobusy rychle přijížděly, zastavovaly; rozjížděly se – ty křiklavé vozy lesknoucí se červeným a žlutým lakem. Ale do kterého si má nastoupit? Neměla žádné zvláštní přání. Jistěže se nebude někam cpát. Táhla spíš k netečnosti. Chyběl jí výraz, ale měla hezké oči, čínské, orientální, a jak říkala její matka, s tak pěknými rameny a rovným držením těla vždycky skýtá okouzlující pohled; a poslední dobou, zvláště večer, když ji něco zaujalo, protože ona jako by nikdy nepodléhala vzrušení, vypadala téměř krásně, velice majestátně, velmi klidně. Co si asi myslela? Každý muž se do ní zamilovával, a ji to přitom strašně nudilo. Jelikož už to zase začínalo. Matka to viděla – začínaly komplimenty. Že jí na tom víc nezáleží – například na šatech –, Clarisse někdy dělalo starost, ale možná to tak je vlastně dobře – se všemi těmi morčaty a štěňaty, když na ně jde psinka, a dodává jí to jisté kouzlo. A teď tohle podivné přátelství se slečnou Kilmanovou. No, pomyslela si Clarissa asi ve tři ráno, když četla barona Marbota, protože nemohla spát, dokazuje to, že má dobré srdce.

Elizabeth náhle vykročila kupředu a velice rázně nastoupila do omnibusu, před všemi ostatními. Posadila se nahoře. Ten náladový tvor – pirát – vyrazil kupředu, odskočil; musela se chytnout zábradlí, aby udržela rovnováhu, protože to skutečně byl pirát, lehkomyšlný, bezohledný, bez skrupulí, nelítostně se řítíl vpřed, nebezpečně objížděl, drze se zmocnil pasažéra, nebo jiného si zase nevšímal, jako úhoř se arogantně proplétal, a pak drze vyrazil na plné plachty po Whitehallu. A pomyslela Elizabeth byť jedinkrát na chudáka slečnu Kilmanovou, která ji nesobecky milovala, pro niž byla kolouškem na pasece, měsícem na holině? Pociťovala rozkoš volnosti. Čerstvý vzduch působil tak lahodně. V obchodním domě Army and Navy bylo tak dusno. A teď jí to připadalo, jako by jela na koni, jak se hnali po Whitehallu; a na každý pohyb omnibusu to krásné tělo v kabátu barvy kolouška reagovalo volně jako jezdec, jako galionová figura na přídí lodi, neboť vánek ji trochu rozcuchal; horko dodalo jejím tvářím bledost bíle natřeného dřeva; a její pěkné oči, jelikož se nemusely dívat do žádných jiných, hleděly upřeně vpřed, bez výrazu, projasněné, s tou neuvěřitelnou nevinností upřeného pohledu sochy.

Slečna Kilmanová dovede dráždit právě tím, jak mluví o svém utrpení. A má pravdu? Pokud šlo o účast ve výborech a každodenní vynakládání hodin a hodin, kdy pomáhal chudým (v Londýně se s otcem skoro neviděla), on to přece dělá, bůh ví, že ano – pokud tedy tohle má slečna Kilmanová na mysli, když mluví o křesťanství; ale těžko se o tom mluví. Ráda by jela ještě o kousek dál. Až na Strand za další penci? Tak tady je, ta další pence. Pojede až na Strand.

Nemocné má ráda. A slečna Kilmanová říkala, že její generaci je už každé povolání otevřené. Tak by třeba mohla být doktorkou. Taky by mohla být farmářkou. Zvířata bývají často nemocná. Mohla by hospodařit na dost velkém statku a mít na to lidi. Chodila by je navštěvovat v jejich domcích. Tohle je Somerset House. Vypadala tak nádherně, tak vážně, ta velká šedá budova. Měla ráda pocit, že lidé pracují. Líbily se jí ty kostely, jakoby vystřižené z šedého kartonu, když se prodírala proti proudu lidí na Strandu. Vypadá to tu docela jinak než ve Westminsteru, pomyslela si, když vystoupila na Chancery Lane. Všechno tak vážné; takový ruch. Zkrátka by ráda něco vystudovala. Stane se lékařkou, farmářkou, možná půjde do parlamentu, když to bude nutné, to všechno kvůli Strandu.

Nohy těch lidí, kteří spěchali za svou činností, ruce kladoucí kámen ke kameni, mozky věčně zaměstnané ne triviálním tlacháním (jako třeba přirovnáváním žen k topolům – což je sice dost vzrušující, ale hodně hloupé), ale myšlenkami na lodi, na obchod, na právo, na administrativu a na

všechno to, co je tak velkolepé (přešla na Temple), veselé (tady narazila na řeku), zbožné (tu uviděla kostel), to vše přispělo k jejímu odhodlání, ať si matka říká, co chce, že se stane farmářkou nebo lékařkou. Ovšem je dost líná.

A je mnohem lepší o tom vůbec nemluvit. Připadá jí to tak hloupé. Je to cosi, co se někdy přihodí, když je člověk sám – budovy beze jmen architektů, davy vracející se z města mající větší sílu než jednotliví kněží v Kensingtonu, než kterékoli z těch knih, co jí půjčuje slečna Kilmanová, aby probudily to, co dřímá nemotorné a stydlivé na písčité podlaze myslí, takže to vypluje na povrch, jako když si dítě náhle protáhne paže; možná právě tohle – povzdech, protažení paží, popud, objev – zapůsobí navždy, a pak to zase klesne na tu písčitou podlahu. Musí se vrátit domů. Ale kolik je hodin? – kde jsou tu nějaké hodiny?

Rozhlédla se dál po Fleet Street. Popošla kousek směrem ke katedrále sv. Pavla, stydlivě, jako někdo, kdo se krade po špičkách a potmě se svíčkou v ruce prozkoumává cizí dům, celý napjatý, jestli se náhle nerozletí dveře majitelovy ložnice a ten se nezačne ptát, co tam dělá, ani se neodvážila zatoulat do podivných uliček, lákavých bočních ulic, o nic víc než v cizím domě otvírat dveře, které mohou vést do ložnice nebo do obývacího pokoje, nebo rovnou do spižírny. Neboť nikdo z Dallowayů nechodil denně po Strandu; ona byla průkopnicí, zatoulaný tvor, odvažující se, důvěřující.

V mnoha ohledech, říkala si její matka, je nesmírně nedospělá, stále ještě jako dítě: baví ji panenky, staré bačkory; dokonalé dítě, a to je okouzlující. Ovšem v rodině Dallowayových se udržovala tradice zaměstnání ve veřejné správě – ve službě veřejnosti. Abatyše, ředitelky, hodnostářky, v té republice žen – aniž byly příliš chytré, zastávaly tahle místa. Elizabeth popošla ještě kousek dál ke katedrále sv. Pavla. Bavila ji bodrost, sesterství, mateřství, bratrství této vřavy. Připadala jí dobrá. Hluk byl strašlivý; a náhle se ozvaly trubky (nezaměstnaní) ječící a rachotící v té vřavě; vojenská hudba; jako by lidé pochodovali; ovšem kdyby kdosi zrovna umíral – kdyby nějaká žena vydechla naposledy a někdo to sledoval a otevřel okno pokoje, kde právě dokonala ten akt nejvyšší důstojnosti, pohlédl dolů na Fleet Street, ta vřava, ta vojenská hudba by byla triumfálně dorazila až tam nahoru k němu, útěšná, nezúčastněná.

Nebylo to vědomé. Nebylo v tom uznání lidského údělu či osudu, nebylo to ani útěšné pro ty, kdož zmámeni hledají poslední známky vědomí na tvářích umírajících. Zapomnětlivost u lidí by mohla zraňovat, jejich nevděk rozkládat, ale tento hlas, proudící nekonečně, rok za rokem, se mohl stát čímkoli; tímhle slibem; touhle dodávkou; tímhle životem; tímhle průvodem, všechny by je obepnul a nesl je dál, jako v drsném proudu ledovce led drží odštěpek kosti, modrý okvětní lístek, nějaké duby – a valí je dál.

Ale připozdilo se víc, než si myslela. Matce by se nelíbilo, že se takhle toulá sama. Otočila se a vydala se po Strandu zpátky.

Závan větru (navzdory tomu horku bylo docela větrno) foukl tenký černý závojíček na slunce a nad Strand. Tváře znejasněly; omnibusy náhle ztratily lesk. Neboť i když mraky byly horsky bílé, takže si člověk mohl představit, že by z nich sekyrkou mohl odsekávat tvrdé třísky, s širokými zlatými svahy, trávníky nebeských zahrad radostí na jejich bocích, a vypadaly jako usedlé příbytky shluklé pro konferenci bohů nad světem, pohyb mezi nimi neustával. Znaky se vyměňovaly, když jakoby podle nějakého předem určeného plánu tu se nějaký vrcholek pozdržel, tu zase celý kus velikosti pyramidy, který si neměnně držel polohu, vyrazil doprostředka nebo vážně vedl celý průvod k dalšímu kotvíšti.

Jakkoli se mohly zdát pevně na svých místech, odpočívající v dokonalé jednomyslnosti, nic nemohlo být svěžejší, volnějš, na pohled citlivější než ten sněhobílý či zlatem rozničený povrch; změnit se, pohnout se, zbourat ten slavnostní sluk bylo bezprostředně možné; a bez ohledu na tu vážnou nehnutost, nahromaděnou robustnost a hutnost, tu posílaly k zemi světlo, tu tmou.

Klidně a rázně nastoupila Elizabeth Dallowayová do omnibusu do Westminsteru.

Jako by odcházely a přicházely, kynuly, dávaly znamení, tak to světlo a stín, které tu učinily stěnu šedou, tu banány jasně žluté, tu učinily Strand šedivý, tu zase omnibusy jasně žluté, připadaly Septimu Warrenu Smithovi, když ležel na pohovce v obývacím pokoji; díval se, jak kapalné zlato zazáří a zase potemní s úžasnou schopností nějakého živého tvora na různých, na tapetě. Stromy venku zatahovaly listí jako sítě ve vzdušných hlubinách; v místnosti zněla voda a skrze vlny přicházely hlasy zpívajících ptáků. Všechny síly lily své poklady na jeho hlavu a jeho ruka spočívala na opěradle pohovky tak volně, jak ji vídal ležet, když se koupal, plaval na hřebenech vln, zatímco daleko na pobřeží slyšel štěkat a štěkat psy. Neboj se už, říká srdce v těle; neboj se už.

On se nebál. V každém okamžiku mu nějakou veselou narážkou, jako je ta zlatá skvrna, která obíhá po stěně – tam, tam, tam – příroda vyjadřovala své odhodlání předvést – tím, že si bude natřásat chochol, protřepávat kadeře, přehazovat pláštík tu sem tu tam, nádherně, vždycky nádherně a až stane v jeho blízkosti, rukama u sebe jako troubou mu bude šeptat Shakespearova slova –, svůj význam.

Rezia, která seděla u stolu a otáčela kloboukem v rukou, ho sledovala; viděla, že se usmívá. Je tedy šťastný. Ale pohled na ten jeho úsměv nemohla vydržet. To není manželství; to není váš manžel, když se dívá takhle divně, neustále sebou cuká, směje se, prosedí mlčky celé hodiny, nebo ji popadne za ruku a nutí ji, aby psala. Zásuvka stolu už je plná toho psaní; o válce; o Shakespearovi; o velkých objevech; že neexistuje smrt. V poslední době se najednou zničehonic rozruší (a doktor Holmes i sir William Bradshaw říkali, že rozrušení je pro něj to nejhorší), mává rukama a vykřikuje, že zná pravdu! Zná všechno! Ten muž, jeho přítel, který zahynul, Evans, přišel za ním, tvrdí. Zpíval za paravánem. Zapsala to, jak to říkal. Některé věci byly moc krásné; jiné pusté nesmysly. A on vždycky uprostřed přestal a rozmyslel si to; chtěl něco přidat; slyšel něco nového; naslouchal se zdviženou rukou. Ale ona nic neslyšela.

A jednou přistihli dívku, která sem chodila uklízet, jak čte jeden ten papír a může se potřáhat smíchy. Byla to strašná škoda. Potom totiž začal Septimus vykřikovat o lidské krutosti – jak lidé trhají jeden druhého na kusy. Toho, kdo padne, říkal, roztrhají na kusy. "Holmes po nás jde," říkal a vymýšlel si povídky o Holmesovi; jak Holmes jí ovesnou kaši; jak Holmes čte Shakespeara – a buď řve smíchy, nebo zlostí, protože doktor Holmes pro něj představoval cosi hrůzného. "Lidská přirozenost" mu říkal. Pak měl taky vidiny. Říkal, že se utopil a leží na útesu a nad ním skřehotají raci. Nakláněl se přes okraj pohovky dolů do moře. Nebo slyšel hudbu. Ve skutečnosti to byl jen nějaký flašinet nebo člověk vykřikující cosi dole na ulici. Ale on zvolal "Krása!" a slzy se mu kutálely po tvářích, což pro ni bylo vůbec to nejhorší, vidět plakat muže, jako byl Septimus, který bojoval ve válce a choval se statečně. A on ležel a poslouchal, až najednou začal křičet, že padá dolů, padá do plamenů! Křičel tak sugestivně, že se šla podívat, kde hoří. Ale nic nehořelo. Byli sami v pokoji. To se mu zdálo, říkala mu, a tak ho konečně uklidnila, ale někdy se sama vyděsila. Povzddechla si, jak tam seděla a šila.

Její povzdech byl něžný a okouzlující, jako vítr před lesem za večera. Tu položila nůžky; tu se otočila a sebrala cosi ze stolu. Malý vzruch, drobné zašustění, jemné zaťukání vytvářely cosi tam na stole,

kde seděla a šila. Skrze oční řasy viděl její rozmlížený obrys; její drobné černé tělo; její tvář a ruce; jak se otáčí u stolu, když zvedla cívku nebo hledala (každou chvíli něco ztratila) hedvábíčko. Šila klobouk pro vdanou dceru paní Filmerové, která se jmenuje – zapomněl to jméno.

"Jak se jmenuje ta vdaná dcera paní Filmerové?" zeptal se.

"Petersová," odpověděla Rezia. Bohužel bude asi moc malý, řekla a podržela ho před sebou. Paní Petersová je mohutnější postavy; ale ona ji nemá ráda. Jen kvůli paní Filmerové, která je na ně tak hodná – "Dneska ráno mi dala hrozny," poznamenala –, chtěla Rezia udělat také něco, aby se jí zavděčila. Onehdy večer přišla do pokoje a našla tam paní Petersovou, jak si pouští gramofon, protože si myslela, že nejsou doma.

Vážně? divil se. Pouštěla si gramofon? Ano; tehdy mu to hned vyprávěla; našla tu paní Petersovou, jak si pouští gramofon.

Začal velice opatrně otvírat oči, aby se přesvědčil, zda tam skutečně ten gramofon je. Ale skutečné věci – skutečné věci ho příliš vzrušovaly. Musí opatrně. Nerad by zešílel. Nejdřív pohlédl na módní návrhy na spodní polici, pak postupně na gramofon se zelenou troubou. Nic nemohlo být přesnější. A tak, jak nabíral odvalu, podíval se na příborník; na talíř s banány; na rytinu s královnou Viktorií a jejím manželem; na křivou římsu se sklenicí s růžemi. Žádná z těch věcí se nepohnula. Všechny stály nehybně; všechny byly skutečné.

"Ta Ženská nenechá na nikom chlup," pokračovala Rezia.

"Co dělá pan Peters?" zeptal se Septimus.

"No..." začala Rezia a snažila se rozpomenout. Má dojem, že jí paní Filmerová říkala, že dělá obchodního cestujícího pro nějakou firmu. "Zrovna teď je v Hullu," dodala.

"Zrovna teď!" řekla to s tím svým italským přízvukem. Řekla to sama. Zastínil si oči, aby viděl její tvář po kouskách, nejdřív bradu, pak nos, pak čelo, pro případ, že by bylo nějak znetvořené nebo nějak strašně poznamenané. Ale ne, seděla tam naprosto přirozeně, šila, se stisknutými rty, jaké ženy mívají při šití, s neměnným, melancholickým výrazem. Ale není na tom nic hrozného, ujistil se, když se podruhé, potřetí podíval na její tvář, na její ruce – přece co je na ní děsivého či nechutného, když tam sedí za plného denního světla a šije? Paní Petersová nenechá na nikom chlup. Pan Peters je v Hullu. Tak proč zuřit a pronášet prorocké řeči? Proč si připadat zdrcený a vyděděný? Proč se nechat dohánět k třasu a vzlykům oblaky? Proč hledat pravdy a pronášet poselství, když Rezia sedí a zapichuje si špendlíky do náprsenky svých šatů a pan Peters je v Hullu? Zázraky, zjevení, utrpení, osamělost, propadání mořskými hlubinami dolů do plamenů, to všechno se vyčerpalo a strávilo, protože jak sledoval Rezii, která zdobí klobouk pro paní Petersovou, měl pocit, že má na sobě pokrývku z květů.

"Pro paní Petersovou je moc malý," řekl Septimus.

Poprvé po dlouhé době promluvil jako kdysi! No jistě – je směšně malý, přisvědčila. Ale paní Petersová si ho vybrala.

Vzal jí ho z rukou. Řekl, že je tak pro opičku flašinetáře.

Jak ji to rozveselilo! Už celé týdny se spolu takhle nesmáli, nevtipkovali jako manželé. Tím myslela, že kdyby v tu chvíli vešla paní Filmerová nebo paní Petersová, nepochopily by, čemu se ona a Septimus smějí.

"Tak," řekla a přišpendlila na jednu stranu klobouku růži. Ještě nikdy si nepřipadala tak šťastná! Nikdy v životě!

Ale tak je ještě legračnější, poznamenal Septimus. Teď ta chudinka bude vypadat jako prase na trhu. (Nikdo nikdy ji tak nerozesmával jako Septimus.)

Co ještě má v košíčku na šití? Měla stuhy a korálky, třepečky, umělé květiny. Vyložila je na stůl. Začal neobvykle kombinovat barvy – přestože neměl šikovné prsty, nedovedl ani svázat balíček, měl úžasné oko a často se trefil, někdy to bylo samozřejmě k smíchu, ale někdy se úžasně trefil.

"Bude mít krásný klobouk!" mumlal, bral do ruky to či ono, Rezia klečela vedle něj a dívala se mu přes rameno. Nyní byl hotov – tedy návrh; ona to musí sešít. Ale musí být moc, moc opatrná, řekl, aby to udělala přesně podle jeho návrhu.

Tak šila. Když šije, říká si, vydává zvuk jako čajník na sporáku; bublá, ševelí, stále zaměstnaná, její silné malé špičaté prsty štípou a postrkují; její jehla se míhá. Slunce zajde a zase vyjde na těch třapcích, na tapetě na stěně, ale on počká, říká si, protáhl si nohy a podíval se na sesutou ponožku na své noze na konci pohovky; počká tady na tom teplém místě, v téhle kapse nehybného vzduchu, na kterou člověk narazí na kraji lesa někdy večer, kdy tu kvůli nějaké proláclině v zemi nebo nějakému seskupení stromů (člověk musí především uvažovat vědecky, vědecky) teplo přetrvává a vzduch hladí tvář jako ptačí křídlo.

"Tak, a je to," řekla Rezia a na prstu roztočila klobouk paní Petersové. "To zatím stačí. Později..." její věta odbublala, kap, kap, kap, jako spokojený vodovodní kohoutek, který někdo zapomněl dotáhnout.

Bylo to úžasné. Nikdy neudělal nic, na co by byl tak hrdý. Byl tak skutečný, tak hmotný, ten klobouk pro paní Petersovou.

"Jen se na něj podívej," vyzval ji.

Ano, při pohledu na ten klobouk už vždycky pocítí štěstí. Tehdy se opět stal sám sebou, tehdy se zasmál. Byli sami a spolu. Ten klobouk bude mít už navždy ráda.

Řekl jí, ať si ho zkusí.

"Ale určitě v něm vypadám jako cvok!" vykřikla, rozběhla se k zrcadlu a prohlížela se nejdřív z jedné strany, pak z druhé. Pak ho zase strhla, protože kdosi zaklepal na dveře. Že by sir William Bradshaw? Už pro ně poslal?

Ne! Jenom ta malá holčička s večerníkem.

Co se dělo vždycky, stalo se v tu chvíli – to, co se stávalo každý večer jejich života. Holčička stála u dveří a cucala si palec; Rezia si klekla; Rezia cukrovala; Rezia vytáhla sáček s bonbony ze zásuvky stolu. Jelikož tak to probíhalo vždycky. Nejdřív jedna věc, pak druhá. Tak to vytvořila, nejdřív jednu věc, pak druhou. Tančily, hopsaly, kolem dokola pokoje. On si vzal noviny. Surrey napíná všechny síly,

četl. Přišla vlna veder. Rezia opakovala po něm: Surrey napíná všechny síly. Přišla vlna veder, opakovala už jako součást hry, kterou hrála s vnučkou paní Filmerové, obě se smály a brebentily zároveň, jak si hrály. Pocítil velkou únavu. Pocítil velkou spokojenost. Bude spát. Zavřel oči. Ale jakmile zase nic neviděl, zvuky hry slábly a zněly podivně, jako křik lidí, kteří hledají, ale nenacházejí, a vzdalují se víc a víc. Ztratily ho!

S děsem se probral. A co viděl? Talíř banánů na příborníku. Nikdo tam nebyl (Rezia vedla dítě k matce; už mělo jít spát). To je ono: teď bude navždycky sám. Takhle byl zatracen tehdy v Miláně, když vešel do pokoje a viděl, jak vystřihují tvary ze silného plátna; že bude navždycky sám.

Ocitl se sám s příborníkem a banány. Ocítl se sám, vystavený na této ponuré vyvýšenině, natažený – ale ne na vrcholku kopce; ne na skalisku; na pohovce obývacího pokoje paní Filmerové. A co ty vidiny, tváře, hlasy mrtvých, kam se poděly? Před ním stál paraván s černým orobincem a vlaštovkami. Tam, kde kdysi viděl hory, kde viděl tváře, kde viděl krásu, stál paraván.

"Evansi!" vykřikl. Odpověď nepřišla. Zapištěla myš nebo zašustila záclona. To byly ty hlasy mrtvých. Paraván, uhlák, příborník mu zůstaly. Nechť se tedy postaví čelem paravánu, uhláku a příborníku... ale Rezia vtrhla dovnitř a štěbetala.

Přišel nějaký dopis. Všechny plány se zhatily. Paní Filmerová nakonec nemůže jet do Brightonu. Nebyl čas dát vědět paní Williamsově, a Rezií to přišlo skutečně velmi velmi k vzteku, když zahlédla klobouk a pomyslela si... že by možná... mohla udělat jen malinkou... Její hlas dozněl ve spokojené melodii.

"A kruciš!" vykřikla (tohle byl takový jejich vtip, to její klení); zlomila jehlu. Klobouk, dítě, Brighton, jehla. Tak to vytvořila; nejdřív jednu věc, pak druhou, postupně to vytvořila při šití.

Chtěla, aby jí řekl, zda vylepšila klobouk, když posunula tu růži. Sedla si na konec pohovky.

Teď jsou naprosto šťastní, řekla náhle a položila klobouk. Protože teď už mu může říkat všechno. Může mu říct, co jí přijde na rozum. To byl téměř první její pocit, když ho poznala, ten večer v kavárně, kam přišel se svými anglickými kamarády. Vešel dovnitř dost stydlivě, rozhlížel se kolem a spadl mu klobouk, když si ho pověsil. To si pamatovala. Věděla, že je Angličan, i když ne jeden z těch dobře stavěných Angličanů, které obdivovala její sestra, on byl vždycky hubený; ale měl krásně svěží barvu; a s tím velkým nosem, jasnýma očima a jak tam seděl tak trochu shrbeně, jí připadal, jak mu pak často říkala, jako mladý sokol, ten první večer, kdy ho uviděla, když tam hráli domino a on vešel – jako mladý sokol; ale k ní byl vždycky velmi něžný. Nikdy ho neviděla rozzuřeného nebo opilého, jenom někdy trpěl kvůli té strašlivé válce, ale i tak, když vstoupila, všechno to šlo stranou. Cokoli, cokoli na světě, jakoukoli drobnou starost s prací, cokoli ji zrovna napadlo, to mu řekla, a on jí okamžitě porozuměl. Ani její rodina ji nikdy takhle nechápala. Tím, že byl starší než ona a tak chytrý – jak byl vážný, když chtěl, aby četla Shakespeara, ještě než uměla vůbec přečíst anglicky pohádku pro děti! – tím, že byl o tolik zkušenější, mohl jí pomáhat. A ona mohla také pomáhat jemu.

Ale teď ten klobouk. A pak (připozdívalo se) sir William Bradshaw.

Zvedla ruce k hlavě, čekala, až řekne, jestli se mu klobouk líbí, nebo ne, a jak tam seděla a čekala, shlížela na něj, cítil, jak její myšlenky jako ptáček skáčou z větve na větev a vždycky přistávají úplně

správně; dokázal sledovat její myšlenky, jak tam tak seděla v té uvolněné póze, která jí byla vlastní, a kdyby něco řekl, hned by se usmála, jako ptáček, který všemi drápky dopadne pevně na haluz.

Ale vzpomněl si. Bradshaw řekl: "Naši nejbližší nám nejsou k ničemu, když jsme nemocní." Bradshaw říkal, že ho musí naučit odpočívát. Bradshaw říkal, že je musí od sebe oddělit.

"Musí", "musí", proč "musí"? Jakou moc nad ním Bradshaw má? "Jaké právo má Bradshaw, aby mi říkal, co musím?" ptal se.

"Víš, vyhrožoval jsi, že se zabiješ," připomněla mu Rezia. (Naštěstí teď mohla říct Septimovi cokoli.)

Takže je v jejich moci! Holmes a Bradshaw po něm jdou! To zvíře s rudými nozdrami vyčenichá každé tajné místo! "Musí", říká! Kde má ty papíry? Ty věci, co napsal?

Přinesla mu jeho papíry, věci, které napsal, věci, které napsala za něj. Vyložila je na pohovku. Spolu si je prohlíželi. Diagramy, nákresy, mužičky a ženušky, jak mávají klacky místo zbraní, s křídly – ano? – na zádech; kroužky obkreslené kolem šilinků a šestipencí – slunce a hvězdy; klikaté srázy s horolezci šplhajícími po nich a přidržujícími se společného lana, přesně jako nože a vidličky; mořské výjevy s drobnými tvářemi směřujícími se snad z vln: mapa světa. Spal je! vykřikl. A teď k tomu, co napsal; jak mrtví zpívají za keři rododendronů; ódy na Čas; rozhovory se Shakespearlem; Evans, Evans, Evans – jeho poselství ze záhrobí; nekácejte stromy; řekněte to ministerskému předsedovi. Všeobecná láska: smysl světa. Spal je! vykřikl.

Ale Rezia je překryla rukama. Některé jsou moc krásné, pomyslela si. Sváže je (protože neměla obálku) kouskem hedvábí.

I kdyby si pro něj přišli, řekla, půjde s ním. Nemůžou je od sebe oddělit proti jejich vůli, řekla.

Uhladila ohnuté růžky, srovnala papíry a svázala balíček skoro poslepu, seděla přitom blízko, vedle něj, říkal si, jako by se celá rozvila. Byla jako kvetoucí strom; a skrze její větve prohlížela tvář zákonodárkyně, která dosáhla svatostánku, kde už se nikoho nebála; ani Holmese, ani Bradshawa; zázrak, triumf, ten poslední a největší. Viděl ji, jak se potácí do těch děsných schodů obtížená Holmesem a Bradshawem, muži, kteří vždycky vážili přes sedmdesát kilo, kteří posílali své ženy ke dvoru, muži, kteří vydělávali deset tisíc ročně a mluvili o schopnosti být nad věcí; kteří se lišili ve svých verdiktech (neboť Holmes říkal jedno, Bradshaw něco jiného), nicméně soudci to byli; pletli dohromady vidiny a příborník; nic neviděli jasně, a přesto vládli, přesto nařizovali. Nad nimi zvítězila.

"Tak!" řekla. Papíry byly svázané. Nikdo by se k nim neměl dostat. Ona je schová.

A je dva, řekla, nerozdělí nic. Posadila se vedle něj a nazývala ho tím sokolem nebo havranem, který, protože je zlomyslník a ničí úrodu, je přesně jako on. Nikdo je nemůže rozdělit, řekla.

Pak vstala, že půjde do ložnice a zabalí jim věci, ale protože uslyšela v předsíni nějaké hlasy a napadlo ji, že se tu třeba zastavil doktor Holmes, běžela dolů, aby mu zabránila vstoupit.

Septimus slyšel, jak mluví s doktorem Holmesem na schodech.

"Ale milá paní, přišel jsem jako přítel," říkal Holmes.

"Ne. Nedovolím vám, abyste se šel na manžela podívat," trvala na svém.

Dovedl si ji představit, jako slípku, s křídly rozepjatými, jak mu brání projít. Ale Holmes se nedal.

"Milá paní, dovolte mi..." řekl Holmes a odsunul ji (byl to hromotluk).

Holmes už kráčel nahoru. Holmes se chystal vrazit do dveří. Holmes řekne: "Strachy bez sebe, co?" Holmes ho dostane. Ale ne; Holmes ne; ani Bradshaw. Trochu vrávoravě se zvedl, vlastně poskakoval z nohy na nohu, zauvažoval o pěkném čistém noži na krájení chleba s nápisem "chléb" vyrytým na střešence. Ale to ne, ten nesmí pokazit. Plyn? Na ten už je pozdě. Holmes se blíží. Mohl by vzít břitvy, ale Rezia, která se takhle chová vždycky, je už zabalila. Zbývalo jenom okno, velké okno nájemního domu v Bloomsbury; únavná, problematická a poněkud melodramatická záležitost, kdyby otevřel okno a vrhl se ven. Je to jejich představa tragédie, ne jeho nebo Reziina (protože ona stojí na jeho straně). Holmesovi a Bradshawovi se líbí takové věci. (Posadil se na parapet.) Ale vyčká až do poslední chvíle. Nechce se mu umřít. Život je dobrý. Slunce hřeje. Jenomže lidské bytosti? Na druhé straně scházel po schodech jakýsi starý muž, zastavil se a zíral na něj. Holmes už byl u dveří. "Máte to mít!" vykřikl Septimus a vši silou, divoce se vrhl dolů na plot paní Filmerové.

"Zbabělec!" vykřikl doktor Holmes a rozrazil dveře. Rezia se rozběhla k oknu, uviděla to; pochopila. Doktor Holmes a paní Filmerová se srazili. Paní Filmerová mávala zástěrou a přinutila ji, aby se uchýlila do ložnice. Nastalo pobíhání po schodech nahoru a dolů. Vešel doktor Holmes bílý jak stěna, třásl se po celém těle, se sklenicí v ruce. Musí být statečná a něčeho se napít, řekl (co to bylo? cosi sladkého), protože její manžel je hrůzně rozbitý, už se neprobere, nesmí ho vidět, musí ji ušetřit, jak se dá, stejně bude muset vydržet soudní ohledání mrtvoly, chudinka mladá. Kdo by to byl řekl? Náhlý impuls, nebyla to ani v nejmenším ničí vina (řekl paní Filmerové). A proč to k čertu udělal, to doktor Holmes nemohl vůbec pochopit.

Jak pila ten sladký nápoj, připadalo jí, že otevírá francouzské okno a vychází někam do zahrady. Ale kam? Hodiny odbíjely – jedna, dva, tři: jak rozumně to znělo; ve srovnání se vším tímhle dusotem a šeptáním; jako Septimus sám. Usínala. Ale hodiny byly dál, čtyři, pět, šest a paní Filmerová mávala zástěrou (přece to tělo neponesou sem, to snad ne?), jako by byla součástí té zahrady; nebo jako vlajka. Kdysi u tety v Benátkách viděla vlajku, jak se pomalu vlní na stožáru. Muže zabitě v boji takhle zdravili, a Septimus byl přece ve válce. Většina jejích vzpomínek je šťastná.

Nasadila si klobouk a běžela obilným polem – kde to mohlo být? – dál na nějaký kopec, někde blízko moře, protože tam uviděla lodě, racky, motýly; seděli na útesu. V Londýně také seděli, a jak napůl snila, létali k ní dveřmi ložnice, padal déšť, suché obilí šustilo a ševalilo, moře hladilo, a jak jí to připadalo, ukrývalo je do své klenuté mušle a šeptalo jí ležící na pláži, připadala si rozhozená, jako letící květy nad nějakým hrobem.

"Je mrtvý," říkala a usmívala se na tu ubohou stařenu, která ji hlídala a ty upřímné modré oči upírala na dveře. (Přece ho nepřinesou sem, ne snad?) Ale paní Filmerová tomu nevěřila. Ne, kdepak! Už ho nesou pryč. Neměli by jí to říct? Manželé by měli být spolu, myslela si paní Filmerová. Ale musejí se řídit tím, co řekl doktor.

"Nechte ji spát," řekl doktor Holmes, když jí změřil puls. Viděla velkou siluetu jeho těla na pozadí okna. Tak tohle je doktor Holmes.

Jeden z triumfů civilizace, pomyslel si Peter Walsh. Tohle je jedno vítězství civilizace, když se rozeznělo pronikavé zvonění ambulance. Rychle a bezchybně se řítila ambulance do nemocnice, hned jak okamžitě a lidsky nabrala nějakého ubožáka; někoho, kdo dostal ránu do hlavy, sklátila ho nemoc, možná před minutou nebo tak nějak ho porazilo auto, když přecházel ulici, jako se to může stát i jemu. Taková je civilizace. Překvapilo ho to, když se vrátil z Východu – ta schopnost, organizace, duch společenství panující v Londýně. Každý vůz či vozidlo samy od sebe uhýbaly z cesty, aby mohla ambulance projet. Možná je to morbidní; nebo není to snad spíš dojemné, ta úcta, kterou prokazovali téhle ambulanci s obětí uvnitř – ti zaměstnaní muži spěchající domů, a přece, jak přejela, okamžitě mysleli na ženu; nebo jak snadno to mohli být oni, natažení na lehátku s doktorem a sestrou sklánějícími se nad nimi... Ále, tohle přemýšlení je morbidní, sentimentální, člověk si hned začne vybavovat doktory a mrtvolky; maličký zášleh radosti, tak trochu chtíče, to také, nad tím vizuálním dojmem varoval člověka, aby dál v tomhle nepokračoval – je to osudné pro umění, osudné pro přátelství. Pravda. A přece, říkal si Peter Walsh, jak ambulance zahýbala za roh, třebaže pronikavý tón lehkého zvonku bylo slyšet ještě v další ulici a ještě dál, jak křížovala Tottenham Court Road a neustále vyzváněla, je to výsada osamělosti; v soukromí si člověk může dělat, co chce. Může i plakat, pokud to nikdo nevidí. To byl jeho konec – tahle citlivost – v anglo-indické společnosti; to, že neplakal v ten pravý čas, ani se nesmál. Mám to v sobě, říkal si, jak stál vedle poštovní schránky, která se nemohla rozplynout v slzách. Bůhvíproč. Patrně jakási nádhera a taky tíže toho dne, který ho, jak začal návštěvou u Clarissy, vyčerpával svým horkem, svou intenzitou a tím postupným přeléváním jednoho dojmu v další, až do toho sklepení, kde se ukládají, hlubokého, tmavého, jež nikdo nikdy nepozná. Zčásti z toho důvodu, že mu kvůli naprostému a nedotknutelnému utajení život připadal jako neznámá zahrada, samý ohyb a zákoutí, překvapující, ano; opravdu to člověku bralo dech, tyhle chvíle; a zrovna jak stál u poštovní schránky naproti Britskému muzeu, přicházel jeden z nich, okamžik, v němž se okolnosti sbíhají; tahle ambulance; život a smrt. Jako by ho ten nápor citu vtáhl na nějakou střechu hodně vysoko a to, co z něj zbylo, zůstalo holé jako bílá pláž posetá mušličkami. V anglo-indické společnosti byl tohle jeho konec – tahle citlivost.

Jednou když s ní Clarissa kamsi jela na horní plošinu omnibusu, Clarissa, která se alespoň na povrchu tak snadno vzrušovala, tu zoufalá, tu v nejlepším rozmaru, tehdy tak neustále rozechvělá a tak dobrá společnice, všímala si podivných drobných výjevů, jmen, lidí z horního patra omnibusu, protože tehdy prozkoumávali Londýn a vraceli se s taškami plnými pokladů z Kaledonského trhu – Clarissa měla tehdy takovou teorii – měli celé hromady teorií, neustálé teorie, jak to u mladých lidí bývá. Vysvětlovala pocit nespokojenosti, který se jich zmocnil; že vlastně lidi neznají; že nikdo nezná je. Protože jak může jeden člověk druhého znát? Stýkáte se každý den; pak se šest měsíců nebo i let nevidíte. Shodli se, že je neuspokojivé, jak málo člověk druhého zná. Ale ona řekla, jak seděla v autobusu jedoucím po Shaftsbury Avenue, že má pocit, jako by byla všude; ne "tady, tady, tady" a ťukala do opěradla sedadla; ale všude. Máchla rukou směrem po Shaftsbury Avenue. Byla tím vším. Takže aby někdo poznal ji nebo kohokoli jiného, musí vyhledávat lidi, kteří je doplňují; dokonce i místa. S lidmi, s nimiž nikdy nemluvila, zažívá zvláštní příbuzenství, s nějakou ženou na ulici, s mužem za pultem – i se stromy a stodolami. Skončilo to transcendentální teorií, která s ohledem na to, jaký děs měla Clarissa ze smrti, jí dovolovala věřit (přes veškerou skepsi), že jelikož naše zjevy, ta naše část, která se jeví, jsou tak pomíjivé ve srovnání s tou druhou, neviděnou částí nás, která se rozpíná do šíře, to neviděné může přežít, nějak se zachovat jako součást té či oné osoby, nebo dokonce strašit na některých místech po smrti... možná – možná.

Když se ohlédne po tom dlouhém, skoro třicetiletém přátelství, její teorie svým způsobem fungovala. Jakkoli krátká, přerušovaná, často bolestná byla jejich setkání, neboť on byl věčně pryč, nebo je někdo rušil (například dnes ráno, vešla Elizabeth jako dlouhonohé hříbě, hezká, němá, zrovna když začínal s Clarissou mluvit), jejich účinek na jeho život byl nezměrný. Byla v tom jakási záhada. Jako byste cítili ostré, bolestivé, nepříjemné zrno – vlastní setkání; většinou hrozně bolestné; a přece v nepřítomnosti, na těch nejméně pravděpodobných místech, vyrostlo, rozkvetlo, otevřelo se, vydalo vůni, nechalo vás, abyste se dotkli, ochutnali, rozhlédli se kolem sebe, pořádně je vychutnali a pochopili, po těch letech, kdy leželo zasuté. Takhle k němu přicházela; na palubě lodi; v Himalájích; připomínána těmi nejpodivnějšími věcmi (tak Sally Setonová, ta velkomyslná, nadšenecká husa! myslela na něj, když uviděla modré hortenzie). Clarissa měla na něj větší vliv než kdokoli jiný z jeho známých. A vždycky se takhle objevovala před ním, aniž si to zrovna přál, chladná, jako dáma, kritická; nebo úchvatná, romantická, připomínající nějakou louku nebo anglické žně. Viděl ji nejčastěji na venkově, ne v Londýně. Jeden výjev za druhým v Bourtonu...

Došel k hotelu. Přešel přes halu s horami červenavých křesel a neduživých rostlin se špičatými listy. Sundal klíč z háčku. Mladá žena mu podala nějaké dopisy. Odešel nahoru – vídal ji nejčastěji v Bourtonu, na konci léta, když tam týden, nebo dokonce čtrnáct dní pobýval, jak to známí onehdy dělávali. První na vrcholku nějakého kopce, rukama si přidržovala vlasy, pláště se jí nadouval větrem, ukazovala, křičela na ně – dole pod nimi uviděla řeku Severn. Nebo v lese, když se pokoušela roztopit pod čajníkem – byla trochu nešikovná; kouř se plazil k zemi, vanul jim do tváří; její malý růžový obličej jí prosvítal; vyprosila si nějakou vodu u stařeny v chalupě, která přistoupila ke dveřím, když odcházeli. Oni šli vždycky pěšky; ostatní jeli autem. Řízení auta ji nudilo, neměla ráda zvířata, krom toho jednoho psa. Po silnicích ušli spousty kilometrů. Zastavovala se, aby se zorientovala, pak ho nasměrovala zpátky přes volnou krajinu; a celou tu dobu se hádali, probírali poezii, probírali lidi, probírali politiku (tehdy podporovala radikalismus); nikdy si ničeho nevšiml, leda když se zastavila a vykřikla nad nějakou vyhlídkou či stromem, a přinutila ho, aby se díval s ní; a pak zase dál, přes strniště na polích, ona napřed, s kytičkou pro tetu, chůze ji nikdy neunavovala, přestože byla jinak křehká; do Bourtonu se vrátili až za šera. Pak po večeři starý Breitkopf odklopil víko klavíru a zpíval, aniž měl na to hlas, a oni odpočívali pohroužení do křesel a snažili se potlačovat smích, ale vždycky to nakonec nevydrželi a smáli se a smáli – smáli se jen tak. Breitkopf to jako nevnímal. A pak ráno pobíhala jako vrtichvost sem a tam před domem...

Ale tady má dopis od ní! Tahle modrá obálka. To je její písmo. A bude si ho muset přečíst. Další z těch setkání, která nutně musela být bolestná! Přečíst si její dopis, to vyžadovalo ďábelské úsilí. Jak to bylo božské, zase ho vidět. Musela mu to napsat. To bylo vše.

Ale jeho to rozrušilo. Zlobilo ho to. Byl by raději, kdyby to nenapsala. Když na to pomyslí s odstupem, bylo to jako žďouchanec do žeber. Proč ho nemůže nechat na pokoji? Koneckonců ona se vdala za Dallowaye a celá ta léta s ním žila dokonale šťastná.

Tyhle hotely nejsou moc útěšná místa. To tedy zdaleka ne. Na ty háčky si věšelo svůj klobouk bezpočet lidí. I ty mouchy, když na to pomyslí, seděly na nosech jiných lidí. A pokud jde o čistotu, kterou nemohl přehlédnout, nebyla to ani tak čistota jako spíš prázdnota a chlad; cosi, co muselo být. Nějaká suchopárná správčová to tu po ránu obejde, očenichá a okoukne a služby s promodralými nosy pak drhnou ostošest, jako by příští návštěvník měl být pečení servírovanou na dokonale vyleštěné míse. Na spaní jedna postel; k sezení jedno křeslo; na čištění zubů a na holení jeden pohárek, jedno zrcátko. Knihy, dopisy, župan roztroušené po neosobní žíněné matraci jako

nesourodé projevy drzosti. A právě Clarissin dopis způsobil, že to vše viděl. "Božské, zase ho vidět!" Musela mu to napsat! Složil dopis; odstrčil ho; nic ho nepřinutí, aby si ho přečetl znovu!

Aby se k němu dopis dostal v šest, musela sednout a napsat ho hned, jak od ní odešel; oznámkovat; poslat někoho na poštu. To je jí, jak se říká, velice podobné. Jeho návštěva ji vyvedla z míry. Svářely se v ní mnohé city; na chvíličku, když mu políbila ruku, zalitovala, dokonce mu záviděla, možná si vzpomněla (poznal jí to na tváři) na něco, co někdy řekl – jak by změnili svět, kdyby si ho třeba vzala; ale dopadlo to takhle; dospěli do středního věku; jsou průměrní; pak se s tou nezdolnou vitalitou přinutí to vše odstrčit, protože v sobě měla nit života, jejíž tvrdost, vytrvalost, sílu překonávat překážky a dovést ji přes ně k vítězství nepoznal u nikoho jiného. Ano; ovšem hned jak opustil místnost, musela přijít reakce. Příšerně ho litovala; myslela na to, co by tak mohla udělat, aby mu udělala radost (a právě to jí vždycky chybělo), a dovedl si ji představit, jak jí tečou slzy po tváři, přejde k psacímu stolku a vychrlí ze sebe tu jednu větu, kterou tu měl najít jako pozdrav... "Jak božské, zase tě vidět!" A myslela to vážně.

Peter Walsh už si rozvázal tkaničky u bot.

Ale nedopadlo by dobře, jejich manželství. Tak jak věci jsou, je to o tolik přirozenější.

Bylo to zvláštní; byla to pravda; spousta lidí to tak cítila. Peter Walsh, který se choval úctyhodně, přiměřeně plnil úkoly na určitých místech, byl celkem oblíben, i když se jevil tak trochu jako mrzout, budil ovšem zdání – je to divné, že by zrovna on, zvláště teď, když už zešedivěl, měl mít spokojený výraz –, výraz prozrazující, že má z čeho brát. Právě pro tohle přitahoval ženy, které měly rády pocit, že není tak docela jako ostatní muži. Měl v sobě či za sebou cosi neobvyklého. Možná to že byl takový knihomol – na návštěvě nikdy nenechal bez povšimnutí knihu ležící na stole (právě teď četl a tkaničky bot cural po zemi); nebo že byl džentlmen, což se projevovalo v tom, jak vyklepával popel z dýmky a samozřejmě v jeho zacházení s ženami. Bylo okouzující, i když vlastně směšné, jak snadno si ho nějaká dívka beze špetky rozumu dokázala otočit kolem prstu. Ale na vlastní nebezpečí. To znamená, že ačkoli třeba byl tak příjemný, a navíc s tím svým humorem a dobrými způsoby fascinující společník, dokázal jím být jen do určité míry. Řekla něco – ne, ne; to prohlédl. To by nesnesl – ne, ne. Pak vykřikoval a pohupoval se a smál se, až se za břicho popadal nějakému pánskému vtipu. V Indii dovedl nejlépe posoudit místní kuchyni. Byl to muž. Ale nepatřil k těm, které člověk musí respektovat – což bylo štěstí; ne jako major Simmons, například; to ani v nejmenším, říkala si Daisy, když je, nehledě na své dvě malé děti, někdy srovnávala.

Zul si boty. Vylovil věci z kapes. Spolu s kapesním nožem vytáhl i fotografii Daisy na verandě; Daisy celá v bílém, s foxteriérem na klíně; velmi okouzující, velmi snědá; vypadala nejlíp, co ji kdy viděl. Vyšlo to nakonec tak přirozeně; o tolik přirozeněji než s Clarissou. Žádný povyk. Žádné trápení. Žádné váhání a nervozita. Všechno prosté. A ta snědá, šíleně hezká dívka na verandě vykřikla (jako by ji slyšel): Jistěže, jistěže mu dá všechno! vykřikla (neměla smysl pro diskrétnost), všechno, co bude chtít! Křičela a běžela mu naproti, ať si někdo přihlíží. A bylo jí pouhých čtyřiaadvacet. A měla dvě děti. Ale, ale!

"Ale, ale" tu bylo na místě, ve svém věku se dostal do pěkné šlamastyky. A když se v noci probudil, nedalo mu to spát. Dejme tomu, že by se skutečně vzali. Pro něj by to mělo jen výhody, ale co ona? Paní Burgessová, dobrá duše a žádná klevetka, jíž se svěřil, se domnívala, že když odjede do Anglie, navenek proto, aby navštívil advokáta, může posloužit Daisy, aby o tom znovu uvažovala, popřemýšlela, co to znamená. Je to otázka jejího postavení, vysvětlovala paní Burgessová;

společenské bariéry; musela by se vzdát dětí. Jednou bude vdovou s určitou minulostí, bude živořit někde na předměstí, nebo ještě spíš si přestane vybírat (víte, jak to s takovými ženami dopadá, dodala). Ale nad tím vším Peter Walsh mávl rukou. Zatím se nechystá umřít. V každém případě si to musí rozmyslet sama; uvážit sama pro sebe, říkal si, když chodil po pokoji sem a tam v ponožkách, rukama se snažil vyhladit košili do obleku, protože nakonec třeba půjde na ten Clarissin večírek, nebo by mohl zajít na muzikál, nebo se uvelebí tady a bude si číst poutavou knihu od muže, jehož znával v Oxfordu. A pokud by odešel do důchodu, což udělá – bude psát knihy. Pojede do Oxfordu a trochu se tam porozhlédne v Bodleyově knihovně. Ta snědá, úžasná dívka marnivě doběhla na konec terasy; marnivě zamávala; marnivě vykřikla, že jí nesejde ani za mák na tom, co říkají lidi. Tady je, ten muž, který pro ni ční nade všemi, dokonalý džentlmen, okouzlující, vážený (a na jeho věku nesejde), šourá si to po pokoji v jednom hotelu v Bloomsbury, holí se, myje, a jak bere do ruky plechovku, odkládá břity, dál se porozhlíží po Bodleyově knihovně a snaží se přijít na kloub jedné či dvěma věcem, které ho zajímají. A tu se s kýmsi zapovídá, a tak čím dál míň dbá na přesné hodiny obědů a promeškává dohodnuté schůzky; a když si mu Daisy řekne o polibek, jak má ve zvyku, dojde ke scéně, není totiž bez vady (třebaže ji má opravdu rád) – zkrátka možná by bylo lepší, jak řekla paní Burgessová, aby na něj zapomněla, nebo si ho pouze pamatovala tak, jak byl v srpnu 1922, jako postavu stojící na křižovatce za soumraku, která se vzdalovala a vzdalovala, jak lehká dvoukolka ujížděla pryč a unášela ji bezpečně připoutanou na zadním sedadle, byť měla rozpřažené ruce, a když viděla tu postavu, jak se zmenšuje a mizí, stále ještě vykřikovala, že udělá všechno na světě, všechno, všechno, všechno...

Nikdy nevěděl, co si lidé myslí. Stále hůř a hůř se soustřeďoval. Stával se zamyšlenější; stále víc se zabýval vlastními starostmi; tu zakaboněný, tu veselý; závislý na ženách, nepřítomný duchem, náladový, méně a méně schopný (tak si to říkal, jak se holil) pochopit, proč jim prostě Clarissa nemůže najít nějaké bydlení a být na Daisy milá; uvést ji do společnosti. A pak by mohl jenom – jenom co? Jen tak pobývat tu tam, tu jinde (v tento okamžik právě přebíral různé klíče a papíry), mihnout se a ochutnat, být sám, zkrátka vystačit si sám se sebou; a přece nikdo samozřejmě víc nezávisí na jiných (zapnul si vestu); to byl jeho konec. Nedokázal se vyhnout kuřárnám, měl rád golf, měl rád bridž, a především společnost žen a ryze jejich kamarádství a jejich věrnost a odvahu a skvělost v lásce, která, třebaže měla své nevýhody, mu připadala (a ta snědá, hezká tvář ležela na těch dopisech) tak zcela obdivuhodná, tak nádherná květina na korunce lidského života, a přece nedokázal být dost dobrý, protože vždycky dokázal vidět za roh (Clarissa z něj vysála cosi navždy), snadno se unavil tichou oddaností a chtěl rozmanitost v lásce, třebaže by asi zuřil, kdyby Daisy milovala někoho jiného, zuřil! Protože Žárlivost, nezvladatelnou Žárlivost měl v povaze. Příšerně trpěl! Ale kde má nůž; hodinky; pečetě, aktovku a Clarissin dopis, který sice nechtěl znovu číst, ale rád si na něj vzpomněl; a Daisyinu fotografii? A teď na večeři.

Jedli.

Seděli u stolků kolem váz, nastrojeni nebo také ne, s šály a taškami položenými vedle sebe, s výrazem falešné vyrovnanosti, protože na tolik chodů u večeře nebyli zvyklí; a sebedůvěry, neboť si to mohli dovolit; a vynaložené námahy, protože celý den běhali po Londýně za památkami a nákupy; a přirozené zvědavosti, protože se rozhlédli a vzhledli, když vešel ten pěkně vyhlížející pán v brýlích s kostěnou obroučkou; a dobrosrdečnosti, protože by mu byli rádi prokázali drobnou službu, například zapůjčili jízdní řád nebo předali užitečnou informaci; a touhy, která se v nich chvěla a zevnitř jimi cloumala, aby nějak navázali vztah, kdyby to mělo být pouze na základě společného rodiště (například Liverpool) nebo společných přátel; s tajnými letnými pohledy,

nepřirozeným mlčením a náhlými úniky do rodinného vtipkování a izolace; tak tam seděli a večeřeli, když vešel pan Walsh a posadil se ke stolku u záclony.

Ne že by něco pronesl, jestliže totiž seděl sám, mohl se obrátit pouze na číšníka; byl to ten způsob, jakým si prohlížel jídelní lístek, prstem ukázal na určité víno, jakým se posadil ke stolku a vážně, ne chamtivě se pustil do večeře, jež mu získaly úctu; která, protože musela zůstat nevyjádřena po většinu doby jídla, propukla u stolu, kde seděli Morrisovi, když na konci jídla zaslechli pana Walshe, jak říká: "Bartlettovy hrušky". Proč promluvil tak skromně, a přece pevně, s výrazem autoritáře, vědomého si svého práva, jež se zakládá na spravedlnosti, to nevěděl ani mladý Charles Morris, ani starý Charles, ani slečna Elaine, ani paní Morrisová. Ale když řekl to "Bartlettovy hrušky", jak tam tak seděl sám u stolu, měli pocit, že počítá s jejich podporou v nějakém právním nároku; stal se zastáncem kauzy, která se okamžitě stala také jejich vlastní, takže na něj jejich oči shlížely účastně, a když všichni zároveň došli do kuřárny, jistý druh vzájemného popovídání už byl nevyhnutelný.

Nebylo to nic hlubokého – jen cosi v tom smyslu, že v Londýně je nával; změnil se za posledních třicet let; že pan Morris má raději Liverpool; že paní Morrisová zašla na výstavu květin ve Westminsteru a všichni viděli prince z Walesu. A přece, říkal si Peter Walsh, žádná rodina na světě se nevyrovná Morrisům; naprosto žádná; jejich vzájemné vztahy jsou dokonalé, na vyšších společenských vrstvách jim ani v nejmenším nezáleží, jejich vkus je jejich vlastní, Elaine se vzdělává, aby mohla pracovat v rodinném podniku, a chlapec získal stipendium na univerzitu v Leedsu a stará paní (jíž je asi tak jako jemu) má doma ještě další tři děti; a mají dvě auta, ale pan Morris přesto ještě spravuje boty o nedělích: to je vynikající, naprosto vynikající, myslel si Peter Walsh, s likérovou sklenkou se mírně pohupoval vzad a zase vpřed mezi těmi žíněnými červenými křesly a popelníky, cítil se velmi spokojený sám se sebou, protože se Morrisům líbil. Ano, líbil se jim muž, který říkal "Bartlettovy hrušky". Měl pocit, že se jim líbí.

Půjde na Clarissin večírek. (Morrisovi se odsunuli; ale ještě se uvidí.) Půjde na Clarissin večírek, protože se chce zeptat Richarda, co to dělají v Indii, ti konzervativní hlupáci. A co se kde hraje? A hudba... A ovšem, i prostě si jen poslechnout drby.

Neboť taková je pravda o naší duši, říkal si, o našem já, které jako ryba obývá hlubiny moří, pluje sem a tam mezi stíny a proplétá se mezi kmeny obrovitých chaluh, nad místy, kde probleskuje sluneční světlo a dál a dál do příšeří, studeného, hlubokého, neproniknutelného; náhle vyrazí k hladině a skotačí na vlnách zvrásněných větrem; tedy má rozhodně potřebu se otírat a odírat, rozněcovat se klepy. Co si hodlá vláda – Richard Dalloway to bude vědět – počít s Indií?

Jelikož byl velice horký večer a kameloti procházeli kolem s poutači prohlašujícími velkými červenými písmeny, že nastala vlna veder, proutěná křesla se objevila na schodech hotelů a seděli v nich rezervovaní pánové, srkali nápoje a kouřili. Peter Walsh tam také seděl. Člověk by si mohl představit, že ten den, den v Londýně, právě začíná. Jako žena, která shodila potištěné šaty a bílou zástěru, aby se oděla do modré toalety a perel, se den měnil, odkládal hrubé šaty, navlékl si něco lehounkého, změnil se ve večer a se stejně radostným povzdechem, jako vydá žena, když shodí spodničky na podlahu, se zbavoval prachu, horka, barvy; dopravní ruch slábl; cinkající a rychle se míhající auta vystřídala pomalé supění dodávek; a tu a tam se mezi hustým listovým náměstím rozsvítilo silné světlo. Poroučím se, jako by říkal večer, jak bledl a mizel nad členitým cimbuřím a špičatými či plochými výběžky hotelu, bloku obchodů, mizím, začínal, ztrácím se, ale Londýn o tom

nechtěl ani slyšet a namířil své bajonety k obloze a přistříhl mu křídla, přinutil ho k účasti na radovánkách.

Od poslední návštěvy Petera Walshe v Anglii došlo totiž k té velké revoluci letního času pana Willetta. Prodloužený večer byl pro něj novinkou. Člověku to dodalo náladu. Neboť jak kolem procházeli mladí lidé s aktovkami, strašně rádi, že už mají volno, a také pyšní, že chodí po tomhle slavném chodníku, jakási radost, laciná, pozlátková, chcete-li, nicméně to vytržení jim zářilo ze tváří. Byli také hezky oblečení; v růžových punčochách; v pěkných střevících. Teď měli před sebou dvě hodiny v kině. Zostřovalo jejich obrysy, zjemňovalo je, to žlutomodré večerní světlo; a na listí na náměstí se lesklo a třpytilo – vypadalo, jako by je někdo namočil v mořské vodě – jako listoví potopeného města. Žasl nad tou nádherou; také mu dodávala odvahy, protože zatímco Angličané navrátilivší se z Indie (znal jich spousty) zpravidla vysedávali v Orientálním klubu a žlučovitě probírali zkázu světa, on byl tady, mladý jako dřív; záviděl mladým lidem jejich letní čas a to ostatní, a ze slov dívky, ze smíchu služky – z nepostižitelných věcí, na které jste si nemohli sáhnout - víc než tušil posun v celém tom pyramidálním hromadění, které se za jeho mládí zdálo nehybné. Tlačilo na ně shora; zatěžovalo je, zvláště ženy, jako ty květiny, které Clarissina teta Helena lisovala mezi dvěma šedými pijáky zatíženými velkým francouzským slovníkem od Littrého, když po večeři sedávala pod lampou. Už je po smrti. Clarissa mu napsala, že přestala vidět na jedno oko. Zdálo se to tak příznačné – jeden z mistrovských výtvorů přírody –, že se slečna Parryová změnila ve sklo. Měla zemřít jako nějaký ptáček v mrazu, vši silou se držící bidýlka. Patřila do jiné doby, ale protože byla tak úplná, tak celistvá, bude vždycky stát na obzoru, bílá jako mramor, nápadná, jako maják označující nějaké předchozí stadium na této dobrodružné, předlouhé plavbě, téhle nekonečné – (sáhl do kapsy pro měďák, aby si koupil noviny a přečetl si, jak dopadl zápas Surrey s Yorkshirem; už milionkrát takhle podával ten měďák – Surrey už zase napínalo všechny síly) – v tomhle nekonečném životě. Ale kriket není pouhá hra. Kriket je podstatný. Nedokázal si pomoci, vždycky si musel přečíst kriketové výsledky. Nejdřív si přečetl výsledky jen v titulcích, pak to, že je horký den; pak o jakési vraždě. Když nějaké věci děláte milionkrát, obohatí je to, třebaže se dá říct, že už je vlastně ani nevnímáte. Minulost obohacuje a také zkušenost, a to, že vám na jednom na dvou lidech někdy záleželo, a když získáte schopnost, která chybí mladým, dělat jen to podstatné, dělat si, co člověk chce, neohlížet se na to, co řeknou lidé, a přicházet a odcházet bez velkého očekávání (nechal noviny na stole a vyrazil), což ovšem (a rozhlížel se, kde má kabát a klobouk) v jeho případě není tak úplně pravda, ne dnes večer, protože právě vyráží na večírek, v jeho věku, s vírou, že něco zažije. Ale co?

Rozhodně krásu. Ne tu obyčejnou krásu pro oko. Nebyla to čistá a prostá krása – od Bedford Place na Russell Square. Byla v tom příměstí a prázdno, jistě; symetrie chodby; ale také osvětlená okna, zvuky klavíru a gramofonu; pocit radovánek, skrytý, ale občas vyplouvající na povrch, oknem bez záclony, když bylo otevřené, člověk viděl skupinky lidí u stolů, mladé lidi pomalu kroužící v tanci, hovory mezi muži a ženami, služky nečinně vyhlížející ven (ty jejich podivné komentáře, když skončí s prací), punčochy schnoucí na římsách, papoušek, pár rostlin. Poutavý, tajemný, nekonečně bohatý, tenhle život. A na velkém náměstí, kde tak rychle vyjížděly a předjížděly taxíky, se pomalu procházely milenecké páry, koketovaly, objímaly se, skrčení pod sprškou stromu; to bylo jímavé; tak tiší, tak zabraní sami do sebe, že člověk kolem nich procházel diskrétně, bojácně, jako by míjel nějaký posvátný obřad, jež narušit by bylo bezbožné. To bylo zajímavé. A tak dále do záře a jasů.

Do jeho lehkého kabátu se opíral vítr, kráčel s nepopsatelnou zvláštností, v mírném předklonu, klopýtal, s rukama za zády a očima stále ještě trochu sokolíma; klopýtal Londýnem k Westminsteru a pozoroval.

Že by dneska všichni jedli venku? Tu lokaj otvíral dveře, aby vypustil rozmařilou starou dámu ve střevidcích s přezkami a třemi fialovými pštrosími péry ve vlasech. Dveře se otvíraly pro dámy zabalené jako mumie v šálech s barevnými květy, dámy prostovlasé. A v úctyhodných čtvrtích se štukovými pilíři vycházely přes malé přední zahrádky lehce oděné ženy s hřebínky ve vlasech (když předtím vyběhly nahoru podívat se na děti). Muži na ně čekali s rozepnutými kabáty a nastartovaným motorem. Všichni měli namířeno někam ven. A jak se všechny ty dveře otvíraly a lidé vycházeli a odjížděli, vypadalo to, jako by celý Londýn nastupoval do malých lodiček zakotvených u břehu, kymácejících se na vodě, jako by celé město odplouvalo na karneval. A přes Whitehall jako z tepaného stříbra se bruslilo, bruslili tu pavouci, a kolem svítlen létala neznatelná hejna drobných mušek; bylo tak horko, že lidé stáli na ulici a povídali si. A tady ve Westminsteru seděl soudce ve výslužbě, nejspíš, pevně usazený kousek od svých dveří, oblečen celý v bílém. Patrně Angličan z Indie.

A tu zase vřava hádajících se ženských, opilých ženských; tady pouze policista a tyčící se domy, vysoké domy, domy s kupolemi, kostely, parlamenty, zahoukání parníku na řece, dutý, zamížený výkřik. Ale to už je její ulice, tahle, Clarissina; taxíky prudce zahýbaly za roh, jako voda oblévá pilíře mostu, jakoby přitahovány jeden k druhému, protože vezly lidi na její večírek, Clarissin večírek.

Chladivý proud vizuálních vjemů ho náhle opustil, jako by oko bylo šálek, který přetekl, a nechal zbytek plynout po svých porcelánových stěnách bez odezvy. Mozek se už musí probrat. Tělo se musí stáhnout do sebe, až vstoupí do domu, do osvětleného domu, kde byly otevřené dveře, kde stála auta a vystupovaly z nich půvabné ženy: duše se musí obrnit a přečkat to. Vysunul velkou čepel svého kapesního nože.

Lucy seběhla po schodech, jen na skok se stavila v salonu a uhladila potah, narovнала židli, na chvíli se zastavila a oddala se pocitu, že ať sem vejde kdokoli, musí si pomyslet, jak je tu čisto, světlo, jak nádherně je to opečováno, až uvidí to krásné stříbro, mosazné náčiní u krbu, nové potahy na židlích, záclony ze žlutého kartounu: zhodnotila to všechno; uslyšela lomoz hlasů; lidé už jdou nahoru od večeře; musí letět!

Přijde ministerský předseda, tvrdila Agnes: slyšela, jak to říkali v jídelně, když tam nesla podnos se sklenkami. Záleží na tom, záleží na tom vůbec, o jednoho premiéra víc nebo míň? V tuto večerní hodinu to paní Walkerové bylo docela jedno – uprostřed talířů, hrnců, cedníků, pánví na smažení, kuřete v aspiku, misek na mražení zmrzliny, okrájených kůrek chleba, citronů, polévkových mis a nádob s pudinkem –, protože jí, jakkoli svižně a pilně myli nádobí v komoře, připadalo, že jí to všechno zavaluje; na kuchyňském stole, na židlích není k hnutí, zatímco oheň plál a burácel, elektrická světla zářila a ještě se měla podávat druhá večeře. Paní Walkerová měla tedy pocit, že o jednoho premiéra víc nebo míň je docela jedno, aspoň co se jí týče.

Dámy už jdou nahoru, hlásila Lucy; dámy se ubíraly nahoru, jedna po druhé, paní Dallowayová jako vždy poslední a jako vždy posílala do kuchyně nějaké vzkazy, například: "že moc pozdravuju paní Walkerovou". Nazítří ráno budou probírat jednotlivá jídla – polévku, lososa; losos, věděla paní

Walkerová, jako obvykle nedovařený, protože ona měla vždycky starost o moučník a nechávala ho na Jenny; tak se tedy stávalo, že losos byl vždycky nedodělaný. Ale nějaká dáma se světlými vlasy a stříbrnými šperky prý se ptala, jak říkala Lucy, jestli ten předkrm opravdu připravovali doma? Nicméně losos dělala paní Walkerová starost, jak otáčela talíři a utírala je; a z jídelny se ozval výbuch smíchu; nějaký hlas; pak další výbuch smíchu – páni si užívali, když je dámy opustily. Tokajské! křikla Lucy, jak vběhla dovnitř. Pan Dalloway poslal pro tokajské z císařských sklepů, Císařské tokajské.

Neslo se přes kuchyň. Přes rameno Lucy hlásila, že slečně Elizabeth to moc sluší; nemohla od ní odtrhnout oči; v růžových šatech, má na sobě ten náhrdelník, co jí dal pan Dalloway. Jenny nesmí zapomenout na psa, foxteriéra slečny Elizabeth, který, od té doby, co někoho kousl, musel být při takových příležitostech zavřený a mohl by, pomyslela si Elizabeth, třeba něco chtít. Jenny nesmí zapomenout na psa. Ale Jenny se nepožene nahoru, když je tu takových lidí. U dveří už bylo slyšet nějaké auto! Ozval se zvonek – a pánové stále ještě v jídelně pijí tokajské!

Tak, už jdou nahoru; to byl první a nyní budou přicházet rychleji a rychleji, takže paní Parkinsonová (najímaná na večírky) nechá dveře haly pootevřené a hala bude plná čekajících pánů (stáli a čekali, uhlažovali si vlasy), zatímco dámy si odkládaly pláště v pokoji u chodby; kde jim pomáhala paní Barnetová, stará Ellen Barnetová, která už je s rodinou čtyřicet let a přijíždí každé léto, aby dámám pomohla, a pamatuje si matky, když ještě byly dívkami, a třebaže si nic o sobě nemyslí, potřásá si s nimi rukou; oslovuje je velice uctivě "milady", a přesto dokáže i žertovat, když se podívá na slečny, a také taktně pomohla lady Lovejoyové, která měla drobný problém s košílkou. A lady Lovejoyová a slečna Alice nutně musely mít pocit, že se jim dostalo výsady, když znají paní Barnetovou, jež jim pomáhá s upravováním – "už třicet let, milady," dodala paní Barnetová. Slečny se nemalovaly, když za starých časů jezdily do Bourtonu, prohlásila lady Lovejoyová. A slečna Alice to ani nepotřebuje, ujistila ji paní Barnetová s láskyplným pohledem. Paní Barnetová tedy seděla v šatně, uhlažovala kožešiny, rovnala španělské šály, poklízela toaletní stolek a bez ohledu na kožešiny a výšivky naprosto přesně věděla, kdo z nich je příjemná dáma a kdo ne. Dobračka stará, říkala lady Lovejoyová, když stoupala do schodů, Clarissina stará chůva.

A pak lady Lovejoyová nasadila upjatý výraz. "Lady a slečna Lovejoyovy," ohlásila se panu Wilkinsovi (najímanému na večírky). Měl obdivuhodné způsoby, jak se ukláněl a zase narovnával a s dokonalou nestranností ohlašoval "lady a slečna Lovejoyovy... sir John a lady Needhamovi... slečna Weldová... pan Walsh." Měl obdivuhodné způsoby; jeho rodinný život je určitě bez poskvrnky, až na to, že se zdálo vyloučené, aby bytost s tak nazelenalými rty a oholenými tvářemi kdy udělala tu chybu a měla otravné děti.

"Velice mě těší, že vás vidím!" řekla Clarissa. Říkala to každému. Velice mě těší, že vás vidím! To byla její nejhorší podoba – přemrštěná, neupřímná. Udělala velkou chybu, že sem šel. Měl zůstat doma a číst si, pomyslel si Peter Walsh; měl jít do kabaretu; měl zůstat doma, protože tu nikoho nezná.

Proboha, tohle se nepovedlo; vůbec nepovedlo, cítila Clarissa v kostech, když se chudáček starý lord Lexham omlouval za svou ženu, která se nastydla na večírku v Buckinghamském paláci. Koutkem oka zahlédla Petera, jak si ji kriticky měří, tamhle v rohu. Proč nakonec tohle všechno dělá? Proč leze po výškách a strká ruce do ohně? Kdyby ji tak chtěl aspoň spálit! Spálit na uhel! Cokoli je lepší, radši popadnout pochodeň a mrštit ji na zem než se ztrácet a vyšumět jako nějaká Ellie Hendersonová! Bylo zvláštní, jak ji Peter dovedl uvést do takového stavu jen tím, že přišel a stál v rohu. Přiměl ji vidět samu sebe; jak přehání. Je to idiotské. Ale proč sem tedy chodil, jen aby ji zkritizoval? Proč vždycky bere, a nikdy nedává? Proč neriskovat aspoň jedno vlastní malé stanovisko? Už se někam

vytrácí, musí jít a promluvit si s ním. Ale nebude mít příležitost. Takový je život – poníženi, odsudek. Lord Lexham jí tu vykládá, že jeho žena si nechtěla vzít na tu zahradní slavnost kožíšek, protože "drahoušku, vy jste všechny stejné" – přitom lady Lexhamové je nejmiň pětasedmdesát! Je to milé, jak se jeden o druhého starají, ti dva staroušci. Měla ráda starého lorda Lexhama. Myslela si, že k něčemu je, ten její večírek, a bylo jí dost zle z toho, že se to všechno pokazilo, že to nedopadne. Cokoli, jakýkoli výbuch, je lepší než lidé přecházející bezcílně sem a tam, nebo postávající ve skupinkách v rohu jako Ellie Hendersonová, která se ani nepřiměje k tomu, aby stála rovně.

Žlutá záclona se všemi ptáky z ráje jemně povívala, jako by do místnosti vletěla křídla, pak zase vylétla ven a znovu je to vsálo dovnitř. (Okna byla totiž otevřená.) Není tady průvan? přemítala Ellie Hendersonová? Snadno chytí rýmu. Ale pokud zítra bude kýchat, nevádí; ovšem ty dívky s nahými rameny jí dělaly starost, protože starý otec ji naučil myslet na jiné, invalida, kdysi vikář v Bourtonu, ale už nežije; a nachlazení jí nikdy nejde na průdušky, to ne. Ty dívky jí dělaly starost, mladé dívky s holými rameny, snad proto, že ona sama byla vždycky tak nepohledná, s řídkými vlasy a nejasným profilem; třebaže nyní, když jí minula padesátka, jako by z ní začal vyzařovat jakýsi paprsek, cosi, co léta odříkání přetvořila v distingovanost, ovšem zároveň znovu a znovu zastiňované její tíživou chudobou, jejím panickým strachem pramenícím z pouhých tří set liber ročního příjmu a její beznadějně situace (nemohla si vydělat ani penny), jež byly příčinou její stydlivosti a čím dál víc jí znemožňovaly setkávat se s dobře oblečenými lidmi, kteří se v sezoně někam chystali každý večer, prostě jen řekli služce "vezmu si to a to", zatímco Ellie Hendersonová nervózně vybíhala ven a kupovala levné růžové květiny, půl tuctu, a pak si přehodila šál přes ty staré černé šaty. Pozvánka na Clarissin večírek totiž přišla až na poslední chvíli. To ji trochu trápilo. Měla takový pocit, že ji Clarissa letos vlastně nechtěla pozvat.

A proč by měla? Nebyl k tomu pádný důvod, leda to, že se znaly odjakživa. Vlastně byly sestřenice. Ale jejich cesty se přirozeně poněkud rozešly, protože Clarissu lidé vyhledávali. Jít na večírek byla pro Ellie událost. Svátek, už proto, že viděla tolik krásných šatů. Není to Elizabeth, dospělá, s módním účesem, v těch růžových šatech? Ale přece jí není víc než sedmnáct. Vypadá moc, moc hezky. Ovšem dnes se zřejmě dívky neuvádějí do společnosti v bílém jako dřív. (Musí si všechno zapamatovat, aby to mohla vyprávět Edith.) Dívky měly na sobě rovné šaty, dokonale vypasované, sukně notný kus nad kotník. Moc jim to nesluší, pomyslela si.

Vzhledem ke svému slabému zraku se Ellie Hendersonová trochu nakláněla a vlastně jí ani nevadilo, že si nemá s kým povídat (skoro nikoho tam neznala), protože si říkala, že stačí jen pozorovat všechny ty zajímavé lidi; nejspíš to jsou politici; přátelé Richarda Dallowaye; ovšem právě Richard měl pocit, že tam tu chudinku nemůže nechat jen tak trčet celý večer o samotě.

"Tak co, Ellie, jak se ti pořád vede?" ozval se bodře a Ellie Hendersonová, která znervózněla, začervenala se a řekla si, jak nesmírně milé je od něj, že s ní přišel pohovořit, poznamenala, že někteří lidé jsou citlivější na horko než na chlad.

"Ano, to je pravda," odvětil Richard Dalloway. "Jistě."

Ale co víc se tak dá říct?

"Nazdar, Richarde," pozdravil ho kdosi a vzal ho za loket, a pane na nebi, vždyť to je Peter, starý Peter Walsh. Měl radost, že ho vidí – moc ho těší, že ho vidí! Ani trošku se nezměnil. A už odcházeli na druhý konec místnosti, poplácávali se, jako by se dlouho neviděli, říkala si Ellie Hendersonová, jak

se za nimi dívala, a připadlo jí, že tu tvář určitě odněkud zná. Vysoký muž ve středním věku, pěkné tmavé oči, v brýlích, podobný Johnu Burrowsovi. Edith to určitě bude vědět.

Záclona s tím hejnem ptáků z ráje opět vylétla ven. A Clarissa uviděla – uviděla Ralpa Lyona, jak ji plesknutím vrací zpět a dál si povídá. Tak to nakonec není tak nepodařené! Bude to v pořádku – ten její večírek. Začal. Rozjel se. Ale pořád se ještě může něco zvrtnout. Zatím tu musí zůstat stát. Lidé přicházeli jakoby ve vlnách.

"Plukovník Garrod s chotí... pan Hugh Whitbread... pan Bowley... paní Hilberyová... lady Mary Maddoxová... pan Quin..." vyzpěvoval Wilkins. S každým prohodila tak šest, sedm slov a oni šli dál, dál do pokojů; bylo kam jít, ne že ne, protože Ralph Lyon plácnutím vrátil tu záclonu na místo.

A přece, pokud šlo o ni, byla to hrozná dřina. Netěšilo ji to. Připadlo jí, že by tam místo ní mohl stát kdokoli; tohle by uměl kdekdo; přesto toho kdekoho tak trochu obdivovala, nemohla nepomyšlet, že tak nějak dokázala, že se to děje, že to cosi znamená, tohle stanoviště, kterým se tak trochu stala, protože – ač to zní divně, úplně zapomněla, jak vypadá – si připadala jako kůl zaražený do země nad schody. Pokaždé když pořádala večírek, měla tenhle pocit, že je něčím jiným než sama sebou a že každý je svým způsobem neskutečný; a jinak mnohem skutečnější. Říkala si, že je to zčásti kvůli jejich oblečení, zčásti tím, že jsou vyňati z obvyklého způsobu života a zčásti pozadím; bylo možné říkat věci, které jste jindy říkat nemohli, věci, které si vynutily jisté úsilí; bylo možné jít mnohem hlouběji. Ale ona ne; aspoň zatím ne.

"Jsem tak ráda, že vás vidím!" řekla. Milý starý sir Harry! Ten tu bude znát každého.

Divný na tom byl ten pocit, který člověk měl, když vycházeli po schodech jeden po druhém, paní Mountová s Celií, Herbert Ainsty, paní Dakersová – ó, a lady Brutonová!

"To je od vás strašně hezké, že jste přišla!" řekla a myslela to upřímně – bylo divné, že jak tam člověk stál, cítil, jak oni jdou dál, nějaký dost starý, nějaký...

Prosím? Lady Rosseterová? Kdo je to, proboha, lady Rosseterová?

"Clarisso!" Ten hlas! To je přece Sally Setonová! Sally Setonová! po tolika letech! Vynořila se z mlžného oparu. Takhle totiž Sally Setonová nevypadala, když Clarissa vzala tehdy do ruky to ohřívadlo do postele. Kdo by si ji byl představil tady pod tou střešou, pod touhle střešou! Takhle určitě ne!

Jedno přes druhé, s rozpaky, se smíchem chrlila ze sebe slova – projíždí Londýnem; doslechla se to od Clary Haydonové; to je přece příležitost se s tebou setkat! Tak jsem se vetřela – bez pozvání...

To ohřívadlo může člověk položit docela s klidem. Ten lesk Sally opustil. A přece bylo velice zvláštní ji zase vidět, starší, spokojenější, už ne tak rozkošnou. Políbily se, nejdřív na tuhle tvář, pak na druhou, u dveří do salonu a Clarissa se otočila, se Sallyinou rukou ve své a uviděla pokoje plné, slyšela hlahol hlasů, uviděla svícny, povíjající záclony a růže, které jí přinesl Richard.

"Mám pět ohromných kluků," prozradila Sally.

Měla v sobě to nejprostší sobectví, otevřenou touhu být ve všem první a Clarissa pocítila velkou radost, že je pořád ještě taková. "Je to možné!" vykřikla a celá se rozeřála radostným pomyšlením na minulost.

Ale běda, Wilkins; Wilkins se jí dožadoval; hlasem velitelské autority, jako by celá společnost musela být pokárána a hostitelka vytažena z lehkovážného hovoru, vyslovil jedno jméno:

"Ministerský předseda," řekl Peter Walsh.

Ministerský předseda? Skutečně? Ellie Hendersonová užasla. To bude Edith koukat, až jí to poví!

Člověk se mu nemohl smát. Vypadal tak obyčejně. Mohli jste ho postavit za pult a koupit si od něj sušenky – chudák, celý sešňerovaný zlatou krajkou. A abychom učinili spravedlnosti zadost, když ho postupně vodili od jednoho k druhému, nejdřív Clarissa, pak Richard, měl dobré způsoby. Snažil se vypadat jako někdo. Bylo zábavné to pozorovat. Nikdo se na něj nedíval. Prostě se bavili dál, ale přesto bylo naprosto zjevné, že všichni věděli, cítili až do morku kostí, že kolem nich prochází majestát. Symbol toho, co oni všichni představovali, anglické společnosti. Stará lady Brutonová, a že vypadala také moc hezky, velice statně v těch krajkách, k němu vyplula a uchýlili se do malého pokoje, který okamžitě všichni sledovali, hlídali a všichni sebou začali nepokrytě šít a šustit: ministerský předseda!

Pane na nebi, ti Angličani jsou ale snobi! pomyslel si Peter Walsh, jak tam stál v rohu. S jakou chutí se oblékají do zlatých krajk a klaní se! Moment! To musí být – jasně že je – Hugh Whitbread, čenichající kolem území velikánů, o dost tlustší, o trochu bledší, úžasný Hugh!

Vždycky se tváří, jako by byl ve službě, pomyslel si Peter, privilegovaná, ale tajněšťkářská bytost, uchovával tajemství, při jejichž obraně by i zemřel, byť to byl sebenanicovatější výrok jakéhosi dvorního lokaje, který se stejně zítra objeví ve všech novinách. To byla jeho chrastítka, jeho hračky, ve hře s nimiž mu zbělely vlasy, dospěl na pokraj stáří a těšil se úctě a náklonnosti všech, kdo měli tu výsadu a poznali tenhle druh absolventa anglické soukromé školy. Při pohledu na Hughův člověka nevyhnutelně napadaly takové věci; byl to jeho styl; styl těch obdivuhodných dopisů, které Peter četl tisíce kilometrů odtud v Timesech, a děkoval bohu, že je mimo ten zhoubný chaos, byť by poslouchal jen to, jak brebentí pavíani a kuliové tlučou své ženy. Nějaký mladík z univerzity s olivovou pletí stál úslužně poblíž. Toho bude poučovat, zaučí ho, vysvětlí mu, jak se dostane nahoru. Nic totiž neměl raději, než když mohl prokazovat lidem laskavost, rozbušit srdce starých dam radostí, že si na ně ještě někdo vzpomněl – v jejich věku, v jejich krušné situaci, když už si myslely, že na ně všichni zapomněli, tu přijel drahý Hugh a strávil s nimi hodinu; povídal o minulosti, zavzpomínal na maličkosti, pochválil domácí koláč, přestože Hugh mohl pojídat koláč s kdekterou vévodkyní, kdykoli se mu zachtělo, a pohled na něj ukazoval, že patrně tou příjemnou činností trávil hodně času. Ti všesoudící, všeomilostňující to třeba mohli omlouvat. Peter Walsh však pro něj žádné omilostnění neměl. Darebáci musí být a bůh ví, že vzato kolem a kolem, lumpové, které pověsí za to, že nějaké dívce ve vlaku vyrazili mozek z hlavy, natropí méně škody než Hugh Whitbread a jeho laskavost! Jen se na něj podívejte, na špičkách, přímo tančí kupředu, uklání se, a jakmile ministerský předseda a lady Brutonová vyjdou, už se k nim hrne a naznačuje celému světu, že má tu výsadu, aby cosi řekl, cosi soukromého lady Brutonové, když prochází kolem něho. Zastavila se. Zavrtěla tou pěknou starou hlavou. Děkovala mu, nejspíš za nějakou službičku. Má své patolízaly, nedůležité poskoky ve vládních

úřadech, kteří běhají a vyřizují za ni drobné záležitosti, za něž pak od ní náhradou dostanou oběd. Jej původ ovšem sahá někam do osmnáctého století. Jí není co vytknout.

A nyní Clarissa doprovázela ministerského předsedu po místnosti, tančila kolem něj, třeptala se, šedé vlasy jí dodávaly majestát. Měla na sobě náušnice a stříbrozelené šaty mořské panny. Jako by se pohupovala na vlnách s těmi zapletenými vlasy, a stále ještě ji neopustil ten dar; umět být; existovat; shrnout to vše v okamžiku, kdy šla kolem; otočila se, její šál se zachytila na šatech jiné ženy, vyvlékla jej, smála se, to vše bez nejmenších rozpaků a s výrazem tvora plovoucího ve svém živlu. Ale věk už se o ni otřel; stejně tak jako mořská panna může spatřit ve svém zrcadle za velice jasného večera nad vlnami zapadající slunce. Měla v sobě dech něhy; její přísnost, prudérnost, její škrobenost teď byly všechny prodchnuty vřelostí, a jak se loučila s tím přítroublým mužem ve zlatých krajkách, který dělal, co mohl, aby vypadal důležitě, a budiž mu to přáno, vyzařovala nevýslovnou důstojnost; skvostnou srdečnost; jako by celému světu přála jen to nejlepší, když se teď musí, protože už je na samém okraji a konci věcí, rozloučit. Tak kvůli ní přemýšlel. (Ale nebyl zamilovaný.)

Clarissa si pomyslela, že to od ministerského předsedy bylo vskutku hezké, že přišel. A když s ním kráčela po místnosti a byla u toho Sally a také Peter a Richarda to moc těšilo a všichni ti lidé možná skoro záviděli, pocítila povznesení té chvíle, rozšíření nervů samého srdce, až jako by se zachvělo, ponořené, ve svislé poloze – ano, ale nakonec to cítili i jiní lidé; totiž třebaže to milovala a cítila, jak ji to vzrušuje a bodá, přesto tyhle projevy zdání, tyhle triumfy (například že si o ní drahý Peter myslí, jak je úžasná) měly v sobě jakousi prázdnotu; jako by byly na dosah ruky, ale ne v srdci; možná je to tím, že stárne, ale už ji neuspokojují tak jako kdysi; a náhle, když uviděla, jak schází ministerský předseda po schodech dolů, zlacený okraj obrazu děvčátka s rukávníkem od sira Joshuy Reynoldse jí jako bleskem připomněl Kilmanovou; její nepřítelkyni Kilmanovou. To ji uspokojovalo; to bylo skutečné. Jak ji nenávidí – rozvášněnou, pokryteckou, zkaženou; s tou její mocí; svůdkyni Elizabeth; Ženu, která se sem vplížila, aby kradla a znesvěcovala (to je ale nesmysl! řekl by Richard). Nenáviděla ji: milovala ji. Člověk potřebuje nepřátele, ne přátele – ne paní Durantovou a Claru, sira Williama a lady Bradshawovou, slečnu Truelockovou a Eleanor Gibsonovou (kterou viděla jít po schodech nahoru). Musejí si jí najít, jestli ji chtějí. Ona je tu pro všechny!

Tamhle je její starý přítel sir Harry.

"Milý sire Harry!" řekla a popošla k tomu příjemnému starochovi, který namaloval víc špatných obrazů než kdokoli jiný v celé akademii (vždycky na nich byl dobytek postávající ve sluncem zalitých tůňkách a napájející se anebo, vždyť on měl i jistou škálu gest, pozdviženou přední nohou a sklonem rohů vyjadřující "Blíží se neznámý člověk"; všechny jeho činnosti – když jedl mimo dům, chodil na dostihy – se zakládaly na dobytku stojícím a napájejícím se ve sluncem zalitých tůňkách).

"Čemu se smějete?" zeptala se ho. Willie Titcomb, sir Harry a Herbert Ainsty se totiž něčemu smáli. Ale ne. Sir Harry nemohl Clarisse Dallowayové vyprávět (i když ji měl moc rád; připadala mu jako dokonalý model svého druhu a vyhrožoval, že ji bude malovat) své historky z kabaretu. Dobíral si jí kvůli jejímu večírku. Postrádá tu svou brandy. Tyhle kruhy jsou mimo jeho dosah, říkal. Ale měl ji rád; považoval si jí, i přes to její zatraceníhodné, obtížné, nóbl vychování, kvůli kterému nemohl Clarisse Dallowayové navrhnout, aby si mu sedla na klín. A už si to sem šinula ta bludička, to bludné fosforeskování, stará paní Hilberyová, rozpřáhla ruce za jeho huronského smíchu (ta o vévodovi a dámě), který, jak ho zaslechla z druhé strany místnosti, jako by ji ujišťoval o tom, co ji někdy trápilo časně zrána, když se probudila a nechtěla volat služku, aby jí přinesla čaj: o jistotě naší smrti.

"Nechtějí nám říct, o čem si povídali," postěžovala si Clarissa.

"Clarisso, miláčku!" vykřikla paní Hilberyová. Dneska večer jí tolik připomíná její matku, když ji poprvé viděla, jak šla po zahradě v šedém klobouku.

A Clarissiny oči se zalily slzami. Její matka, kráčející po zahradě! Ale bohužel musí zas jít.

Profesor Brierly, který přednášel o Miltonovi, totiž zrovna mluvil s malým Johnem Huttonem (který ani na takovýhle večírek nedokázal sladit dohromady vázanku a vestu, nebo si učesat pořádně vlasy) a i z téhle dálky viděla, že se hádají. Profesor Brierly byl ovšem zvláštní patron. Vzhledem ke všem těm titulům, poctám a lektorátům mezi sebou a těmi pisálky okamžitě vycítil, jak je to či ono prostředí nepříznivé jeho prazvláštní kombinaci úžasné učenosti a bázlivosti; jeho chladnému kouzlu bez srdečnosti; jeho nevinnosti snoubící se se snobstvím; zachvěl se, pokud si všiml – podle neupravených vlasů nějaké dámy, bot mladíka – podsvětí, nepochybně velmi věrohodného, rebelů, zapálených mladých lidí; rádoby géniů, a drobným škubnutím hlavy a odrknutím dal na srozuměnou cenu umírněnosti; jakéhosi mírného školení, aby dokázal ocenit Milтона. Profesor Brierly (viděla Clarissa) se v názoru na básníka příliš neshodl s malým Johnem Huttonem (který měl červené ponožky, protože černé byly zrovna v prádle). Přerušila je.

Řekla, že miluje Bacha. Hutton též. To je spojovalo a Hutton (velice špatný básník) měl vždycky pocit, že paní Dallowayová je zdaleka nejlepší z velkých dam, které se zajímaly o umění. Zvláštní, jak je přísná. O hudbě mluvila čistě neosobně. Byla dost mravokárná. Ale tak okouzující na pohled! V jejím domě bylo tak milo, až na ty profesory. Clarissa byla v pokušení odtáhnout ho pryč a posadit u klavíru v zadní místnosti. Hrál totiž božsky.

"Ale ten hluk!" řekla. "Ten hluk!"

"Známka úspěšného večírku." Profesor se zdvořile uklonil a delikátně vzdálil.

"O Miltonovi ví všecko na světě," poznamenala Clarissa.

"Skutečně?" otázal se Hutton, který pak napodoboval profesora přes celý Hampstead: profesora o Miltonovi; profesora o umírněnosti; profesora, jak se delikátně vzdálil.

Ale musí si promluvit s těmi dvěma, řekla Clarissa, s lordem Gaytonem a Nancy Blowovou.

Ne že ti by viditelně přispívali k hluku večírku. Nemluvili (viditelně), jak tam stáli vedle sebe u žlutých záclon. Brzy odejdou někam jinam, spolu; a nikdy neměli moc co říct, ať byli kdekoli. Vypadali; to bylo vše. To stačilo. Vypadali tak čistě, tak zdravě, ona s tím meruňkovým pelem pudru a líčidla, a on vydrhnutý, opláchnutý, s ptačíma očima, takže žádný míček nemohl proletět kolem něj, žádný úder ho nemohl překvapit. Odrážel, skákal, přesně, na místě. Tlamy poníků se chvěly na konci jeho opratí. Měl svá vyznamenání, památky po předcích, korouhve visící v kostele u nich doma. Měl své povinnosti; své nájemníky; matku a sestry; celý den strávil ve Sněmovně lordů, a o čem tam mluvili – o kriketu, o příbuzných, o filmech –, když k nim přišla paní Dallowayová. Lord Gayton ji měl strašně rád. Slečna Blowová též. Má tak okouzující způsoby.

"Andílci moji – to je rozkošné, že jste přišli!" řekla. Milovala Horní sněmovnu; milovala mládí a Nancy, oblékaná nesmírně draze u těch největších umělců v Paříži, tam stála a vypadala, jako by její tělo pouze vystavovalo na odív, samo od sebe, zelený volánek.

"Myslela jsem, že budeme tančit," vysvětlovala Clarissa.

Ti mladí si totiž nedokázali povídat. A proč by také měli? Pokřikovat, objímat se, tančit, vstávat za úsvitu; nosit cukr poníkům; políbit a pohládit čumáčky úchvatných čínských špiců; a pak se s husí kůží ponořit do vody a plavat. Ovšem ty ohromné zdroje anglického jazyka, moc přenášení citů, kterou nám nakonec dopřává (v jejich věku by se ona a Peter hádali celý večer), to nebylo nic pro ně. Ještě v mládí se stanou solidními. Budou nesmírným dobrem pro lidi na panství, ale o samotě možná maličko nudní.

"Škoda!" řekla. "Doufala jsem, že budeme tančit."

Je od nich tak úžasně milé, že sem přišli! Ale tančit!? Místnosti jsou přece plné lidí.

A tamhle je stará teta Helena v šálu. Musí je bohužel opustit – lorda Gaytona a Nancy Blowovou. Tamhle je stará slečna Perryová, její teta.

Slečna Helena Perryová totiž neumřela, slečna Perryová byla naživu. Bylo jí přes osmdesát. Do schodů chodila pomalu a o holi. Umístili ji do křesla (Richard se o to postaral). Vždycky k ní vodili lidi, kteří poznali Barmu v sedmdesátých letech. Kam se poděl Peter? Bývali to dobří přátelé. Při zmínce o Indii, nebo dokonce o Cejlonu, její oči (jen jedno bylo skleněné) se pomalu prohloubily, zmodraly a pohlédly ne na lidské bytosti – neměla žádné něžné vzpomínky, žádné pyšné iluze o místokrálech, generálech, povstáních –, to orchideje před sebou viděla a horské průsmyky a sebe, jak ji v šedesátých letech kuliové nosili na zádech přes osamělé vrcholky hor; nebo jak schází dolů a vytrhává orchideje (s úžasnými květy, jaké nikdy předtím neviděla), které pak malovala vodovými barvami; nezdrobná Angličanka, podrážděná, když jí třeba válka vrhla bombu přímo ke dveřím a vyrušila ji z její hluboké meditace nad orchidejemi a cestování po Indii v šedesátých letech – ale už tu máme Petera.

"Pojď si trochu pohovořit s tetou Helenou o Barmě," vyzvala ho Clarissa.

A přece zatím s ní neprohodil za celý večer ani slůvko!

"My si popovídáme později," řekla Clarissa a už ho vedla k tetě Heleně v bílém šálu, s hůlkou.

"Peter Walsh," připomněla jí Clarissa.

Nic jí to neříkalo.

Clarissa ji sem pozvala. Bylo to únavné; byl tu hluk; ale Clarissa ji pozvala. Tak přišla. Škoda že žijí v Londýně – Richard a Clarissa. Už kvůli Clarissinu zdraví by bylo lepší, kdyby bydleli na venkově. Ale Clarissa měla vždycky ráda společnost.

"Byl v Barmě," řekla Clarissa.

Á! Nemohla odolat a vzpomněla na to, co řekl Charles Darwin o její knížce o barmských orchidejích.

(Clarissa si musí promluvit s lady Brutonovou.)

Nepochybně na ni teď už nikdo nevzpomene, na její knížku o barmských orchidejích, ale před rokem 1870 ji vydali třikrát, vykládala Peterovi. Už se na něj rozpomněla. Navštívil je v Bourtonu (a nechal ji,

vzpomněl si Peter Walsh, beze slova v salonu ten večer, kdy ho Clarissa pozvala, aby s nimi šel na lodičky).

"Richardovi se moc líbil ten oběd u vás," řekla Clarissa lady Brutonové.

"Richard mi taky úžasně pomohl," odpověděla lady Brutonová. "Pomohl mi napsat dopis. A jak se máte vy?"

"Opravdu dobře!" poděkovala Clarissa. (Lady Brutonová opovrhovala nemocemi u žen politiků.)

"A hleďme, Peter Walsh!" postřehla lady Brutonová (nikdy ji totiž nenapadlo, co by tak Clarisse asi řekla, přestože ji měla ráda. Má řadu dobrých vlastností; ale nic je nespojuje – ji a Clarissu. Možná by byl Richard udělal líp, kdyby si vzal ženu s menším kouzlem, která by mu ovšem víc pomohla v jeho práci. Do kabinetu se už nedostane.) "Hleďme, Peter Walsh!" řekla a potřásla si rukou s tím příjemným hříšníkem, tím velice schopným chlapíkem, který se měl sám nějak prosadit, ale nestalo se (neustále nějaké problémy se ženami), a jistě, stará slečna Perryová. Úžasná stará dáma!

Lady Brutonová stála u křesla slečny Perryové jako přízrak granátníka, v černém, a zvala Petera Walshe na oběd; srdečně; ale jen tak povídat, to nemohla, o floře či fauně Indie si nepamatuje zhora nic. Jistěže tam byla; pobývala u tří místokráľů; některé indické civilisty považovala za neobyčejně příjemné lidi; ale je to tragédie – stav, ve kterém se teď Indie nalézá! Ministerský předseda jí právě před chvílí povídal (staré paní Perryové zachumlané v šálu bylo srdečně jedno, co před chvílí povídal ministerský předseda) – a lady Brutonová by ráda znala názor Petera Walshe, když odtamtud zrovna přijel, seznámí ho se sirem Sampsonem, protože jí jako dceři vojáka to vážně nedá spát, jak je to pošetilé, jak je to zlovolné. Je už stará, skoro k ničemu. Ale její dům, její služebnictvo, její dobrá přítelkyně Milly Brushová – vzpomíná si na ni? – jsou tu a stačí jen říct, pokud by mohly být zkrátka nějak k užítku. Ona sice nikdy nemluví o Anglii, ale tenhle ostrov mužů, tu předrahou zem má v krvi (aniž kdy četla Shakespeara), a pokud by kdy žena byla mohla nosit prilbu a střilet z luku, mohla vést vojáky do útoku, s nezkrotnou spravedlností ovládat barské hordy a ležet pak bez nosu v kostele pod štítem, nebo vytvořit zelenou travnatou mohylku na nějaké dávnověké stráni, tou ženou byla Millicent Brutonová. Jelikož jí její pohlaví a asi také nějaké záškoláctví připravily o schopnost logicky uvažovat (připadalo jí vyloučeno, že by sama napsala dopis do Timesů), měla vždy po ruce myšlenku na impérium a ze svého spojenectví s tou bohyní v brnění získala to rovné držení těla, robustní chování, takže si ji člověk ani ve smrti nedovedl představit, že by se odloučila od země či se toulala po územích, nad nimiž v nějaké duchovní podobě přestala vlát britská vlajka. Nebýt Angličankou nepřipadalo v úvahu ani mezi mrtvými – ne, ne! Vyloučeno!

Je to snad lady Brutonová (kterou znávala)? Je to zešedivělý Peter Walsh? ptala se v duchu lady Rosseterová (původně Sally Setonová). Tamto je určitě slečna Perryová – stará teta, která se na ni tak zlobila, když pobývala v Bourtonu. Nikdy nemůže zapomenout, jak běžela po chodbě nahá a slečna Perryová jí pak vyčiničila! A Clarissa! Clarisso! Sally ji chytla za paži.

Clarissa se vedle nich zastavila.

"Ale nemůžu se zdržet," vysvětlila. "Přijdu později. Počkejte," vyzvala je a dívala se na Petera a Sally. Chtěla tím říci, ať počkají, dokud všichni tihle lidé neodejdou.

"Vrátím se," řekla a dívala se na své staré přátele, Sallyho a Petera, kteří si potřásali rukou, a Sally, která si nepochybně vzpomněla na něco z minulosti, se zasmála.

Ale její hlas ztratil tu někdejší úchvatnou sytost; její oči už tak nezářily, jako když kouřila doutníky, jako když běžela po chodbě, jak ji pánbůh stvořil, pro toaletní tašku, a Ellen Atkinsová se pohoršovala: Co kdyby ji takhle uviděl někdo z pánů? Ale všichni jí to odpustili. Ukradla v noci ze spižírny kuře, protože měla hlad; u sebe v pokoji kouřila doutníky; nesmírně cennou knihu zapomněla v pramici. Ovšem všichni ji zbožňovali (možná kromě tatínka). Byla tak bezprostřední; životaschopná – chtěla malovat, chtěla psát. Staré ženy ve vesnici se Clarissy nikdy nezapomenou zeptat, jak se daří "vaší přítelkyni v červeném plášti, která vypadala tak chytře". Nařkla Hughu Whitbreada, zrovna jeho (a tu ho máme, její dávný přítel Hugh se baví s portugalským velvyslancem), že ji políbil v kuřárně, aby ji potrestal za její výrok, že ženy by měly mít hlasovací právo. To udělá jen vulgární mužský, řekla. A Clarissa si vzpomněla, jak ji musela přemlouvat, aby to na něj neříkala před večerní rodinnou modlitbou – což ona byla schopna udělat, měla odvahu, na nic a na nikoho nehleděla, až melodramaticky se vžívala do toho, že se kolem ní vše točí, a dělala scény – a Clarissa si říkala, tohle musí skončit tragicky; její smrtí; mučednickým osudem; a místo toho se dost nečekaně vdala za plešatého muže s velkou kytkou v klopě, který prý vlastní nějaké textilky v Manchesteru. A má pět kluků!

Ona a Peter si spolu sedli. Povídali si: připadalo jí to tak důvěrně známé – že si povídají. Nejspíš probírají minulost. S nimi dvěma (ještě víc než s Richardem) sdílela minulost; zahradu; stromy; starého Breitkopfa zpívajícího Brahmsa, aniž měl na to hlas; tapetu v salonu; pach rohožek. Sally musí navždy zůstat součástí toho všeho; a Peter také. Ale ona je teď musí nechat. Objevili se Bradshawovi, které nemá ráda. Musí jít k lady Bradshawové (v šedé a stříbrné, natahovala se jako lvoun na kraji své nádrže a říkala si o pozvání, o vévodkyně, typická manželka úspěšného muže), musí jít k lady Bradshawové a říct jí...

Ale lady Bradshawová ji předběhla.

"Jdeme příšerně pozdě, paní Dallowayová, sotva jsme se odvážili dovnitř," začala.

A sir William, který s těmi šedými vlasy a modrýma očima vypadal nadmíru vznešeně, přisvědčil; nemohli odolat jejímu pozvání. Povídal si s Richardem, patrně o tom návrhu zákona, který se snažili nechat odhlasovat v Dolní sněmovně. Proč se při pohledu na něj, jak mluvil s Richardem, tak stáhla do sebe? Vypadal na to, čím je – skvělý doktor. Člověk nepochybně v čele své profese, velice mocný, poněkud unavený. Jenom pomyslete, jaké případy dostává – lidi v těch nejhorších hlubinách mizérie; lidi na pokraji šílenství; manžele a manželky. Musí rozhodovat příšerně těžké otázky. A přece měla pocit, že by se člověk nerad dostal do situace, kdy by ho sir William viděl nešťastného. Ne, ten ne.

"Jak se vede synovi ve škole v Etonu?" zeptala se lady Bradshawové.

Zrovna proměškal zkoušky kvůli příušnicím. Jeho otci to vadí ještě víc než jemu, "protože sám je takový velký kluk," mínila.

Clarissa se podívala na sira Williama zabraného do hovoru s Richardem. Nevypadal jako kluk – ani v nejmenším. Jednou k němu přivedla kohosi s žádostí o radu. Měl naprostou pravdu; byl nesmírně rozumný. Ale proboha – jak se jí ulevilo, když zase vyšli na ulici! V čekárně, jak si vzpomínala, vzlykal nějaký chudák. Ale nevěděla, co je to na siru Williamovi, co přesně jí na něm vadí. Pouze Richard s ní souhlasil, "nelíbil se mu jeho vkus, nelíbilo se mu, jak voní." Ovšem byl neobyčejně schopný. Mluvili o

tom návrhu zákona. Sir William ztišil hlas a zmínil se o nějakém případě. Vztahoval se k tomu, co říkal o opožděných účincích otrěsu po výbuchu granátu. V návrhu zákona se pro to musí najít nějaké opatření.

Lady Bradshawová (ubohá slepice – nijak nevadila) také ztlumila hlas a zatáhla paní Dallowayovou do skrytu sdílené ženskosti, sdílené pýchy nad skvělými vlastnostmi manželů a obav z jejich nešťastného sklonu pracovat do úmoru a zašeptala, že "zrovna když vyráželi sem, manžel měl telefonát, moc smutný případ. Někjaký mladík (to právě vykládal sir William panu Dallowayovi) spáchal sebevraždu. Vrátil se z války." Ne! pomyslela Clarissa, smrt, uprostřed mého večírku!

Šla dál, do toho malého pokoje, kam se uchýlil premiér s lady Brutonovou. Možná tam někoho najde. Ale nikdo tam nebyl. Křesla si ještě podržela otisky premiéra a lady Brutonové, ona seděla uctivě natočená k němu, on zpříma, autoritativně. Mluvili spolu o Indii. Teď tu nikdo nebyl. Nádhera večírku se zhroutila, tak podivné jí to připadalo, když tam vešla sama v té krásné róbě.

Co to Bradshawovy napadlo, mluvit na jejím večírku o smrti? Někjaký mladík spáchal sebevraždu. A oni o tom mluvili na jejím večírku – Bradshawovi mluvili o smrti. Spáchal sebevraždu – ale jak? Vždycky to nejdřív pocítila na těle, když jí náhle někdo řekl o nějaké nehodě; šaty zaplály, tělo ji páliło. Skočil z okna. Země vylétla proti němu; špatně si to vypočítal a nabodl se na zrezivělé špice plotu. Tak tam ležel a v mozku mu dunělo, dunělo, a pak ho zalila temnota. Tak si to představovala. Ale proč to udělal? A Bradshawovi o tom mluví na jejím večírku!

Jednou hodila šilink do jezírka Serpentine v parku, nikdy nic víc. Ale on zahodil svůj život. Oni žijí dál (bude se muset vrátit; místnosti se dosud hemžily hosty; stále ještě přicházeli). Oni (celý den přemýšlela o Bourtonu, o Peterovi, o Sally), oni zestárnou. Je jistá věc, na které záleží; věc zahalovaná tlacháním, zneuctíváná, v jejím životě zastíněná, opouštěná denně ve zkaženosti, lžích, tlachání. Tu on si zachoval. Smrt je vzdor. Smrt je pokus cosi sdělit; lidé mají pocit, že nemohou dosáhnout středu, který se jim mysticky vyhýbá; blízký vztah se vzdálí; nadšení vyvane; člověk se octne sám. Ve smrti je objetí.

Ale ten mladík, co spáchal sebevraždu – skočil se svým pokladem v ruce? "Umřít v tuhle chvíli," říkala si kdysi, když scházela po schodech celá v bílém.

Pak jsou tu básníci a myslitelé. Řekněme, že měl tuhle touhu a přišel k siru Williamu Bradshawovi, slavnému lékaři, ale podle ní potají zlovolnému, postrádajícímu sex či ctič, nesmírně zdvořilému k ženám, ale schopnému nějaké nepopsatelné urážky – byl schopen znásilnit vám duši –, jestli tedy ten mladík šel k němu a sir William mu vnutil svou vůli, třeba si pak řekl (dokonce teď měla ten pocit): život se stal nesnesitelným; oni činí život nesnesitelným, takoví muži.

Pak je tu ten děs (zrovna dnes ráno to pocítila); ta zdrcující neschopnost, když vám ho rodiče dají do rukou, tenhle život, abyste ho pak žili do konce, abyste s ním klidně chodili; v hloubi srdce pociťovala děsivý strach. I teď, dost často – pokud nebyl nablízku Richard se svými Timesy, aby se přikrčila jako ptáče a postupně znovu ožila, vykřičela tu nezměrnou radost, přidávala polínko k polínku, jednu věc k druhé – by byla zahynula. Unikla tomu. Ale ten mladík se zabil.

Tak nějak to na ni působilo jako její neštěstí – její pohana. Byl to její trest, když viděla tu klesnout a zmizet muže, tu zase ženu, do té hluboké tmy, a ona tu musí stát ve večerních šatech. Kula pikle,

kradla. Nikdy nebyla bezezbytku obdivuhodná. Chtěla uspět – lady Bexboroughová a ti ostatní. A jednou vyšla na terasu v Bourtonu.

Divné, neuvěřitelné; nikdy nebyla tak šťastná. Nic nemohlo být dost pomalé; nic nemohlo trvat dost dlouho. Žádná rozkoš se nemohla rovnat – přemýšlela, urovnávala křesla, zastrčila knihu mezi ostatní na polici – tomu, že už skoncovala s triumfy mládí, ztratila se v postupu žití, a pak to nacházela s náhlou radostí, když vycházelo slunce, když se nachýlil den. Mnohokrát se šla v Bourtonu, když si všichni povídali, podívat na oblohu; nebo ji viděla mezi rameny lidí u večeře; viděla ji v Londýně, když nemohla spát. Přešla k oknu.

Měla v sobě, i když se ta myšlenka zdála pošetilá, cosi z ní samé, ta venkovská obloha, ta obloha nad Westminsterem. Rozhrnula záclony; vyhlédla z okna. Ale to je překvapení! – v pokoji naproti ta stará paní zírala přímo na ni! Chystala se jít spát. A ta obloha. Bude to slavnostní obloha, myslela si, bude to zšeřelá obloha, odvracející svou tvář v kráse. Ale byla popelavá, bledá, rychle po ní pluly zužující se velké mraky. To byla novinka. Vítr nejspíš zesílil. Ona si šla lehnout, v tom pokoji naproti. Clarissu fascinovalo, když ji pozorovala, jak se pohybuje, ta stará paní, přechází přes pokoj, přistupuje k oknu. Viděla ji? Fascinovaně se dívala – lidé v salonu se stále ještě smáli a pokřikovali –, jak ta stará paní jde docela tiše sama spát. Teď stáhla roletu. Hodiny začaly odbíjet. Ten mladík se zabil; ale ona ho nelitovala; jak hodiny odbíjely hodinu, jedna, dva, tři, ona ho nelitovala, když kolem se stále ještě tolik dělo. Tak! Stará paní zhasla světlo. Celý dům teď tonul ve tmě, a kolem se stále ještě tolik děje, opakovala a vybavila se jí slova "Neboj se už slunce Žáru". Musí se k nim vrátit. Ale je to neobyčejný večer! Připadala si tak nějak hodně jako on – ten mladík, který se zabil. Byla ráda, že to udělal; zahodil ho, zatímco oni žijí dál. Hodiny odbíjely. Olověné kruhy se rozplývaly ve vzduchu. Ale ona se musí vrátit. Musí se vzchopit. Musí najít Sally a Petera. A odešla z malého pokoje do salonu.

"Ale kde je Clarissa?" ptal se Peter. Seděl na pohovce se Sally. (Po všech těch letech jí vážně nemohl říkat lady Rosseterová.) "Kam zmizela ta Ženská?" dožadoval se. "Kde je Clarissa?"

Sally se domnívala, a Peter vlastně také, že jsou tu lidé jisté důležitosti, politikové, které ani jeden z nich neznal, leda snad z fotografie v novinách, na něž musí být Clarissa milá, musí s nimi pohovořit. Je s nimi. A přece to Richard Dalloway nedotáhl ani do vlády. Nejspíš neuspěl, domnívala se Sally. Pokud jde o ni, sotva si vůbec kdy přečte noviny. Sem tam někde zahlédla jeho jméno. Ovšem – popravdě řečeno, žije v takovém odloučení, v divočině, jak by řekla Clarissa, mezi velkoobchodníky, průmyslníky, nakonec muži, kteří něco dokázali. Ona taky něco dokázala!

"Mám pět synů!" oznámila mu.

Panebože, ta se ale změnila! Ta zaslepenost mateřství; ta sebestřednost. Když se posledně setkali, vzpomněl si Peter, bylo to v měsíčním světle mezi kvěťáky, s listy "jako drsný bronz", řekla s tím svým sklonem k básnění; a utrhla růži. Chodila s ním sem a tam ten strašný večer po scéně u studánky; vlak mu jel o půlnoci. Bože, jak ten večer plakal!

Jako za starých časů, otevírá kapesní nůž, pomyslela si Sally, kdykoli se rozrušil, otevíral a zavíral kapesní nůž. Mezi Sally a Peterem býval velice důvěrný vztah, když byl zamilovaný do Clarissy a u oběda došlo k té strašné, směšné scéně kvůli Richardu Dallowayovi. Clarissa omylem původně představila Richarda jako "Wickhama". Proč mu neříkat Wickham? Clarissa vybuchla! A vlastně se spolu od té doby nestýkaly, za posledních deset let se viděly možná tak pětkrát. A Peter Walsh odjel

do Indie a ona slyšela cosi o tom, že se nešťastně oženil, a ani nevěděla, jestli má nějaké děti, a ani se ho nemohla zeptat, tak se změnil. Připadal jí tak nějak scvrklý, ale laskavější a měla ho skutečně ráda, protože jí připomínal mládí, stále ještě má malou knížečku od Emily Bronteové, kterou jí dal, a chystal se přece psát? Tehdy se chystal psát.

"Napsal jsi něco?" zeptala se ho a roztáhla přitom ruku, pevnou a hezkou ruku na koleně jako kdysi.

"Ani slovo!" odpověděl Peter Walsh a ona se zasmála.

Stále ještě má v sobě přitažlivost, je to osobnost, Sally Setonová. Ale kdo je ten Rossetter? Ve svatební den měl v klopě dvě kamélie – to je vše, co o něm Peter ví. "Mají miliony sluhů, kilometry skleníků," psala mu Clarissa; něco takového. Sally to s hlasitým smíchem připustila.

"Ano, mám deset tisíc ročně." Jestli hrubého nebo čistého, to si nepamatuje, protože její muž, "kterého musíš poznat," řekla, "který se ti bude líbit," řekla, tohle všechno vyřizuje za ni.

A Sally chodívala v hadrech. Zastavila prsten svého pradědečka, který mu darovala Marie Antoinetta – říká to dobře? –, aby mohla přijet do Bourtonu.

Ano, Sally se na to pamatuje; stále ho ještě má, ten rubínový prsten, který Marie Antoinetta darovala jejímu pradědečkovi. Tehdy Sally neměla ani vindru a jet do Bourtonu vždycky znamenalo děsivě předtím škodlit. Ale návštěvy v Bourtonu pro ni tolik znamenaly – věří, že ji zachovaly při zdravém rozumu, doma byla tak nešťastná. Ale to už všechno patří minulosti – je to všechno pryč, řekla. Pan Parry umřel; paní Parryová je dosud naživu. To byl snad největší šok jeho života! prohlásil Peter. Domníval se skoro s určitostí, že je po smrti. A to manželství, předpokládá Sally, je vyvedené, ne? Ta velmi hezká, velice vyrovnaná mladá žena tamhle u záclony, v růžovém, je Elizabeth.

(Je jako topol, je jako řeka, je jako hyacint, říkal si Willie Titcomb. Oč příjemněji by jí bylo na venkově, kde by si dělala, co by chtěla! Elizabeth skoro s jistotou věděla, že chudáček pes vyje.) Není Clarisse ani trochu podobná, řekl Peter Walsh.

"Ach, Clarissa!" zamyslela se Sally.

Sally má prostě tenhle pocit: za mnohé Clarisse vděčí. Bývaly přítelkyně, ne známé, přítelkyně, a ona má dosud před očima Clarissu, jak chodila po domě celá v bílém s náručí květin – dodneška jí rostliny tabáku připomínají Bourton. Ale – chápe to Peter? – cosi jí chybí. Chybí jí – co? Má kouzlo; má neobyčejné kouzlo. Ale když to řekne upřímně (a měla pocit, že Peter je starý přítel, opravdový přítel – záleží na tom, jak dlouho se neviděli? záleží? Často mu chtěla napsat, ale roztrhala to, a přece má pocit, že rozumí, lidi totiž rozumějí, aniž se něco přímo vysloví, jak si člověk uvědomuje, když stárne, a ona stárne, odpoledne byla navštívit své syny v Etonu, kde řádí příušnice), takže když to má říct naprosto upřímně, jak to mohla Clarissa udělat? – vzít si Richarda Dallowaye? Sportovního člověka, muže, kterému záleží jen na psech. Když vejde do místnosti, doslova páchne stájí. A všechno tohle? Máchla rukou.

Hleďme, to je Hugh Whitbread, procházel kolem v bílé vestě, nevýrazný, tlustý, slepý, zbyla mu pouze sebeúcta a touha po pohodlí.

"Nepozná nás," řekla Sally a vlastně neměla odvalu – tak tohle je Hugh! ten úžasný Hugh!

"A co dělá?" zeptala se Petera.

Čistí králi boty nebo počítá láhve ve Windsoru, odpověděl jí Peter. Peter má pořád ještě ostrý jazyk! Ale teď ať mu to Sally řekne popravdě, vyzval ji Peter. Jak to bylo s tím polibkem, od Hughha.

Na rty, ujistila ho, v kuřárně jednou večer. Celá rozrušená šla hned za Clarissou. Tohle přece Hugh nedělá! odporovala jí Clarissa, ten obdivuhodný Hugh! Hugh má ponožky, že krásnější snad nikdy neviděla –, a ten oblek. Dokonalý! Má děti?

"Každý tady v té místnosti má šest synů v Etonu," odpověděl Peter, kromě něj. On nemá, díkybohu, žádné. Žádné syny, žádné dcery, žádnou manželku. No, zřejmě mu to nevádí, usoudila Sally. Vypadá mladší, řekla si, než kdokoli z nich.

Byla to pošetilost na mnoho způsobů, takhle se oženit, sdělil jí Peter; "ona byla naprostá husička," řekl, ale dodal "ovšem měli jsme se tehdy skvěle." Ale jak je to možné? přemítala Sally; co tím chce říct? Jak je to zvláštní, když ho zná, a přitom vůbec neví, co se mu všechno přihodilo. Říká to jenom z ješitnosti? Nejspíš ano, protože ho to nakonec musí štvat (i když je to takový samorost, téměř přízrak, do normálního člověka má daleko), musí mu přece být smutno, když ve svém věku nemá domov, nemá kam jít. Musí přijet k nim a pobýt celé týdny. Určitě; moc rád se k nim podívá – a tak to vyšlo najevo. Za celé ty roky je Dallowayovi nenavštívili ani jednou. Mokrát je zvali. Clarissa (samozřejmě je za tím Clarissa) nechtěla. Clarissa je totiž v jádře snob, řekla Sally – člověk si to musí přiznat, je snob. A právě tohle stojí mezi nimi, o tom je přesvědčena. Clarissa si myslí, že Sally se vdala pod svou úroveň, protože její muž je – a ona je na to pyšná –, syn horníka. Každé penny, co mají, poctivě vydělal. Jako malý kluk (hlas se jí zachvěl) nosil těžké pytle.

(A tak by pokračovala, říkal si Peter, hodinu po hodině; syn horníka; lidé si myslí, že se vdala pod svou úroveň; jejích pět synů; a co ještě – květiny, hortenzie, pustoryl, velmi, velmi vzácné ibiškové lilie, které nikdy nerostou na sever od Suezského průplavu, ale ona s jedním zahradníkem blízko Manchesteru jich mají celé záhony, přímo záhony! Tak tomu všemu Clarissa unikla, protože je taková nemateřská.)

Snob? Ano, na mnoho způsobů. Kde je celou tu dobu? Už se připozdívalo.

"Ano," pokračovala Sally, "když jsem se doslechla, že Clarissa pořádá večírek, měla jsem pocit, že nemůžu nepřejít – musím ji zase vidět (bydlím na Victoria Street, to je skoro vedle). Tak jsem prostě přišla bez pozvání. Ale," zašeptala, "řekni mi, prosím tě, kdo je tohle?"

Byla to paní Hilberyová, která hledala východ. Už se tak připozdilo! A zašeptala, že jak večer pokročil, jak někteří odešli, člověk tu nachází staré přátele; tiché kouty a zákoutí; a nádherné vyhlídky. Vědí, zeptala se, že je obklopuje začarovaná zahrada? Světla a stromy, úžasná lesknoucí se jezera a obloha. Jenom pár lampiónů, řekla Clarissa Dallowayová, vzadu do zahrady! Ale ona je kouzelnice! Je to park... Neví, jak se jmenují, ale ví, že jsou přátelé, přátelé beze jmen, písničky beze slov, vždycky to nejlepší. Ale je tu takových dveří, taková nečekaná místa, že netrefí.

"Stará paní Hilberyová," řekl Peter; ale kdo je tamhleto? Ta paní, která celý večer prostála u záclony, a neřekla ani slovo? Připadala mu povědomá; nějak si ji spojoval s Bourtonem. Přece kdysi stříhala spodní prádlo u toho velkého stolu u okna? Davidsonová se jmenuje?

"Aha, to je Ellie Hendersonová," rozpomněla se Sally. Clarissa s ní zacházela pěkně tvrdě. Je to sestřenice, a hodně chudá. Clarissa dovede být k lidem tvrdá.

To je pravda, souhlasil Peter. A přece, dodala Sally, tím rozcitlivěným způsobem, s dávkou nadšení, pro kterou ji Peter kdysi měl moc rád, ale teď se jí trochu bál, uměla se hodně rozpovídat – k přátelům dokáže být Clarissa úžasně štědrá! Jak je to vzácná vlastnost a jak někdy večer nebo o Vánocích, když si říká, jaké má v životě štěstí, to přátelství staví na první místo. Byli mladí, v tom to je. Clarissa měla čisté srdce, v tom to je. Peterovi přišly ty řeči sentimentální. Taky že jsou. Došla nakonec k tomu, že to jediné stojí za to – říkat, co člověk cítí. Chytré řeči jsou pošetilé. Člověk musí prostě říkat, co cítí.

"Ale já nevím," namítl Peter Walsh, "co cítím."

Chudák Peter, pomyslela si Sally. Proč si s nimi Clarissa nepřijde popovídat? On po tom touží. Věděla to. Celou tu dobu myslí jen na Clarissu a pohrává si s tím nožem.

Život mu nepřišel jednoduchý, řekl Peter. Jeho vztahy ke Clarisse nebyly jednoduché. Zkazilo mu to život, řekl. (Mívali tak důvěrný vztah – on a Sally Setonová, bylo by směšné to neříct.) Člověk nedokáže milovat dvakrát, řekl. Co na to může říct ona? Stejně je lepší, že miloval (ale pomyslí si, že je sentimentální – míval tak ostrý jazyk). Musí přijet k nim do Manchesteru a pobýt s nimi. To je určitě pravda, řekl. Velká pravda. Moc rád přijede a pobude u nich, hned jak zařídí v Londýně to, co tu má zařídít.

A Clarissa ho milovala víc, než kdy milovala Richarda, to ví Sally naprosto jistě.

"Ne, ne, ne!" odporoval Peter (to neměla Sally říkat – zašla příliš daleko). Ten dobrák – tamhle je, na druhém konci místnosti, řeční, stejný jako vždycky, starý dobrý Richard. S kým to mluví? ptala se Sally, kdo je ten velice distingovaný pán? Jelikož bydlela v té divočině, měla nenasatnou zvědavost poznat, kdo je kdo. Ale Peter to nevěděl. Od pohledu se mu nelíbí, řekl, nejspíš nějaký ministr. Z nich všech mu Richard připadá nejlepší, řekl – naprosto nezištný.

"Ale co udělal?" zeptala se Sally. Pracoval pro stát, nejspíš. A jsou spolu šťastní? ptala se Sally (ona sama je nesmírně šťastná); přiznala, že o nich vlastně nic neví, jen se dohaduje, jak to tak bývá, protože co může člověk vědět i o těch, s kterými dennodenně žije? ptala se. Nejsme snad všichni vězni? Četla úžasnou hru o muži, který škrábal na stěnu své cely, a měla pocit, že je to pravda o životě – člověk škrábe na stěnu. Když si zoufá z lidských vztahů (s lidmi je to tak těžké), často vyjde na zahradu a z květin nabývá klid, který ji muži ani ženy nikdy neposkytnou. Ale ne; on nemá zelí rád, má radši lidské bytosti, řekl Peter. Mládí je skutečně krásné, řekla Sally, když sledovala Elizabeth, jak přechází přes pokoj. Je o tolik jiná než Clarissa v jejím věku! Co si o ní myslí on? Moc toho nenamluvila. Moc ne, zatím, připustil Peter. Je jako lilie, řekla Sally, lilie u rybníčku. Ale Peter s ní nesouhlasil, že nevíme nic. Víme všechno, řekl; alespoň on ano.

Ale tihle dva, zašeptala Sally, ti dva, co sem teď jdou (ona vážně bude muset jít, jestli se Clarissa neobjeví brzy), ten distingovaný pán a jeho poněkud obyčejně vyhlížející manželka, která mluvila s Richardem – co můžeme vědět o takových lidech?

"Že jsou to přišerní pokrytci," odpověděl jí Peter, když se na ně letmo podíval. Sally to rozesmálo.

Ovšem sir William Bradshaw se zastavil u dveří, aby si prohlédl nějaký obrázek. Podíval se do rohu na rytčovo jméno. Jeho žena se také podívala. Sir William Bradshaw se tolik zajímal o umění.

Když je člověk mladý, řekl Peter, život je příliš vzrušující, než aby mohl lidi poznat. Teď když je starý, přesně řečeno je mu třiapadesát (Sally je pětapadesát, ale jen tělesně, duši má jako dvacetiletá dívka, řekla); takže teď, když je člověk vyspělý, dovede se dívat, dovede chápat, a neztrácí sílu citu. To je pravda, souhlasila Sally. Její city se prohlubovaly a byly vášnivější rok od roku. Člověk je citlivější, řekl, možná bohužel, ale měl by tomu být rád – rozšiřuje to jeho zkušenost. Má někoho v Indii. Rád by o ní Sally něco řekl. Je vdaná, pokračoval. Má dvě malé děti. Musejí všichni přijet k nim do Manchesteru, navrhla Sally – musí jí to slíbit, než odtud odejdou.

"Taková Elizabeth," pokračoval, "necítí ani zpola to, co my, ještě ne." "Ale," namítla Sally, když se dívala, jak jde Elizabeth k otci, "je vidět, že se mají moc rádi." Vycítila to z toho, jak šla Elizabeth k otci.

Její otec se totiž na ni díval, jak tam stál a mluvil s Bradshawovými, a napadlo ho: Kdopak je ta rozkošná dívka? A náhle si uvědomil, že je to jeho Elizabeth, nepoznal ji, vypadala tak nádherně v těch růžových šatech! Elizabeth cítila, že se na ni dívá, když mluvila s Williem Titcombem. Tak přešla k němu a stáli tam spolu, teď když byl večírek už skoro za nimi, dívali se, jak lidé odcházejí a místnosti se vyprazdňují, po podlaze byly roztroušené věci. I Ellie Hendersonová už šla, skoro poslední, ale chtěla to všechno vidět, aby mohla vyprávět Edith. A Richard a Elizabeth byli dost rádi, že to mají za sebou, ale Richard pocítil pýchu nad svou dcerou. Původně jí to nechtěl říkat, ale pak se neubránil. Díval se na ni, říkal, a napadlo ho: kdopak je ta rozkošná dívka? A byla to jeho dcera! To ji potěšilo. Ale chudák pes vyl.

"Richard se vylepšil. Máš pravdu," uznala Sally. "Půjdu si s ním popovídat. Rozloučím se. Co je to mozek," řekla lady Rossetterová a vstala, "v porovnání se srdcem?"

"Půjdu taky," řekl Peter, ale chvíli ještě poseděl. Co je to, ta hrůza? Co je to, ta extáze? ptal se sám sebe. Co mě to naplňuje tím prazvláštním vzrušením?

Je to Clarissa, odpověděl si.

Protože prostě byla.